

11—12 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 11 april

Sid.

Svar på interpellation av herr Petersson, Bertil, om förbud för person under 18 år att inköpa bil 3

Interpellationer:

av herr Åkesson ang. skjutövningar på Ravlunda skjutfält 7
 av herr Hermansson ang. färdigställande av Tjärnöleden i Göteborgs och Bohus län 7

Onsdagen den 12 april

Utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.	11
Utgiftsramen för det militära försvaret	34
Anslag under femte huvudtiteln:	
Socialattachéer	37
Socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå	39
Mödrahjälp	41
Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem	43
Om ökad hjälp åt utvecklingsstörda barn	43
Ferieresor för barn	45
Ferieresor för husmödrar	46
Bidrag till driften av semesterhem	47
Stipendier för underlättande av husmoderssemester	47
Ungdomsvårdsskolorna	48
Personalutbildningen vid ungdomsvårdsskolorna	50
Arbetsmarknadsstyrelsen	54
Den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen	57
Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder	59
Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade	61
Byggnadsforskning	63
Vissa kostnader för statens bosättningslån	65
Kyrkoskatten för den som ej tillhör svenska kyrkan	67
Värdering av varulager vid beskattningen	69
Utredning rörande arvs- och gåvobeskattningen	74
Om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar	76

	Sid.
Om befrielse i vissa fall från skyldighet att upprätta bouppteckning, m. m.	81
Skydd mot flyghavre	83
Om anslag ur kyrkofonden till avlöning av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens sjömanspräst i Hamburg	85
Åtgärder för att stimulera till gåvor till religiösa m. fl. ändamål ..	86
Statlig rådgivningsverksamhet vid byggande av ungdomsgårdar ..	88
Utredning rörande den äldre arbetskraften	89

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 12 april

Andra lagutskottets utlåtande nr 18, ang. provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga	11
Statsutskottets utlåtande nr 4, ang. utgifterna under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	34
— nr 43, ang. anslag å kapitalbudgeten: försvarsdepartementet ..	36
— nr 5, ang. utgifterna under femte huvudtiteln (socialdepartementet)	36
Bevillningsutskottets betänkande nr 13, ang. kyrkoskatten för den som icke tillhör svenska kyrkan	67
— nr 20, ang. värdering av varulager vid beskattningen	69
— nr 29, ang. viss reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse, m. m.	74
— nr 31, om viss utvidgning av skattebefrielsen för invalidfordon	74
— nr 32, om utredning rörande arvs- och gåvobeskattningen	74
— nr 33, ang. vissa ändringar i förordningen om arvsskatt och gåvoskatt	76
— nr 38, om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar	76
Första lagutskottets utlåtande nr 21, om befrielse i vissa fall från skyldighet att upprätta bouppteckning, m. m.	81
— nr 23, om upphävande av licenstvänet för hagelbössor	83
— nr 24, om uppräknig av civilrättsliga underhållsbidrag	83
Tredje lagutskottets utlåtande nr 10, ang. vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre	83
— nr 11, ang. vissa anslag ur kyrkofonden m. m.	85
— nr 12, om ändring i bestämmelserna angående folkbokföring av patienter i familjevård	86
— nr 13, om ändrade folkbokföringsregler vid inflyttning i pensionärshem i kommunal regi	86
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, om stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål	86
— nr 14, om statlig rådgivningsverksamhet vid byggande av ungdomsgårdar	88
— nr 15, om utredning rörande den äldre arbetskraften	89
— nr 16, ang. fördelningen mellan i skoldistrikt ingående kommuner av kostnader för högstadiets genomförande i enhetsskolan	90
— nr 17, ang. det ekonomiska ansvaret för kommunal verksamhet genom särskilda rättssubjekt	90

Tisdagen den 11 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Herr *Augustsson* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Branting* för tiden från och med den 12 till och med den 18 i denna månad för deltagande i en interparlamentarisk konferens i Rom samt herr *Aman* under tiden den 21 april—den 13 maj för fullgörande av offentligt uppdrag utomlands.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1961/62 till övnings- och yrkesläroutbildning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medelsanvisning till ombyggnad och reparation av operahuset i Stockholm; samt

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående underskott å statens järnvägars fond för budgetåret 1961/62.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 136, till Konungen i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 23 § jaktlagen.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 137, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1961/62 jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 143, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Anmäldes och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 144, till Konungen i anledning av väckta motioner om taxenedsättningar för busstrafiken.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 145, till Konungen i anledning av väckta motioner om viss ändring av nöjesskatten för biografföreställningar, m. m.

Om förbud för person under 18 år att inköpa bil

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet **KLING**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Bertil Pe-

Om förbud för person under 18 år att inköpa bil

terssöns interpellation om förbud för person under 18 år att inköpa bil, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Bertil Petersson frågat mig, om jag vill medverka till en sådan lagändring, att ungdomar under 18 år ej får rätt att inköpa bil.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Den i interpellationen väckta frågan behandlades av 1959 års riksdag med anledning av en i denna kammare väckt motion. Allmänna beredningsutskottet, som inhämtade yttranden över motionen från socialstyrelsen, överståthållarämbetet, barnavårdsnämnderna i Stockholm och Malmö samt Sveriges automobilhandlareförbund, ansåg motionens syfte behjärtansvärt men framhöll att enligt vad som hade framkommit i yttrandena betydande praktiska olägenheter skulle vara förenade med en förbudsregel. Sålunda skulle krav på ålderslegitimation vid registrering av bilar medföra ökad arbetsbelastning för de redan hårt betungade registreringsavdelningarna, och trots att antalet bilägare under 18 år är mycket litet skulle samtliga bilägare påläggas en ytterligare börda. Ett förbud för underåriga att förvärva bil skulle vidare kunna effektivt upprätthållas endast genom en mycket omfattande kontrollapparat. Under alla omständigheter skulle likväl möjligheterna att kringgå förbudet genom exempelvis bulvanköp och genom registrering av bilen på anhörig eller kamrat som fyller åldersvillkoret vara stora. Utskottet fann de skäl av praktisk art som sålunda kunde anföras mot det föreslagna förbudet så vägande att utskottet avstyrkte förslaget. Utskottets hemställan bifölls av kamrarna.

För egen del anser jag i likhet med interpellanten, att det finns anledning att uppmärksamma frågan om ungdomars bilförvärv. Såsom har framgått vid den tidigare riksdagsbehandlingen talar emellertid praktiska skäl mot en förbudsregel, och jag delar allmänna beredningsutskottets uppfattning, att dessa

skäl är så vägande att en sådan regel ej bör införas.

Jag vill tillägga, att det ligger i en bilförsäljares eget intresse att vara försiktig vid avyttring av bil till omyndig, eftersom försäljningsavtalet kan bli ogiltigt på grund av bristande samtycke från förmyndarens sida. Enligt vad jag har inhämtat har Motorbranschens riksförbund i informationsmeddelande till sina medlemmar påpekat vikten av att försiktighet iakttages vid bilförsäljning till underåriga, och förbundet har för avsikt att i fortsättningen kontinuerligt informera medlemmarna om de problem och risker som är förbundna med sådan försäljning.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Jag uppfattade svaret så, att statsrådet finner frågan vara sådan, att den bör följas med uppmärksamhet, men att statsrådet av praktiska skäl ej är beredd att vidtaga några åtgärder i det syfte som framfördes i interpellationen.

I svaret erinras om att frågan var uppe till behandling i riksdagen 1959. Att den ånyo har kommit att aktualiseras beror givetvis på att frågan tyvärr har utvecklats i negativ riktning. I min interpellation framhöll jag: »I barnavårdsnämndernas arbete med ungdomar under 18 år, vilka gjort sig skyldiga till förseelser av olika slag, har det i *synnerhet under de allra senaste åren* ofta varit fråga om ungdomar, som varit bilägare, trots att de ej uppnått 18 års ålder. Förseelserna kan i en del fall vara rätt grova.»

För en lekman framstår en sådan sak som att man har rätt att köpa och äga en bil innan man har lagligen rätt att köra den såsom något egendomlig. Man tycker rent lekmanmässigt, att det borde föreligga en bättre korrespondens mellan ägande och rätt att få köra en bil. Det nuvarande förhållandet resulterar ju i att det blir lagöverträdelser.

Om förbud för person under 18 år att inköpa bil

Även hyggliga ungdomar gör sig skyldiga till lagöverträdelser, ty när dessa ynglingar på 16—17 år får bilar, så är det väl nästan att begära för mycket av dem, att de inte skall sätta sig bakom ratten. Det blir övermänskligt för dem att stå emot.

Ett mycket vanligt sätt när det gäller att skaffa sig bil i dessa åldersklasser torde vara, att några ungdomar i 15—16-årsåldern köper sig en bil och att de sedan »anställer» en chaufför, i 18—19 årsåldern. Sedan åker man omkring tills någon flygande besiktning sätter stopp för äventyret. Det är mycket stora risker dessa ungdomar tar. En olyckshändelse i detta läge kan — om svåra skador uppstår — få de mest ödesdigra följder för försäkringstagaren, trots att han ej är »körkortsmändig». Han kan i ett sådant fall genom ansvarstalan i regress från försäkringsbolaget få en skadeståndsdom, som helt spolierar hans och kanske även anhörigas framtid.

En mycket allvarlig sida av saken är dessutom att de flesta ungdomar saknar ekonomiska förutsättningar att äga bil. Det blir i första hand föräldrarna som får sitta emellan genom att de unga ej betalar ordentligt för sig hemma. Men trots detta visar det sig vid undersökningar, att pengarna inte räcker till för driften av bilen, och så har — såsom framhölls i interpellationen — de brottsliga gärningarna ej varit långt borta. Framför allt torde det ha blivit mycket vanligt med stölder av bensin.

I interpellationssvaret framhålles att man från Motorbranschens riksförbund i cirkulärskrivelser till sina medlemmar påpekar vikten av att man är försiktig med försäljning av bilar till underåriga. Detta är givetvis värdefullt, men jag är tveksam om effekten, ty man skall ha klart för sig att i takt med den ökade bilparken ökar också lagren av begagnade bilar hos bilhandlarna, och för bilhandlarna är det givetvis ett intresse att hålla omsättningen i gång. Så kommer affärer till stånd, även om de ej ur mera allmän synpunkt är önskvärda.

Till sist vill jag framhålla, att denna ungdomsfråga till skillnad mot många andra inte är något speciellt storstadsproblem, utan den har myndigheterna att brottas med även i småstäder och på rena landsbygden. Det råder ingen tvekan om att man med oro ser på utvecklingen, och av den anledningen vill jag uttala förhoppningen, att herr statsrådet följer utvecklingen av denna fråga med den allra största uppmärksamhet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att ännu en gång få tacka för interpellationssvaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till lag om statsmonopol på tillverkning av tobaksvaror, n. m., hänvisades propositionen, såvitt anginge förordning om tobaksskatt, till bevillningsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 119, med förslag till förordning om förfarandet i anmärkningsmål, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 123, angående förflyttning av Svea artilleriregemente m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 125, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning; och

nr 126, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 127, angående godkännande av konventionen angående Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) m. m.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 585—593 till statsutskottet,

motionerna nr 594—604 till bevillningsutskottet och

motionerna nr 605—615 till jordbruksutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 616 hänvisades densamma, såvitt avsåg fråga om jordbrukskonto, till bevillningsutskottet samt i övrigt till jordbruksutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionen nr 617.

Vid föredragning av motionen nr 618 hänvisades densamma, såvitt avsåg punkten 1 i hemställen, till bevillningsutskottet samt i övrigt till jordbruksutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionerna nr 619—621.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 4, 5 och 43, bevillningsutskottets betänkanden nr 1, 13, 20, 29, 31—33 och 38, första lagutskottets utlåtanden nr 21, 23 och 24, andra lagutskottets utlåtande nr 18, tredje lagutskottets utlåtanden nr 10—13, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1, 6, 7, 11, 12 och 14—17 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 13—17.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde

uppföra *dels* andra lagutskottets utlåtande nr 18 främst bland två gånger bordlagda ärenden, *dels* statsutskottets utlåtande nr 43 näst efter samma utskotts utlåtande nr 4, *dels* ock sist i härefter angiven ordning jordbruksutskottets utlåtande nr 1, bevillningsutskottets betänkande nr 1 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 6, 7, 11, 12 och 14—17.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 111, angående vissa avtal med Göteborgs stad berörande Göteborgs universitet;

nr 121, angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 122, med förslag till förordning om tillverkning av sprit och vin, m. m.;

nr 124, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1960 och 1961 vid dess tolfte ordinarie möte fattade beslut;

nr 128, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 129, med förslag om återföring av vissa enligt lagen om allmän sjukförsäkring m. m. fonderade medel;

nr 130, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648);

nr 131, angående avgiftsfrihet vid inbetalning till eget postgirokonton;

nr 132, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om rätt till avdrag vid 1961 års taxering för avsättning till pensionsstiftelse;

nr 133, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon; och

nr 138, angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av en europeisk organisation för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen.

Interpellation ang. skjutövningar på Ravlunda skjutfält — Interpellation ang. färdigställande av Tjärnöleden i Göteborgs och Bohus län

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1961/62 till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om åtgärder för att säkerställa rätten till skadestånd; samt

nr 26, i anledning av väckt motion om åstadkommande av penningvärdesäkrade trafiklivräntor;

andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om ökning av högsta tillåtna bredd å motorfordon; ävensom

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner angående upphävande av 31 § lagen om allmänna vägar;

nr 15, i anledning av motioner angående bildande av vägsamfällighet i vissa fall;

nr 16, i anledning av motioner angående byggande av anslutningsväg vid omläggning av allmän väg, m. m.;

nr 17, i anledning av motion angående placeringen av bensinstationer; samt

nr 18, i anledning av motioner om nya ersättningsbestämmelser vid ändring av kraftledning i samband med vägomläggning.

Interpellation ang. skjutövningar på Ravlunda skjutfält

Herr ÅKESSON (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Under senare tid har vid upprepade tillfällen inträffat att fiskare svävat i uppenbar livsfara, då de med sina bå-

tar passerat det område som berörs av skjutövningar på Ravlunda skjutfält i Skåne.

Ravlunda skjutfält ligger på Skånes ostkust och skjutningen sker utemot havet. Varningar för skjutningen utsändes genom Sveriges radio och meddelas i ortspressen.

Enligt gällande bestämmelser tillåts fiskare trots pågående skjutning att passera skjutområdet. Skjutledningen skall dock tillse att övningarna avbryts så snart fartyg finns inom området. Kontroll härav sker genom speciell utkik.

De nu inträffade olyckstillbudena tyder emellertid på att dessa försiktighetsåtgärder antingen är otillräckliga eller att de inte iakttagits på ett tillfredsställande sätt.

Det är givetvis absolut nödvändigt att hundraprocentiga garantier skapas mot beskjutning av passerande fartyg, och det torde också vara möjligt att åstadkomma ett säkerhetssystem som tillgodoser detta krav.

Med hänvisning härtill anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser herr statsrådet att vidtaga för att de vid övningsskjutning från Ravlundafältet inträffade olyckstillbudena till sjöss inte skall upprepas?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. färdigställande av Tjärnöleden i Göteborgs och Bohus län

Ordet lämnades på begäran till herr HERMANSSON (cp), som anförde:

Herr talman! Den tekniska utvecklingen har gett möjlighet att förse bygder, som förut varit relativt isolerade, med bättre kommunikationer. Självfallet har detta medfört ett betydande uppsving i olika avseenden för de områden som berörts. Ännu återstår dock åtskilligt att

Interpellation ang. färdigställande av Tjärnöleden i Göteborgs och Bohus län

göra i dessa avseenden. Det är angeläget att åtgärder, som bryter isolering och ger berörd bygd bättre ekonomiska betingelser, ges hög prioritet vid planeringen av den fortsatta utbyggnaden på kommunikationsområdet.

Dessvärre synes inte de statliga myndigheternas handlingar alltid följa en sådan regel. Ett exempel härpå finns i norra Bohuslän, som sedan länge haft sysselsättnings- och avfolkningsproblem. År 1946 påbörjades ett vägföretag som skulle ge huvudparten av ökommunen Tjärnö vägförbindelse med fastlandet. Arbetet på vägleden har på grund av allmänna arbetsmarknadspolitiska skäl flera gånger avbrutits och legat nere i flera år innan det ånyo upptagits. Härigenom har självfallet färdigställandet fördröjts. Det är nu 15 år sedan arbetena påbörjades, men företaget är ännu inte definitivt färdigställt. Arbetet har nyligen ånyo avbrutits, trots att endast en mindre del återstår.

Vägleden omfattar totalt ca 7 kilometer. Tre broar, varav två större, ingår i företaget. Leden löper från Dafter på fastlandet över öarna Daftö och Öddö fram till Tjärnö, där kommunens centrum är beläget. Den är färdigställd fram till Tjärnö. På Tjärnö återstår emellertid en vägsträcka om 1,5 kilometer fram till kommunens centrum. Denna vägsträcka är redan nu allmän väg men är så illa underhållen och i så dåligt skick, att vederbörande myndighet av trafiksäkerhetsskäl sett sig nödsakad att avstänga den för trafik med motorfordon. Det beklagliga förhållandet har därigenom inträffat, att befolkningen på öarna Daftö och Öddö har broförbindelse fram till Tjärnö men kan inte ta sig fram till kommunens centrum på denna ö, emedan sista vägkilometern ej är tillåten för fordonstrafik. Tjärnöborna å sin sida har väg- och broförbindelse till fastlandet, men kan ej nyttja dessa för fordonstrafik på grund av den nämnda vägsträckans dåliga skick.

Det bör uppmärksammas att den aktuella vägsträckan utgöres av allmän väg. Det är ett högst rimligt krav att allmän

väg hålles i sådant skick att den ej behöver avstängas för fordonstrafik.

Under sistlidna vinter har — liksom tidigare — beredskapsarbete bedrivits på vägföretaget. På grund av allmänna arbetsmarknadspolitiska bedömningar avbröts arbetet omedelbart före påsk, trots att den aktuella vägsträckan som nämnts ännu inte var färdigställd eller farbar. Det kan ifrågasättas om detta överensstämmer med regeln att vid beredskapsarbets avbrytande skall nödvändiga avslutnings- och färdigställningsarbeten slutföras.

Arbetets senaste nedläggande har skett under motivering av arbetsmarknadspolitiska skäl. Förmodligen har avsikten varit att den friställda arbetskraften skulle kunna erhålla sysselsättning på annat håll, när sysselsättningsnivån kan väntas stiga efter vintermånaderna. Så har emellertid inte blivit fallet. Arbetsstyrkan, omfattande ett 15-tal man, är f. n. arbetslös, och arbetsmarknadsmyndigheterna i länet har inte kunnat ställa utsikt att bereda erforderlig sysselsättning. En bidragande orsak härtill är att medelåldern inom arbetsstyrkan är hög. De flesta arbetarna är hemmahörande i Vette kommun, som redan före nedläggelsen hade ett 50-tal arbetslösa.

Kommunerna i norra Bohuslän har haft avsevärda sysselsättnings- och näringspolitiska problem. Det är angeläget att alla möjligheter att reducera arbetslösheten tillvaratas. Kommunerna har stora svårigheter, bl. a. beroende på den belastning som arbetslösheten utgör, att själva klara den upprustning som är nödvändig. I detta sammanhang får det nämnda vägföretaget tillmätas en viss betydelse. Det skulle ge sysselsättning under färdigställandet, och den färdigställda vägen skulle ge bättre möjligheter, inte minst med tanke på sommarturismen.

Med hänvisning till det anförda anhaller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet villig att snarast vidta-

Interpellation ang. färdigställande av ga åtgärder för att medel av anslag till beredskapsarbeten ställes till förfogande för skyndsamt färdigställande av Tjärnöleden?

Om detta inte är fallet, är statsrådet i så fall villig att medverka till att den i interpellationen berörda vägsträckan på bekostnad av medel för allmänt vägunderhåll sättes i sådant skick att den blir tillåten för motorfordonstrafik.

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 622, av herr *Larsson, Lars*, och herr *Gustavsson, Bengt*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om församlingsstyrelse, m. m.;

nr 623, av herr *Alexanderson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 624, av herr *Alexanderson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 625, av herrar *Kaijer* och *Sveningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 626, av herrar *Nord* och *Kronstrand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 627, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 628, av herr *Virgin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 629, av herr *Sundin*, i anledning

Tjärnöleden i Göteborgs och Bohus län av Kungl. Maj:ts proposition nr 45, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 630, av herrar *Gorthon* och *Schmidt*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 80, med förslag till lag om redareavgift för sjöfolks pensionering, m. m.;

nr 631, av herr *Jacobsson, Gösta*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 86, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet;

nr 632, av herrar *Sjönell* och *Virgin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 86, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet;

nr 633, av herr *Hilding*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98, angående bidrag till viss busstrafik, m. m.;

nr 634, av herr *Hilding*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98, angående bidrag till viss busstrafik, m. m.;

nr 635, av herrar *Sveningsson* och *Eskilsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98, angående bidrag till viss busstrafik, m. m.;

nr 636, av herr *Berg, Gunnar*, och herr *Olsson, Ernst*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående ny organisation av krigsmaktens högsta ledning;

nr 637, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående ny organisation av krigsmaktens högsta ledning;

nr 638, av herr *Ollén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående ny organisation av krigsmaktens högsta ledning;

nr 639, av herr *Carlsson, Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 76, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 640, av herr *Jonasson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 76, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 641, av herrar *Jonasson* och herr *Pettersson, Harald*, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition nr 76, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.;

nr 642, av herr *Osvald*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 92, angående statens stöd åt växtförädlingen, m. m.; och

nr 643, av herr *Schmidt m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr

93, angående ombildning av statens produktionsanstalt till aktiebolag, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.35.

In fidem
Fritz af Petersens

Onsdagen den 12 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Gezelius* för tiden till och med den 18 innevarande månad på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av trigeminusneuralgi vore sjukskriven för tiden till och med sistnämnda dag.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 111, angående vissa avtal med Göteborgs stad berörande Göteborgs universitet; och

nr 121, angående godkännande av vissa avtal om överlåtelse av fastigheter m. m. inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 122, med förslag till förordning om tillverkning av sprit och vin, m. m.

Föredrogos och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 124, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1960 och 1961 vid dess tolfte ordinarie möte fattade beslut.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 128, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 129, med förslag om återföring av vissa enligt lagen om allmän sjukförsäkring m. m. fonderade medel; och

nr 130, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648).

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 131, angående avgiftsfrihet vid inbetalning till eget postgirokonto; och

nr 132, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om rätt till avdrag vid 1961 års taxering för avsättning till pensionsstiftelse.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 133, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon.

Föredrogos och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående Sveriges anslutning till

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

en konvention för upprättande av en europeisk organisation för astronomisk forskning rörande södra stjärnhimlen.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 622 till konstitutionsutskottet,

motionen nr 623 till behandling av lagutskott,

motionen nr 624 till statsutskottet och motionerna nr 625—629 till behandling av lagutskott.

Vid föredragning av motionen nr 630 hänvisades densamma, såvitt avsåge anslag till Bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 631 och 632 till statsutskottet,

motionen nr 633 till bevillningsutskottet,

motionerna nr 634—638 till statsutskottet och

motionerna nr 639—643 till jordbruksutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 46 och 47, första lagutskottets utlåtanden nr 25 och 26, andra lagutskottets utlåtande nr 36 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 14—18.

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 januari 1961 dagtecknad proposition, nr 39, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga.

I propositionen hade föreslagits, att tiden för repetitionsövningar vid armén och kustartilleriet under budgetåret 1961/62 skulle avkortas från 30 till 25 dagar.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 558 i första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* och nr 661 i andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* samt

motionen nr 662 i andra kammaren av herr *Wedén.*

I motionerna I: 558 och II: 661 hade hemställts, att riksdagen icke måtte bifalla propositionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 558 och II: 661, måtte bifalla förevarande proposition, nr 39;

B. att motionen II: 662, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet i utlåtandet anført, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation vid utskottets hemställan under A hade avgivits av herr *Virgin* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 558 och II: 661, måtte avslå förevarande proposition, nr 39.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Överläggningen i anledning av andra lagutskottets nu föredragna utlåtande nr 18 må omfatta jämväl statsutskottets utlåtande nr 4, punkten 1; eventuella yr-

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

kanden vid sistnämnda punkt skall dock framställas först efter det punkten fördragits.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Man brukar ju i modern verksamhet tala om det viktiga samspelet mellan materiella och personella resurser. Det kan man också lämpligen göra när det gäller försvaret. Dess effekt beror givetvis dels på den tekniska utrustningen och dels på det sätt och den skicklighet, med vilken denna utrustning handhas. En självklar strävan efter att för en given total kostnad få ut största möjliga valuta måste syfta till ett rätt avvägt förhållande mellan de båda faktorerna material och utbildning. Förstklassig och dyrbar material ger endast fullgod effekt om den betjänas av personal, som är väl tränad för uppgiften, medan å andra sidan en aldrig så välövd personal inte kommer till sin rätt, om den inte till sitt förfogande har den bästa tekniska utrustningen.

Det måste därför vara en samhällsangelägenhet av rang att se till, att denna avvägning blir så riktig som möjligt, så att de väldiga belopp som försvarskostnaderna utgör också ger största möjliga försvarskraft.

Det är vidare säkerligen så, att den rätta avvägningen mellan kostnaden för material och kostnaden för utbildning förskjutes allt eftersom den tekniska utvecklingen går framåt. Hur denna förskjutning sker är svårt att säga — troligen sker den väl olika för olika typer av förband och olika delar av försvarsmakten — men all sannolikhet tyder på, att teknikens utveckling i stort sett skärper kraven på utbildning. Det var väl troligen detta, som 1960 års försvarsutredning hade i tankarna, när den i sitt betänkande säger, att det är angeläget att pröva om inte en övergång till flera men kortare repetitionsövningar skulle ge större försvarseffekt inom oförändrad kostnadsram. Man menade, att åtskilliga fördelar skulle vara att vinna om repetitionsövningarna skulle komma tätare. Dels skulle förbanden inte ha undergått

så stora förändringar — med nuvarande sexårsintervall räknar man faktiskt med en avgång av långt över hälften — dels skulle den kortare tiden sedan föregående övning medge snabbare repetition av tidigare inlärd färdigheter och dels slutligen skulle den tekniska utvecklingen inte ha hunnit att kräva så stora förändringar i organisationen och metoderna. Allt detta skulle medge att den enskilda repetitionsövningen skulle kunna göras kortare än nu.

Om man kan få större försvarseffekt vid en viss omläggning av repetitionsövningarna, så kan man naturligtvis alternativt tänka sig, att man skulle kunna göra en besparing genom samma omläggning om man endast kräver bibehållen försvarseffekt. 1959 års besparingsutredning för försvaret — Älmebyutredningen — har också från sina utgångspunkter försökt finna en sådan form. Utredningen har då tänkt sig, att repetitionsövningarna skulle förläggas i uppehållet mellan två årsklassers utbildning och att utbildningsresultatet då skulle kunna förbättras genom den rikliga tillgång på befäl och utbildningsanordningar, som då är för handen. Just bristen på kunnigt befäl är ju normalt det som kanske mest begränsar övnings-effekten, och därför skulle härigenom, menade man, en förkortning med 5 dagar kunna ske.

Man kan ur skilda synpunkter vara kritisk mot besparingsutredningens förslag på denna punkt, men detta utgår i varje fall från den förutsättningen, att försvarseffekten inte skulle få minska.

När Kungl. Maj:t enligt proposition nr 39 nu vill ha en förkortning med 5 dagar, så föreslås emellertid inte åtgärder, som helt kan kompensera bortfallet av övningstid. Inte heller ges några övertygande motiv för förkortningen. Man säger att man vill pröva besparingsutredningens förslag, men det är alltså ingalunda besparingsutredningens förslag man följer och inte heller försvarsutredningens eller något annat förslag, som tillkommit i samråd med de sakkunniga och ansvariga militära myndigheterna eller ens med deras kändedom. Det är

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

dessutom svårt att förstå vad för slags resultat, som en försöksverksamhet skall kunna lämna, när den inte ger några möjligheter till jämförelser.

Hade man verkligen avsett att förut-sättningslöst pröva, vad en förkortning av repetitionsövningarna skulle innebära i utbildningseffekt och hade man samtidigt varit angelägen om att åstadkomma så små skadeverkningar som möjligt genom denna undersökning, då hade man väl ändå begränsat den till ett fåtal typiska förband, som man alternativt givit den kortare och den normala övningstiden. Med stöd av en lämpligt utformad försöksmetodik hade man då kunnat — och jag tror endast då kunnat — få möjlighet till en rent objektiv bedömning.

Herr talman! Med stöd av vad jag nu sagt och vad som därutöver är anfört i den reservation, som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 18, ber jag att få yrka bifall till denna reservation, d. v. s. avslag på propositionen nr 39.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Då talmannen medgivit att statsutskottets utlåtande nr 4, punkt 1, får behandlas samtidigt som andra lagutskottets här föreliggande utlåtande, skall jag be att få säga några ord i anslutning till behandlingen av anslagsfrågan i detta ärende i statsutskottet.

Under behandlingen av denna anslagsfråga — som alltså sammanhänger med repetitionsövningarna — har inom statsutskottet yppats förvåning över att regeringens beslut att föreslå förkortning av repetitionsmötena under nästa budgetår inte bringades till försvarskommitténs känedom innan denna avlämnade sitt betänkande. Den irritation som härigenom uppkommit har föranlett ett särskilt uttalande, som fogats till statsutskottets utlåtande nr 4. Liksom övriga folkpartister i statsutskottet har jag skrivit under detta uttalande, och det är med anledning därav som jag ber att få knyta några reflexioner till denna sak.

Den meningsgrupp, som jag företräder, biträder regeringens förslag att ge-

nom en tillfällig förkortning av repetitionsmötena ge praktiskt material för de undersökningar, som den särskilde utredningsmannen skall göra. Dessa undersökningar avser ju möjligheten att genom en rationalisering skapa förutsättningar för en framtida, mer bestående förkortning av repetitionsmötenas längd, en tanke som framkastats av 1959 års besparingsutredning. Den besparing på 5 miljoner kronor, som uppstår genom den tillfälliga minskningen av repetitionsmötenas längd, har vi givetvis inte heller någon anledning att avvisa. I sak har vi således i denna punkt ingen anledning att motsätta oss regeringens förslag.

Däremot finner vi det märkligt, att — när beslutet om repetitionsmötenas förkortning fattades av regeringen så tidigt som under första hälften av oktober i fjol — den då alltjämt arbetande försvarskommittén icke underrättades. Den granskade ju försvarets alla väsentligare utgiftspunkter med förstoringsglas i syfte att undersöka, om besparingsmöjligheter eventuellt fanns utan att försvarseffekten därför eftersattes. Som ofta sådana gånger förelåg delade meningar, men man var överens om en sak, nämligen om önskvärdheten av att nå ett enigt resultat, så att en försvarstrid av gammalt illa beryktat märke skulle kunna undvikas. Här samlades man alltså för att diskutera sig fram till en kompromiss, men ingen visste att regeringen hela tiden hade ytterligare en åtgärd i bakfickan.

Den av regeringen föreslagna förkortningen påverkar ju ostridigt kostnadsramen med ett icke alldeles obetydligt belopp. Som numera är känt är meningarna också delade huruvida beslutet påverkar landets försvarskraft eller ej.

Alla skäl borde alltså ha förelegat för regeringen att meddela sitt beslut i stället för att hålla detta hemligt till dess kommittén kompromissat ihop sig och avslutat sitt arbete.

Vi beklagar att denna situation uppstått. De fördelar, som vårt försvar åtnjuter under de senaste decennierna genom att försvarsfrågan kunnat hållas

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

över partistrider, finner vi vara alltför värdefulla för att behöva riskeras genom sådana här manipulationer.

Jag har ansett sig böra göra detta uttalande för att understryka de synpunkter som från min och mina partikamraters sida motiverat anslutningen till det särskilda uttalandet. Samtidigt vill jag uttrycka förhoppningen att det passerade får vara en engångsföreteelse, så att försvarets problem i den oroliga värld, vari vi lever inte minst just nu, alltför i vårt land skall kunna lösas utan förödande partistrider.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det är väl känt för oss litet var att utvecklingen i fråga om tekniken på försvarets och det militära området över huvud taget går mycket snabbt. Likaväl som vi i fråga om alla andra samhällsfunktioner måste rätta oss efter den utveckling, som äger rum på respektive områden, måste vi naturligtvis också göra det inom försvaret.

Vi kan följaktligen inte envist hålla fast vid att om vi vid ett tillfälle har bestämt oss för en viss utbildningstid för de olika försvarsgrenarna, så skulle vi därmed inte ens kunna undersöka, vilka förändringar i utbildningstidens längd som kunde vara tillrädliga i det ena eller andra nya läget. En dylik standpunkt är alltför steril. Jag kan inte tänka mig att man skulle kunna träffa en uppgörelse om försvarets kostnadsram som skulle vara så snäv och behöva hållas så till punkt och pricka, att vi inte ens skulle kunna göra vissa undersökningar och utredningar om möjligheterna att förbilliga eller effektivisera vårt försvar.

Andra lagutskottets uttalande innebär ju ingenting annat än att man anser det vara angeläget att undersöka, huruvida det inte är möjligt att med en kortare utbildningstid få samma eller kanske till och med bättre försvarseffekt än vad vi uppnår med nuvarande utbildningstid.

Vi får heller inte vara främmande för den tanken, att lika väl som vi tidigare haft olika lång utbildningstid för armén

och specialvapnen kan det tänkas, att de nya vapen, som vi numera har, kan kräva längre utbildningstid för somliga värnpliktiga, medan vi kanske för andra grupper kan nöja oss med kortare utbildning. När det gäller dessa ting är det självfallet försvarets effektivitet som vi skall se till, och ingenting annat.

Det kan hända att en sådan utredning som det här är fråga om och andra liknande utredningar i framtiden kommer att leda till att vårt försvar blir dyrare. Resultatet kan också bli att försvaret blir billigare. Vi vet i dag faktiskt ingenting om hur det i det avseendet kommer att bli. Då utvecklingen på det militära området går så fort som den nu faktiskt gör, kommer vi dock helt säkert att gång efter annan tvingas vidta åtgärder av detta slag. Jag finner för min del den föreslagna åtgärden vara fullt försvarlig och i högsta grad tillrädlig. Vi som utgör majoriteten inom andra lagutskottet har därför inte kunnat finna någon anledning att motsätta oss den proposition, som regeringen har lagt fram, utan vi tillstyrker densamma.

Jag ber därför, herr talman, att för yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Elowsson säger, att man måste kunna undersöka vilka möjligheter man har att effektivisera försvaret, har vi självfallet inga delade meningar. Det är angeläget att göra alla sådana undersökningar. Men när herr Elowsson fortsätter och säger, att man nu vill på förslaget sätt undersöka, i vilken mån en kortare utbildningstid kan ge samma eller bättre effekt, förstär jag inte riktigt vad herr Elowsson menar, eftersom det inte är förslaget några anordningar som skulle kunna kompensera den förkortade övningstiden.

Man kan naturligtvis diskutera betydelsen av förkortningen och ha olika åsikter om huruvida en förkortning med cirka 10 procent är mycket eller litet när det gäller en redan förut knappt tillmätt övningstid. Vad jag dock inte kan fatta är hur man kan säga, som herr Elowsson

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

gör och som det görs i propositionen, att den föreslagna förkortningen inte skulle betyda någonting alls. Det förefaller mig vara en egendomlig argumentering. Den är lika egendomlig som när man i propositionen säger, att förkortningen i viss mån kompenseras genom att en lördag och en söndag kommer att ingå i de fem dagar, som förkortningen avser, medan man på ett annat ställe säger, att förkortningen är värdefull genom att den tillför folkhushållet 400 000 arbetsdagar. Då tar man ingen hänsyn till att förkortningen omfattar även en lördag och en söndag.

Jag har inte kunnat underlåta att göra den reflexionen när jag följt detta ärendet, att man här handskats alltför lättvindigt med en angelägenhet som är av vital betydelse för vårt försvar och därmed för hela vårt folk.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Om man lever i den förställningen, att antalet dagar och utbildningens effektivitet är synonyma begrepp, då kan man resonera som herr Virgin, men vi kan träffa gamla, förståndiga människor som är varma försvarsvänner och som när de kommer hem från repetitionsövningar bedyrar, att den utbildningstid som de har spilt dessvärre icke har utnyttjats effektivt. Jag har träffat sådana personer gång efter annan och resonerat ingående med dem, och jag har mer än en gång tagit upp ett resonemang också med officerare där hemma. De båda parterna resonerar på var sitt sätt: officerarna säger bestämt att utbildningstiden utnyttjas effektivt, medan de värnpliktiga, som jag inte har den minsta anledning att mistro, i många fall säger motsatsen. Jag vill emellertid understryka, att jag har träffat åtskilliga värnpliktiga som har sagt precis detsamma som officerarna.

Detta skapar en tvehågsenhet, som jag antar att regeringen har ansett det angeläget att om möjligt skingra; regeringen vill undersöka på vilket sätt utbildningstiden kan göras effektiv. Såsom

jag nämnde tidigare är det klart att det kan bli fråga om en längre utbildningstid för somliga och en kortare utbildningstid för andra. I ett sådant sammanhang måste naturligtvis kompensationskravet vägas, och följaktligen kan inte regeringen och inte heller riksdagen besluta om s. k. kompensation förrän man är på det klara med var denna i så fall skall sättas in — på vilket område den behövs och på vilket område den inte behövs.

Herr **VIRGIN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att det förekommer spiltid och slöseri vid repetitionsövningarna ibland — det vågar jag inte yttra mig om — men i den mån så kan vara fallet beror det säkerligen på omständigheter, som på intet sätt rättas till genom den nu föreslagna anordningen. Det beror t. ex. på att ledarna för utbildningen själva är värnpliktiga som skall utbildas. Då ligger det i sakens natur att de inte från början kan vara förstklassiga instruktörer.

Hade hela försöksverksamheten avsett att rätta till detta förhållande och ge möjligheter till undersökningar i sådant syfte, hade den självfallet inte mött någon opposition från vårt håll.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Med herr talmannens tillstånd skall jag i det här sammanhanget anföra några synpunkter på fjärde huvudtiteln.

Vi har i anslutning till denna huvudtitel lämnat in ett par motioner, i vilka vi utvecklar våra synpunkter på militärpolitiken i stort. Den ena är en principmotion, som handlar om militärmaktens organisation och innehåller förslag om dess utbyggnad till ett verkligt neutralitetsförsvar på längre sikt. Den andra motionen syftar till omedelbara besparingar inom ramen för den nu gällande militärorganisationen, besparingar på sammanlagt omkring 800 miljoner kronor, och som en konsekvens därav

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

en minskning i beställningsbemyndigandena med 470 miljoner kronor.

Nu säger utskottet bara ja till regeringens och militärledningens alla anspråk och åberopar 1958 års försvarsuppgörelse, som tycks ha blivit någonting helt sakrosant i detta sammanhang. Jag vill emellertid säga, att man nog väsentligt går vid sidan om verkligheten när man försöker exploatera 1958 års försvarsuppgörelse som ett uttryck för den försvarsvilja som finns här i landet och som ett uttryck för hur folket sluter upp kring de partier som står bakom uppgörelsen. När denna uppgörelse träffades 1958 fanns det en stark opinion mot den i både regeringspartiet och fackföreningsrörelsen och i en rad andra organisationer av olika politisk och ideell kulör.

Om man nu ändå påstår, att det inte finns någon opinion för en minskning av försvarskostnaderna och för en omläggning av hela försvarsorganisationen, så tycker jag att man bör erinra sig resultaten av de senaste opinionsundersökningarna. Vid den senaste undersökningen ville endast 6 procent av de tillfrågade öka militärutgifterna, 30 procent ville minska dem och 27 procent var tveksamma, under det att 37 procent ansåg att militärutgifterna kunde vara ungefär som de är nu. I den mån man nu kan värdera en sådan opinionsundersökning måste man väl dra den slutsatsen, att det egentligen bara var 6 procent som understödde 1958 års uppgörelse, vilken till sina konsekvenser innebär att vi år för år får ökade militära utgifter.

De som vill minska försvarsutgifterna är ingalunda människor som ställer sig på en försvarsnihilistisk ståndpunkt; det är folk som vill att vi skall ha ett verkligt neutralitetsförsvar till skäligen kostnader, vilket till sin utformning och sina uppgifter innebär att vi får ett effektivare försvar för vår neutralitet.

Jag vill också påpeka att den nuvarande inriktningen av hela vår militärpolitik passar mycket illa in i den utrikespolitiska målsättning om alliansfrihet och neutralitet, som regeringen knä-

sätter och som den i varje fall har fullt stöd för från det parti som jag representerar.

Den militära ledningen tänker tydligen i mycket föråldrade kategorier — det framgår ju också av propositionen liksom av utskottsutlåtandet — när man ger flyget en mycket klart prioriterad ställning. Men har ändå inte i nuvarande tid, i de interkontinentala robotvapnens och kulbaneraketernas period, flyget förlorat mycket av sin forna betydelse? Man säger på utländskt militärt håll, att stridsflyget nästan helt kommer att ersättas av raketeknik och att man därför måste lägga om sina militära dispositioner.

Jag vill också erinra om att flyget är ett av de mest sårbara vapenslagen, en sak som fick en mycket klar bekräftelse under det andra världskriget, där flygvapnet i flera länder blev demolerat praktiskt taget innan det hade trätt i funktion. Och i nuvarande tid — om det skulle bli ett nytt storkrig — förstår man att dess sårbarhet är ännu större. Men trots alla dessa erfarenheter upprätthåller den militära ledningen och regeringen sina gamla synpunkter beträffande flyget.

Vi har ansett att man utan att minska försvarets effektivitet skulle kunna skära ned anslaget till flygvapnet med över 350 miljoner kronor. Det är dåligt planerat att satsa så mycket pengar som nu görs på ett vapen, som den moderna tekniken egentligen har gått förbi. Det är en ståndpunkt som inte bara vi omfattar utan som också delas av åtskilliga andra här i landet, även av vissa ansedda militärer.

Jag vill alltså understryka, herr talman, att det inte föreligger någon enighet inom folket om 1958 års försvarsuppgörelse utan att en allt starkare olust utbreder sig över de våldsamt stigande militära kostnaderna. Enligt senaste uppgifter — lämnade av finansminister Sträng — uppgår kostnaderna för totalförsvaret till 3,6 miljarder kronor för att upprätthålla en försvarsorganisation, som enligt den högsta militära ledningens målsättning har till uppgift att söka

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

hålla stånd i någon vecka eller ett par veckor till dess, som man säger, vi kan räkna med att få hjälp utifrån.

Det föreliggande utskottsutlåtandet och över huvud taget försvarshuvudtiteln visar, att man icke tar några som helst hänsyn till de berättigade stämningar mot den miljardrullning på militärväsendets område, som under flera år ägt rum och som man tar sikte på skall fortsätta under överskådlig tid framåt. Man går nu i stället in för att militärutgifterna skall stiga med 70 miljoner kronor till följd av teknisk utveckling och 60 miljoner kronor på grund av löne- och prisstegringar. Vidare skall marinen få 20 miljoner kronor utöver den tidigare ramen, och dessutom accepterar man i princip att också kapitalbudgeten skall uppräknas med omkring 2,5 procent för den s. k. tekniska utvecklingen, vilket är ett steg ytterligare på den väg som 1958 års försvarsuppgörelse innebar.

Om inte riksdagen sätter stopp för denna miljardrullning kan vi se fram emot att vi inom kort tid är uppe i en total militärutgift på omkring 4 miljarder kronor. Då man vet att de direkta statsskatterna, om vi borträknar sjukförsäkringsavgifter och folkpensionsavgifter, inte ens uppgår till 6 miljarder kronor, framstår ju orimligheten i en sådan utgiftspolitik så mycket klarare.

Jag vill till sist, herr talman, understryka att när vi från vårt håll förfäktar dessa synpunkter är det inte utifrån några som helst försvarsnihilistiska aspekter. Så länge staterna i världen ännu inte har beträtt vägen till avrustning kan Sverige naturligtvis inte isolerat avstå från att anslå medel för att upprätthålla ett neutralitetsförsvar. Vi anser emellertid att man kan organisera ett neutralitetsförsvar på annat sätt, ett försvar som inte bygger på den mycket dyrbara tekniska utrustning, som de nuvarande stridskrafterna har, utan ett neutralitetsförsvar som bygger på folkets levande väpnade styrka. Jag tror att erfarenheterna dels från det andra världskriget och dels från vad som har inträffat efter detta krig säger oss, att

ett sådant försvar är väsentligt effektivare när det gäller att upprätthålla landets nationella frihet och oberoende än vad den nuvarande militärorganisationen kan bli. Jag erinrar om Algeriet, där relativt fåtaliga och i fråga om vapentechnik mycket klenutrustade styrkor ändå i åratal har hållit stånd mot stormakten Frankrike, som praktiskt taget hela tiden har tvingats att där hålla en militärkontingent på 400 000 till 500 000 man.

Vi anser alltså att en ny organisation för försvarsmakten måste komma till stånd, som i anda och sanning gör den till ett neutralitetsförsvar. Det är en sak som vi har förfäktat i våra motioner.

Herr DAHL (s):

Herr talman! I anslutning till andra lagutskottets utlåtande nr 18, som gäller repetitionsövningarna, vill jag som en inledning till det jag här kommer att säga uttala min tillfredsställelse över, att försvarsministern sökt att på denna väg minska försvarskostnaderna och tagit ett ordentligt grepp. Säkerligen kan jag även tala för dem, som berörs av repetitionsövningarna, när jag säger, att alla som varit med om dessa övningar, nog har klart för sig, att den föreslagna minskningen av antalet dagar inte kommer att på något sätt minska försvarsmaktens effektivitet. De värnpliktiga kommer med tacksamhet att notera denna minskning, i förhoppningen att de återstående dagarna skall utnyttjas effektivt och ändamålsenligt, så att tomgången i repetitionsövningarna blir mindre än hittills ofta varit fallet.

Utvecklingen går mycket snabbt, som herr Elowsson sade, och man måste räkna med en successiv ökning av utgifterna på alla samhällslivets områden, en ökning, som vi får vara beredda att acceptera. Dessa utgiftsstegringar är ofrånkomliga, men försvarsutgifterna får enligt min uppfattning inte hålla jämna steg med utgiftsstegringen på andra områden. Vi kan helt enkelt inte med hänsyn till våra inkomster och vår ekono-

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

mi hålla den takten, utan vi får begränsa försvarskostnaderna med hänsyn till de inkomster och de möjligheter, vi har. I det syftet har också en motion väckts, där vi begär en snabbutredning med uppgift att fastställa en kostnadsram för försvarsorganisationen, vilken står i rimlig proportion till andra utgifter. Jag anser, att ett litet land som Sverige inte får öka försvarsutgifterna på ett sätt som hämmar och försvårar andra delar av nationens liv.

De nu i fjärde huvudtiteln framlagda förslagen bygger på 1960 års snabbutredning. Man skulle ju ha väntat sig ett slut på kostnadsökningen och ett allvarligt försök — utöver förkortningen av repetitionsövningarna, som försvarsministern har föreslagit — att spara på försvarets olika områden. Men i stället finner vi, att den föreliggande propositionen innebär stegrade kostnader. Sedan 1958 synes visserligen en del rationaliseringar ha företagits, vilka medfört kostnadsänkningar, men det sägs ju i propositionen: »Av rationaliseringsåtgärder föranledda besparingar har enligt den ordning, som tillämpats sedan 1958, icke påverkat kostnadsramen.» Trots besparingarna har man alltså inte kunnat notera någon utgiftsminskning, därför att de inbesparade medlen förbrukats på andra områden — vi vet ju att det inom militärväsendet finns möjligheter att förbruka praktiskt taget hur mycket pengar som helst.

Naturligtvis är detta en felaktig ordning. Med hänsyn till samhällsekonomiska, statsfinansiella och sociala förhållanden bör försvarets sparsamhets- och rationaliseringsåtgärder sikta till en sänkning av de militära kostnaderna. Enligt min uppfattning har den synpunkten i mycket stor utsträckning gehört ute bland svenska folket. Vi känner alla här i riksdagen till de eftersatta områdena — skolorna, sjukvården, åldersvården, invaliditetsersättningen och vården av de handikappade, liksom vattenvården, vägbyggena o. s. v. Överallt finns det uppgifter, som pochar på medel, för att vi skall kunna ordna förhållandena ändamålsenligt, rationellt

och mänskligt. Från alla håll klagar man också på skattetrycket. Allt detta gör det önskvärt att minska försvarsutgifterna. De får inte stå hindrande i vägen, när det gäller att ordna angelägenheter, som ligger folkets vardag nära. Jag tvekar inte att säga, att de nuvarande försvarskostnaderna överskrider rimlighetens gränser.

Propositionen framhåller liksom försvarskommittén rustningarnas fredsbevarande effekt. Det sägs bl. a. att den i 1958 års försvarsbeslut avsedda försvarseffekten i allt väsentligt har kunnat upprätthållas. Naturligtvis är detta riktigt i det läge som kännetecknat den gångna tiden, då vi inte hotats från något håll, men jag är övertygad om, att samma effekt kunde ha upprätthållits med en annan och billigare försvarsorganisation.

Försvarskommittén föreslår, att den plan, som nu kommer att fastställas, skall omfatta en tid av två år. Det förordas också i propositionen. Vi har således två år på oss, och under den tiden bör en ordentlig utredning företas. Den blivande försvarsutredningen, så som vi föreslår den i vår motion, bör få en allsidig sammansättning och direktiv, som syftar till att få fram en billigare och efter våra ekonomiska förhållanden bättre avpassad försvarsorganisation. Vi närmar oss helt säkert den tidpunkt, när vi måste ta ställning till kostnadsramen. Här har ju kärnvapenfrågan diskuterats, och även om den ligger så att säga på is och något beslut inte kommer att vara aktuellt inom den närmaste tiden, står vi i alla fall inför ett avgörande, som innebär, att vi får tänka oss å ena sidan försvarskostnader av astronomisk omfattning och å andra sidan försvarskostnader, som håller sig inom rimlighetens ram och som vi kan säga är försvarbara ur synpunkten av andra utgifter, som är nödvändiga.

Jag kommer att yrka bifall till motion I:187, som är väckt i båda kamrarna och som främst går ut på, att vi skall få tillstånd en parlamentarisk utredning som efter de riktlinjer, som jag här försökt antyda, fastställer en kostnadsram, som står i rimlig proportion

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

till de möjligheter, vi har att tillgodose utgiftskraven även på andra områden, sålunda jämsides med att vi håller en försvarsorganisation, som vi tror kan hävda den neutralitet, som vi alla vill skall hävdas.

Häri instämde herr *Svedberg, Lage*, (s).

Herr *VIRGIN* (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Dahl säger att vi måste begränsa våra försvarskostnader så att de står i rimlig proportion till andra allmänna kostnader och till nationens övriga behov, kunde man kanske få den uppfattningen att vi i Sverige ligger särskilt illa till i fråga om försvarskostnaderna. Så är emellertid inte fallet. Om man ser på vad andra nationer med intresse för en bibehållen självständighet offrar för sitt försvar, finner man att kostnadssiffrorna ligger vid omkring 20 procent av statsutgifterna. Våra försvarskostnader ligger snarare något under än över detta medeltal.

När herr Dahl vidare säger att vi inte kan få gehör hos svenska folket för det försvar, som vi nu har, kan man inte undertrycka den tanken att de, som har förmånen av att på ett eller annat sätt betraktas som föredömen, drar på sig ett tungt ansvar om de inte använder sitt inflytande till att försöka övertyga dem, som behöver övertygas, om att försvaret är nödvändigt och att uppoffringar för försvaret är oundvikliga i en ond tid och en ond värld.

Herr *DAHL* (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr *Virgin* förklarade, att jag skulle sagt, att vi inte hade gehör hos svenska folket för det försvar, vi nu har. Detta har jag aldrig sagt! Hos 99,99 % av svenska folket har vi säkerligen förståelse för, att det behövs ett försvar. Det finns inte någon i ansvarig ställning, som reser ut och predikar något annat i dag.

Men vad jag här har sagt — och som ingen kan förta mig rätten att framföra på en stor del av svenska folkets vägnar — är, att försvarskostnaderna inte får

bli hur höga som helst och framför allt inte så höga, att andra livsviktiga områden blir eftersatta. Det är den linjen, som jag driver och inte någon försvarsnihilistisk linje för att hos det svenska folket utså misstro mot försvaret. Enligt min och mångas uppfattning är försvarskostnaderna för höga.

Det är mycket riktigt, att det finns andra länder, som offrar 20 och kanske även 30 procent av sin nationalinkomst på försvaret — jag kommer inte ihåg statistiken exakt. Dessa länder kan vi inte efterlikna, då Sverige är en liten nation. Om Amerika och Ryssland eller andra länder, som har imperialistiska intressen, och anser sig ha helt andra uppgifter för sin försvarspolitik än vi, offrar gigantiska belopp, därför att det ligger i linje med deras politik, så är det deras ensak. Sverige, som är en liten nation med neutralitetspolitik som riktmärke, har inte samma intresse av att trissa upp försvarskostnaderna till motsvarande höjder.

Enligt min uppfattning bör vi med hänsyn till de inkomster och möjligheter vi har begränsa försvarskostnaderna och söka skapa ett effektivt försvar inom ramen för en budget, som det är rimligt för oss att fastställa och som jag anser, att den utredning vi föreslår skulle försöka komma fram till genom att finna möjlighet till besparingar på olika områden.

Herr andre vice talmannen *IVAR JOHANSSON* (cp):

Herr talman! Man kan beklaga den irritation, som uppstått med anledning av de delade meningar som föreligger om den försöksverksamhet som har föreslagits av Kungl. Maj:t i fråga om värnpliktstiden under repetitionsövningarna. Man kan också beklaga att inte försvarskommittén hölls underrättad. Om så hade skett kanske en hel del av vad vi nu upplever kunnat vara ur världen.

Avsikten med Kungl. Maj:ts förslag, nämligen att undersöka möjligheterna att förbilliga försvaret utan att försvarseffekten minskar genom att minska re-

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

petitionsovningarna med fem dagar, är helt i linje med det förslag som framlagts av försvarets besparingsutredning och som en särskild utredningsman är tillkallad att undersöka. Vi kan ha vilka åsikter vi vill om riskerna med denna avkortning, men sannolikheten talar väl för att riskerna inte är så stora om avkortningen begränsas till att ske under ett år, vilket ju är avsikten. För egen del bedömer jag inte risken för en sänkning av effektiviteten som överhängande. Skulle det visa sig, när försökens utfall studeras, att reservanternas farhågor har besannats, får man väl i konsekvensens namn rätta kommande åtgärder på detta område därefter.

Frågan om förkortning av värnpliktstiden är en lagfråga och har därför prövats av andra lagutskottet. Riksdagen har nu att ta ställning till det föreliggande utskottsförslaget. Statsutskottet, som har att pröva anslagsfrågan, har utgått ifrån att Kungl. Maj:ts förslag kommer att godkännas. Det innebär att försvarsanslaget minskar med beräknade fem miljoner kronor, fördelade på de punkter som avser anslag till de värnpliktigas löne- och mathållning, till familjebidrag och kanske något annat. Utskottet har inte haft någonting att erinra häremot, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan i detta avseende.

Till utskottets utlåtande finns emellertid, vilket herr Lundström påpekade, ett särskilt yttrande, som jag har anslutit mig till. Även om jag i sak ansluter mig till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om en minskning av repetitionsövningarnas längd, finner jag det nämligen i likhet med herr Lundström anmärkningsvärt, att statsrådet inte önskat informera den då sittande utredningen om vad som planerades. Jag tror att det hade varit lyckligt, om utredningen fått möjlighet att bedöma konsekvenserna av detta förslag utifrån de utgångspunkter som kommittén hade.

Jag är klart medveten om att statsrådet inte hade någon skyldighet att hålla kommittén underrättad om sina planer, men jag tror att det hade varit

nyttigt med en sådan information. Jag hoppas nu bara att inte denna händelse kommer att påverka försvarsfrågan i framtiden, utan att möjlighet alltså skall ges för partierna att förtroendefullt kunna diskutera försvarsspörsmålen och om möjligt komma fram till samlande lösningar. Jag tror att detta är synnerligen viktigt just i försvarsfrågan.

Som vi har hört av herrar Öhman och Dahl har statsutskottet i anslutning till fjärde huvudtiteln haft att behandla en del motioner om minskning av anslagen till försvaret, i en del fall högst avsevärda minskningar. Jag vill därtill endast framhålla, att denna fråga har prövats synnerligen ingående av 1960 års försvarskommitté. Kommitténs bedömningar har skett mot bakgrunden av vårt utrikespolitiska, militärpolitiska, militärtekniska, samhällsekonomiska och statsfinansiella läge. Resultatet av kommitténs arbete har av Kungl. Maj:ts ingående redovisats i propositionen, och utredningens förslag ligger dessutom till grund för det förslag som nu förelagts oss. Utskottet har också enhälligt godtagit detta Kungl. Maj:ts förslag.

Man kan förstå önskemålen om lindring i försvarskostnaderna, som otvivelaktigt är höga, men frågan är om dessa önskemål är realistiska. Försvarskommittén har utgått ifrån den målsättning som godtogs 1948, som godtogs 1958 och som också har godtagits av 1960 års försvarskommitté. Målsättningen innebär i stort sett att försvaret utformas så, att en angräpare i det längsta hindras att få fast fot på svensk mark och att ingen del av landet behöver uppges utan segt motstånd i olika former.

Som sagt — denna sak har prövats vid tre olika tillfällen, och målsättningen har befunnits fortfarande kunna ligga till grund för vår försvarsorganisation.

Jag är medveten om att detta i högsta grad är en avvägningsfråga, som kan diskuteras, men samtidigt kan från de bedömningsgrunder, jag förut anfört, det förslag som här föreligger knappast anses för stort tilltaget. Snarare ligger det nog mera i underkant än i överkant

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

och får väl betraktas som en kompromiss. Jag beklagar också att försvaret blir så dyrt, men så länge vi måste leva i en värld som den nuvarande med alla de risker för förvecklingar, som det medför, och så länge vi till följd av vår alliansfrihet måste lita till oss själva, blir kostnaderna även för ett måttligt tilltaget försvar avsevärda. Vi får väl betrakta försvaret som en riskförsäkringspremie, och om det hjälper oss genom att verka avskräckande på en eventuell angripare är det värt sina pengar.

Därmed vill jag emellertid inte säga annat än att kostnaderna för vårt försvar ständigt bör hållas aktuella och på alla sätt, såväl inom vår försvarsmakt som inom regering och riksdag, noggrant prövas och att alla goda krafter därvid måste medverka till att öka och vidmakthålla vårt försvars effektivitet till minsta möjliga kostnad. Detta är ett problem som väl än en gång får dryftas av en ny kommitté, som man får anta knappast är så långt avlägsen. Och då får naturligtvis de synpunkter, som här motionsledes har framförts och som också uttalats här i kammaren, tas upp till förnyad prövning.

Herr talman! Men vad jag nu har sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! En statsutgift är självfallet inte motiverad endast därför att den är en försvarsutgift. Vi har samma skyldigheter inom detta område som inom alla andra att nå största möjliga grad av ekonomi, och vi har också samma anledning att inom försvarets verksamhetsområde som inom andra områden eftersträva — och understödja dem som eftersträvar — största möjliga sparsamhet. Såvitt jag förstår finns det i dessa avseenden inga delade meningar. Försvarskostnaderna på varje enskild punkt måste alltså kontinuerligt prövas med utgångspunkt från den målsättning om vilken vi är överens, med utgångspunkt från de krav på effektivitet som vi ställer och från de möjligheter till samspel som erbjuds.

Om jag tillämpar denna speciella grundsyn och därtill lägger, att den måste vara bestämmande för var och en, som är försvarsvän i ordets verkliga bemärkelse, är jag ledsen över att jag för en gångs skull måste säga, att det förslag till en begränsning av försvarsutgifterna, som Kungl. Maj:t har utarbetat, innebär dålig sparsamhet, illa underbyggd och illa genomtänkt — om den ens över huvud taget är genomtänkt. För att erhålla en minskning av kostnadsramen som inte uppgår till 0,2 procent tar man risker, vilka inte kan anses stå i proportion till det uppnådda besparingsresultatet.

Det är, herr talman, ingen som hävdar, att de former för utbildningen vi nu har skall bli bestående för all framtid och att den metodik vi har för att ge vårt försvar erforderlig personell styrka och uthållighet är en gång för alla given. För min del är jag inställd på att diskutera radikala förslag i detta som i alla andra avseenden, dock hela tiden med tanke på effektiviteten. Jag är t. ex. ingalunda främmande för tankegången att utvecklingen — kanske framför allt på det tekniska men även på andra områden — snabbare än de flesta i dag måhända tror kan tvinga fram en differentierad utbildning. Man skall emellertid inte föreställa sig att man bara genom att nämna orden differentierad utbildning har löst några problem. Jag är inte heller främmande för att man skulle kunna överväga en begränsning av de anspråk vi ställer på medborgarnas tid, alltså en minskning av utbildningstiden. Innan något sådant sker måste man dock ha tänkt igenom saken och sätta utbildningstiden i relation till de krav man ställer på de människor, som skall utbildas. Man måste vara helt övertygad om att det inte blir risk för att vi skickar ut otillräckligt utbildade svenska soldater i ett katastrofläge för att möta en ur svensk synpunkt väl utbildad, kanske t. o. m. överutbildad motståndare.

Om Kungl. Maj:ts proposition med förslag till denna förkortning av repetitionsövningarna hade innehållit några

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

positiva uppslag från de synpunkter, som jag nu har företrätt, skulle man, om uttrycket tillåtes, ha kunnat ta den på något större allvar än man nu kan göra. I propositionen finns emellertid inte en tillstymmelse till aktivitet i detta hänseende. Där finns bara ett enkelt uttryck för föreställningen, att man kan begränsa repetitionsövningarna med ett förmodligen genom verbalinspiration tillkommet antal dagar.

Det är inte på det sättet man bör handskas med försvarsfrågor, och det skapar inte heller något förtroende till talet om att detta skulle vara ett prov och ett experiment. Det innebär ju inte på något sätt ett prov med differentierad utbildning, eller ett prov med anlåtande av nya utbildningsmöjligheter eller ny utbildningsteknik. Det är ingenting annat än ett beslut, vars sakliga motivering jag fortfarande är totalt okunnig om.

Det sägs ofta — och det har sagts även här — att de till repetitionsövningar inkallade hävdar att deras tid inte har använts så effektivt som önskvärt vore. De flesta av oss har väl mött detta resonemang, inte bara som uttryck för en kverulantisk inställning eller som uttryck för en ganska naturlig reaktion hos människor, som haft ofuren att råka ut för olämpliga instruktörer. Vi har mött det inte bara som ett uttryck för de ganska många, som inte har riktigt klart för sig, att repetitionsövningarna ju är förbandsövningar, där förbandet är en enhet och där uppgiften är att svetsa samman ett förband och där det följaktligen kan hända och måste hända, att den enskilde kommer vid sidan och inte är fullt sysselsatt hela tiden.

Men detta är ju ett problem — ett stort problem — som det finns all anledning att angripa från positiva utgångspunkter: Vad behöver försvarsledningen ha till sitt förfogande för att kunna göra repetitionsövningsdagarna effektiva? På vilket sätt skall man lösa behovet av instruktörer, av folk som kan bedriva utbildningen? På vilket sätt skall man förse den överväldigande majoritet av försvarets personal, som är

positivt inställd till sin uppgift, med de hjälpmedel den behöver för att kunna fylla denna uppgift?

Det har gjorts ett experiment med differentierad utbildning med en viss förkortning av utbildningstiden för dem som har begränsade uppgifter. Om erfarenheterna därav vet jag ingenting med säkerhet, men man ökar ju inte möjligheterna att skaffa erfarenheter om man bara skär ned utbildningstiden för alla över en kam.

Nu säges det visserligen, att om detta visar sig vara ett misstag, kan man rätta till det nästa år. Ja, det kan man. Men vad man då har kvar är långtidsföljderna av den i år avkortade utbildningen, som då har visat sig vara ett misstag, och dessa långtidsföljder är inte så lätta att rätta till. Dessa långtidsföljder berör förbandens användbarhet för lång tid framöver, och det lär, herr Elwesson, inte vara någon som föreställer sig att man skulle ha någon möjlighet att kalla in de i så fall under detta budgetår otillräckligt utbildade till någon slags kompletterande utbildning senare.

Jag sammanfattar alltså och konstaterar, att från mina utgångspunkter är detta ett illa underbyggt och i själva verket ganska onödigt experiment, men jag understryker samtidigt, att mitt intresse för väl planerade försök på detta område är oförändrat.

Vi har alltså, herr talman, nu konstaterat att vi på en punkt har olika uppfattningar. Det finns inga skäl att dölja det förhållandet: vi har olika uppfattningar när det gäller utbildningstidens längd. Men man skall ju inte göra denna motsättning större än den är. Det gäller en nyans. Vi har generellt och i princip samma inställning till försvarsfrågorna och till försvaret som ett stöd för vår utrikespolitik och som vår sista möjlighet i en förtvivlad situation.

Jag tycker nog det är angeläget att säga detta också i detta sammanhang, och jag gör det desto hellre som också jag, herr talman, nödgas anmäla missnöje med det sätt på vilket denna fråga har handlagts. Det är inte riktigt lämpligt att ha en parlamentarisk förhand-

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

ingsdelegation sittande med uppgift att åstadkomma enighet kring försvarets kostnadsram och då underlåta att underrätta denna förhandlingsdelegation om de planer avseende just kostnadsramen, som man hysar i den allra mest interna statsrådskretsen. Detta är lika litet lämpligt som det är lämpligt att följa den sortens planer för de närmast ansvariga myndigheterna.

Nu tycker jag emellertid inte heller, att man skall göra den saken större än den är. Man får väl skylla den på tankspriddhet, som enligt uppgift också lär förekomma i statsrådskretsen. Under alla förhållanden vill jag inte tolka den som uttryck för ond vilja — kanske inte ens som uttryck för vilja!

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svärd började sitt anförande med att säga, att det förslag det här gäller var ett förslag som — om det kom att genomföras — vittnade om dålig sparsamhet. Det är väl litet svårt att veta det på förhand. Det beror väl på utfallet av de utredningar som görs, huruvida förslaget kan leda till sparsamhet eller inte, och vi kan väl därför låta bli att nu diskutera den frågan. Men när man talar om den dåliga försvarseffekten som följd av minskningen av tiden för repetitionsövningarna med fem dagar — eller kanhända det bara är fråga om tre dagar — är det litet underligt att man gör det nu, eftersom vissa stationära förband under detta budgetår haft en minskning av utbildningstiden till 20 dagar, och över denna minskning till 20 dagar har inte någon — såvitt jag vet — anmält missnöje. Det är ganska underligt att man tar dessa fem dagar — som anses behövliga för att få fram ett bra utredningsresultat — till intäkt för att framställa saken som om denna minskning med fem dagar skulle få svåra följder för lång tid framåt. Jag kan inte bestrida att det kanhända finns officerare som skulle kunna anföra en hel del antagliga skäl för detta, men jag undrar om vi i allmänhet så lätt kan övertygas om

den saken. I varje fall kan man inte övertyga dem, som anser att utbildningstiden i vissa fall användes dåligt.

När herr Svärd säger att man bortser ifrån att repetitionsövningarna är förbandsövningar, vill jag säga att det är klart att de är förbandsövningar, kanske till sin huvudsakliga del, men när riksdagen beslöt om dessa repetitionsövningar, var avsikten att vederbörande som inkallades skulle stifta bekantskap med och lära sig använda de nya vapen som tillföres förbanden och som de ofta är främmande för. Det är alltså en dubbel uppgift som dessa repetitionsövningar har, och det bör vi i detta sammanhang inte bortse ifrån.

Sedan hyste herr Svärd tydligen den uppfattningen, att detta förslag inte visade någon aktivitet från regeringens sida. Men det får vi väl ändå anse att det gör, ty utredningen siktar ju till någonting, och eftersom detta förslag är en del av denna utredning, får man väl säga att det också är ett utslag av aktivitet från regeringens sida.

Herr **SVÄRD** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det finns mig veterligt inte redovisat några sammanfattande erfarenheter av den begränsning av utbildningstiden för vissa för speciella uppgifter rustade förband som genomförts. Det som emellertid är det väsentliga i detta sammanhang är att skilja på dessa förband och de som är avsedda att bilda krigsförband — de som är avsedda att så att säga fungera i de stora sammanhangen. Där är det på det sättet, att om det skulle visa sig att utbildningseffekten är otillfredsställande på grund av den begränsning i utbildningstiden, som nu genomföres under ett budgetår, kvarstår följderna av detta för lång tid framåt, utan att man egentligen har några större möjligheter att reparera den uppkomna skadan. Det är därför, herr Elowsson, som detta experiment är så diskutabelt. Det förtjänar dessutom att erinras om att den utredningsman, på vilkens tankegång förslaget bygger, hade kompletterat denna sin tankegång med

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

en rad positiva förslag av olika art. Alla dessa positiva förslag har försvunnit i Kungl. Maj:ts proposition.

Till slut tror jag bara att man inte bör göra en så generell sammanfattning av reaktionen inför repetitionsövningarna som herr Elowsson i sin sista korta replik tillät sig. Jag tror inte att majoriteten av dem, som inkallats till repetitionsövningar, anser att verksamheten bedrivits dåligt, och jag ser i själva verket ett ganska glädjande tecken i de anmärkningar som kommer fram. Jag ser i dessa anmärkningar uttryck för en vilja också hos de värnpliktiga att nå bästa möjliga resultat, och jag tycker därför att kritiken snarast bör betraktas som ett hälsotecken. Jag är ganska säker på att den också är det.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svärd nämnde att man ännu inte fått några sammanfattande resultat av den förkortning av utbildningstiden till 20 dagar vid de stationära förbanden som pågått under detta budgetår. Men några sådana sammanfattande resultat hade man ju inte heller när beslutet fattades och kunde självfallet inte ha det, och det gjordes ändå inga invändningar däremot. Nu gör ni invändningar trots att ni inte gjorde invändningar då, och då kan man fråga sig: Varför kan ni inte ger er till tåls även denna gång tills ni får resultaten av den sammanfattande utredningen — det lär ju inte dröja så värst länge, innan resultatet av dessa utredningar redovisas. Jag tycker som sagt att ni kunde ge er till tåls.

Herr **SVÄRD** (h) kort genmäle:

Herr talman! Visst skulle jag mycket gärna ge mig till tåls för att göra herr Elowsson muntrare till sinnes, om det vore sakligt berättigat, men om jag bedömer de sakliga invändningarna mot det experiment som nu skall göras som så vägande, att de överväger t. o. m. min vilja att hålla herr Elowsson på gott hu-

mör, vill jag nog förbehålla mig att få framföra dessa invändningar.

Det föreligger en radikal skillnad mellan de båda typer av förband, vilkas utbildning herr Elowsson och jag nu diskuterar. Det var denna radikala skillnad, som föranledde även expertisen, till vilken inte jag hör och jag förmodar inte heller herr Elowsson, att ta förkortningarna när det gäller de förband, som vi kan kalla för fasta, ganska lugnt. Men expertisen har sannerligen inte tagit nu föreliggande förslag med det tålmod. som herr Elowsson så ivrigt efterlyser.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Får jag först konstatera, att statsutskottets utlåtande rörande fjärde huvudtiteln, som med herr talmannens medgivande får beröras i nu förevarande överläggning, är ovanligt enhälligt. Det finns för all del ett antal reservationer knutna till utlåtandet, men det är reservationer som utgör konsekvenser av det beslut som kammaren närmast skall fatta i anledning av andra lagutskottets utlåtande. Det är en enkel matematisk operation att räkna ut vad kostnaderna blir med så eller så många övningsdagar, och jag tror att när nämnda beslut med anledning av andra lagutskottets utlåtande är fattat, så kommer det inte att bli några delade meningar kring fjärde huvudtiteln. Detta kan enligt min mening vara värt att konstatera, eftersom den nu pågående överläggningen tyder på att det skulle finnas ganska djupgående meningsskiljaktigheter i försvarsfrågan.

Själva sakfrågan — repetitionsövningarna — har inte varit föremål för någon prövning i statsutskottet, men det oaktat kan man väl ha en mening om det som nu diskuteras. För den som i åtskilliga år sysslat med dessa problem är det inte obekant att det råder ett mycket utbrett missnöje bland de repetitionsinkallade över att övningstiden inte är effektivt utnyttjad. Det är inte något vanligt kvirr det är fråga om, utan uttalandena kommer ofta från människor, till vilka man har förtroende. De visar att det måste vara något fel

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

på organisationen, när det råder denna tämligen allmänna uppfattning om övningstidens utnyttjande. Jag vet inte var felet kan ligga, men jag tror det kan vara värt även för herr Virgin att komma inå, att sådant missnöje knappast är hälsosamt för försvarsviljan, och jag antar att det är minst lika värdefullt att försvarsviljan upprätthålles som någon sin den enighet mellan partierna som man är angelägen att eftersträva.

Jag tror inte att det skulle bero på bristande vilja hos militärbefälet att repetitionsövningarna inte ordnas på ett förnuftigt sätt. Det kan vara organisatoriska svårigheter, som man inte kan övervinna — problem som kanske är alldeles olösliga. Men om detta vet vi inte någonting säkert. Vi har skäl att undersöka om det finns någon möjlighet att komma till rätta härmed, och det förslag som här föreligger efter yrkande från besparingsutredningen, bör kunna ge ledning för framtiden. Det är ju bara fråga om en provisorisk åtgärd, en åtgärd för ett år, som skall studeras, observeras och sedan vägleda statsmakterna vid ställningstagandena under de närmaste åren.

Herr Svärd har för övrigt nyss berättat det faktum, att motsvarande försök redan äger rum beträffande en stor del av försvarskrafterna. När det gäller lokalförsvarsförbanden har man i vissa fall nedbringat repetitionstiden till 20 dagar, och man granskar nu resultaten härav. I dag gäller det, som herr Svärd framhöll, inte samma sak. Men det är självfallet angeläget att man får besked över hela linjen. För min del vågar jag tro, att en sådan undersökning, som nu rekommenderas, skall kunna genomföras utan någon minskning av försvarseffekten. Jag tror t. o. m., att det är möjligt att räkna med en sådan minskning för framtiden utan någon reell försvagning av denna effekt. Men hurudant resultatet blir får vi väl se framdeles.

Herr Virgin yttrade i en replik till herr Elowsson, att när man räknade med vad produktionen skulle tjäna på 400 000 färre övningsdagar, så hade man

glömt att ta hänsyn till att i dessa övningsdagar ingår lördagar och söndagar, som produktionen inte skulle ha något att tjäna på. Det är möjligt att det inte skulle bli 400 000 intjänade arbetsdagar i produktionen ens vid en mycket omfattande kontinuerlig drift i de stora industrierna, men vad man räknar med i detta sammanhang är 400 000 dagar, för vilka vi inte behöver betala ut värnpliktslön, familjebidrag o. s. v. Det är där den summan kommer in, som man beräknar kunna spara.

Jag observerade i dagens tidningar, att en av Svärd ofta citerad gammal bekant, Mr Parkinson, är i sta'n. Han har gjort ett uttalande, som förefaller vara beställt till denna lilla överläggning. Han yttrar till en intervjuare följande: »Idén till den första lag, som jag blygsamt gett mitt eget namn, föddes under andra världskriget. Jag såg då hur det som tog flera månader i fredstid i krig kunde utföras på en dag.» Jag tror att vi kan lyssna till Mr Parkinson även i detta sammanhang och i varje fall försöka att även under fredsförhållanden utnyttja tiden förnuftigare.

Det har till statsutskottets utlåtande fogats ett särskilt yttrande, som har omnämnts i debatten. Formellt borde det väl ha fogats till andra lagutskottets utlåtande, eftersom det är andra lagutskottet som behandlar de frågor som föranleder utgiftsminskningarna. Men det må så vara. Det kanske inte är min sak att säga något om den frågan, men nog är det väl ändå tillåtet att tycka att det vore egendomligt, om ett statsråd, vilket som helst för övrigt, skulle ha skyldighet att springa till de parlamentariska utredningarna och tala om varje gång som man i departementet sysslar med ting och har aktuella planer som berör saker, som det arbetas med i parlamentariska utredningar. Det skulle nog ställa till rätt mycket villervalla, och här menar jag att utredningen inte bara är partiernas kommitté för överenskommelser om försvarskostnadernas storlek, utan den är, som direktiven utpekar, en rätt vanlig försvarskommitté av sedvanligt parlamentariskt slag.

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

Eftersom debatten har pågått tillräckligt länge vill jag gärna för egen del i detta sammanhang tillfoga, att tidsknappheten väl var särskilt stor förra hösten för kommittén och när budgeten under fjärde huvudtiteln skulle utarbetas, men jag tycker detta borde lära oss att vi skall starta litet tidigare. Det förslag som nu föreligger avses fortsätta under ytterligare ett budgetår — åren 1961—1963. De petita som försvarsmyndigheterna i vår arbetar med gäller faktiskt det sista året av den period som denna försvarsöverenskommelse avser. Jag skulle vilja säga, att det kanske redan nu är på tiden, att man snart tar sig en funderare över vad som skall följa när denna period är slut. Man bör i varje fall inte dröja alltför länge, såsom man gjorde förra året.

Beträffande fjärde huvudtiteln innebär i övrigt vill jag bara tillägga, att statsutskottet har accepterat den överenskommelse som har träffats i försvarskommittén. Alla partierna var där ense om kostnadsramen och det har därför inte funnits anledning att närmare pröva de förslag till ytterligare nedprutningar som framförts i olika motioner. Utskottet har därför avstyrkt dessa motioner.

Med detta, herr talman, har jag bara velat säga, att jag ansluter mig till andra lagutskottets utlåtande beträffande repetitionsövningarna, och jag kommer senare att yrka bifall till vederbörliga punkter i fjärde huvudtiteln.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! 1960 års försvarskommitté hade till uppgift att undersöka vilka möjligheter som förelåg att nå demokratisk enighet kring en justerad kostnadsram för försvaret. Det var det väsentliga för kommittén. Mot den bakgrunden borde det ha varit tämligen självklart för statsrådet, som uppenbarligen redan i oktober hade beslutat sig för den förändring i kostnadsramen som föranletts av de begränsade repetitionsövningarna, att, som det heter, ta underhandskontakt med kommittén. Detta är inte att springa till alla möjliga utredningar, utan det är helt enkelt att göra

klart, att man spelar med alldeles öppna kort i sådana här sammanhang. Jag har redan sagt, att jag utgår från att det som inte inträffade men som borde ha inträffat var uttryck för tankspriddhet snarare än för något annat. Jag vill säga detta ytterligare en gång, ty jag utgår ifrån att de människor, som i en kommande försvarsutredning ställs inför samma avvägningsproblem som man ställdes inför i 1960 års försvarskommitté, skall kunna vara alldeles övertygade om att regeringens planer i den fråga de behandlar är bekanta för kommittén.

Det gläder mig att herr Gillström läser Parkinson. Det är en nyttig läsning ur mer än en synpunkt, och dessutom är den stimulerande. Naturligtvis har herr Parkinson rätt i många avseenden när han säger, att man i krig ofta kan åstadkomma på en dag vad det tar månader att åstadkomma under fred, men har inte rätt när det gäller utbildningen. Detta har inte minst herr Parkinsons egen nation fått erfaras, herr Gillström, och fått betala oerhört dyrt med ett pris som de många gånger har ångrat.

Man skall nu inte alls i onödan dramatisera dessa ting; man skall bara lära sig att tillämpa sina älsklingsfilosofer på ett sådant sätt, att man inte tar ifrån dem alla egenskaper som såväl filosofer som älsklingar.

Herr GILLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gläder mig att herr Svärd har anledning att korrigeras herr Parkinson. Beträffande vad han sade om statsrådets sätt att inte underrätta 1960 års försvarskommitté om sina planer vill jag påpeka vad som kanske inte tidigare berörts i debatten, nämligen att försvarskommitténs uttalande inte utesluter att sådana här förslag skall kunna komma in efter och vid sidan av försvarskommittén.

Herr SVÄRD (h) kort genmäle:

Herr talman! Om vi nu skall syssla med skrifterna, vill jag säga att det för-

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

håller sig på så sätt, att 1960 års försvarskommitté mycket väl kunnat tänka sig en förändring av utbildningstiden, men, herr Gillström, hela tiden under förutsättning att man genomförde just de kompletterande åtgärder som saknas i den kungl. propositionen.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Vi har i vårt land valt att föra en alliansfri neutralitetspolitik. Vi har gjort det sedan mycket lång tid tillbaka, och det har varit till gagn för vår självständighet. Det har varit till gagn också för våra grannländer i Norden och är det säkerligen alltjämt. Förutsättningen för att vi skall kunna hävda denna vår alliansfria neutralitetspolitik är att vi har ett starkt försvar. Vi vet också att i en ömtålig situation kan allt bero på vår egen styrka och våra egna möjligheter. Mot den bakgrunden är det angeläget att värna om den försvarsvilja som finns. Den är oerhört betydelsefull. Man har i dag här i kammaren talat sig varm för en uppslutning kring det yttre försvaret, kring det militära försvaret. Jag förstår dessa tankegångar, men jag skulle också vilja säga, att man jämsides med uppslutningen kring det yttre försvaret måste skapa ett underlag för detta genom att ta hänsyn till det inre försvaret. Man kan inte upprätthålla en yttre försvarsvilja, om människorna har en känsla av att de saknar det nödvändiga skyddet för individen. Tyvärr har vi fått uppleva i många sammanhang att man från de håll där man har talat sig varm för ett yttre försvar har lätt för att glömma det inre försvaret. Jag vill, herr talman, understryka att vi icke får glömma människan, tryggheten för människorna. Jag skulle vilja lägga detta varmt om hjärtat för dem som talar om enighet kring det yttre försvaret.

I anslutning till den debatt som har förts vill jag säga, att det finns en stark mening ute i landet, att en sänkning av försvarskostnaderna bör ske. Det är en uppfattning som jag helt delar. Vi har dock i dag försvarskostnader som är

mer än tjugugångar så höga som de var för tjugufem år sedan. Man måste då och med rätta fråga sig, om det kan vara rimligt att kostnaderna skall vara av den storleksordning som de är i dag.

Det har talats om utbildningen. Många av de värnpliktiga som gör sin efterutbildning åker in med en positiv inställning till försvaret. De tänker att de skall utnyttja tiden och lära sig det nya som kommit, men när de åker hem, har de en negativ inställning. Anledningen därtill är att de har fått en känsla av att tiden icke har utnyttjats effektivt under den utbildningstid som har varit.

Det finns också många belägg för att det inte minst inom civilt försvaret råder en mycket stark byråkrati. Med hänvisning till dessa båda områden bör det finnas möjligheter att med sänkta kostnader vidmakthålla nuvarande effektivitet. Jag skulle också tro att det finns möjligheter att därjämte höja effektiviteten, om hos de inkallade en positiv försvarsvilja skapas.

Herr Dahl har här i kammaren ställt ett yrkande om en parlamentarisk utredning för en översyn av försvarskostnaderna för att begränsa dessa. Jag skall be, herr talman, att få ansluta mig till detta herr Dahls yrkande.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av några yttranden i dagens debatt.

Jag skulle först med ett par ord vilja beröra vad herr Öhman nämnde i sitt anförande. Han påstod att det skulle föreligga en motsättning mellan vår utrikespolitiska av alla demokratiska partier omfattande målsättning och det nuvarande försvarets storlek och uppbyggnad. Som alla vet och som angavs av herr Carlsson nyss har den överväldigande majoriteten av det svenska folket den målsättningen beträffande utrikespolitiken och försvaret, att vi i fred skall vara alliansfria, och vi hoppas att vi i händelse av krig skall få stå utanför, d. v. s. att vi får vara neutrala. Vad menar nu herr Öhman när han säger att

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

detta skulle stå i motsättning till det nuvarande försvaret och i stället talar varmt för ett neutralitetsförsvaret, en tanke som också herr Dahl var inne på? Ordet neutralitetsförsvaret har förekommit mycket under de senaste årens debatt, men det är ett gammalt ord och förekommer i försvarsdiskussioner redan på 1920- och 1930-talen. Då hade man tydligen den uppfattningen, som någon medlem av 1930 års försvarskommission gav uttryck åt, nämligen att det inte är tänkbart i vår upplysta tid att någon skulle angripa ett land som inte har ett försvaret; däremot kunde ett försvaret många gånger uppmuntra till angrepp. Om utgångspunkten är att vi inte löper några militära risker, är det uppenbart att ett neutralitetsförsvaret innebär att man skall ha ett litet försvaret för att förhindra att krigförande mer eller mindre av misstag överskrider ens gränser. Då kanske man kan få en försvarskostnad som rör sig om miljoner i stället för hundratals eller tusentals miljoner. Jag vet inte om det är detta som låg bakom herr Dahls uttalande, när han sade sig vara övertygad om att vi skulle kunna få ett lika effektivt försvaret för mycket lägre kostnader.

Det kan också hända att man har för sig att hela vår försvarsorganisation är fel uppbyggd — herr Öhman var inne på den tanken — och att vi kastar bort åtskilliga miljoner på försvarsanstalter som inte har något försvarsvärde. När herr Dahl talade om ett annorlunda uppbyggt försvaret och ett partisanförsvaret, fick jag det intrycket att han menade, att hela vår militära sakkunskap far helt vill när den framför sina petita och gör sina undersökningar.

Jag kan inte annat än avundas alla dem som är så säkra på precis hur stort vårt försvaret skall vara, vare sig de säger att det bör vara mindre eller större än det nu är. I själva verket är det en oerhörd mängd osäkra faktorer som man har att ta ställning till. De faktorerna är huvudsakligen av två typer. Den ena typen gäller vilka krigsrisker vårt land möter i händelse av krig, med andra ord hur strategiskt intressant vårt land är.

Är det troligt att en krigförande skulle vilja angripa oss för att på ett effektivt sätt kunna fullfölja sin krigsföring? Den andra typen av problem, som man måste ta ställning till, är vilka styrkor och vilken typ av styrkor vi kan tänkas få emot oss och vilka styrkor som kommer att kämpa på samma sida som vi, i händelse vi blir angripna i samband med ett stort krig.

Dessa frågor kan såvitt jag förstår ingen människa ge något ordentligt svar på. Man kan göra en mängd antaganden — och det måste vi självfallet göra i vår försvarsplanering — men något säkert svar kan man inte lämna. Jag frågar mig därför, vad som ligger bakom förklaringarna av herr Dahl och andra, att vi skulle kunna få ett lika effektivt försvaret som vi nu har men till en lägre kostnad. Betyder det att våra försvarskrafter är större än vi behöver, eller betyder det att försvaret är fel uppbyggt?

Jag vill också sätta ett frågetecken för de militära kalkyler som vi ibland får oss serverade. Inte minst i samband med ÖB-utredningen 1957 förklarades det, att vi med ett försvaret av Adams storlek kunde ha en målsättning och med ett försvaret av Bertils storlek tvingades till en annan målsättning. Bakom dessa förslag låg en hel del antaganden av mer eller mindre osäker natur. Jag ställer mig skeptisk till tanken att man över huvud taget kan säga, att en viss målsättning svarar mot just en viss försvarskostnad i ett visst läge.

Detta är naturligtvis ett mycket svårt problem. Man frågar sig, vilken måttstock man skall använda för försvaret, om man inte med någon större säkerhet kan ange sambandet mellan försvarskostnader och försvarskraft. Här är det kanske inte så tokigt att följa en enkel tumregel. Man kan ha olika meningar om vilket försvaret vi kan ha råd med. Jag måste ta herr Dahl ur den villfarelsen eller den optimistiska förhoppningen att vi skulle kunna upprätthålla ett försvaret utan att det sker på bekostnad av något annat. Varje miljon till försvaret lämnas givetvis på bekostnad av något annat, som också är värdefullt. Här blir det

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

alltid fråga om en avvägning. Som en vettig utgångspunkt skulle jag vilja åberopa vad herr andre vice talmannen sade, att vi bör ha ett försvar som är ganska stort i förhållande till andra länders. Såvitt jag förstår måste vi ha detta just på grund av att vi är alliansfria. Man kan inte som i debatten i dag har sagts föra det motsatta resonemanget, nämligen att då vi inte tack vare vår alliansfrihet har några imperialistiska avsikter — kanske i motsats till Norge och Danmark — skulle vi därför kunna ha ett mindre försvar. Snarare förhåller det sig tvärtom.

Jag tror emellertid det är svårt att komma till någon annan slutsats än att försvaret måste uppbyggas ungefär efter vår ekonomiska förmåga i förhoppning att detta skall ge ett försvar som fyller sin funktion. Det centrala är ju heller inte att vi skall kunna försvara oss några veckor, såsom herr Öhman talade om, utan det är fråga om att hålla ett försvar av sådan storlek, att värdet för en angripare att genom ett anfall mot Sverige besätta landet inte skulle stå i proportion till de kostnader det skulle medföra.

En central fråga, som har diskuterats mer i detalj i dag i samband med repetitionsövningarnas längd, är om vissa utgifter är motiverade. Den tanken förefaller mig ha legat bakom propositionen, att vi måste skaffa oss en uppfattning om hur olika delar av försvaret skall vägas mot varandra. När man en gång har fastställt den totala ramen, måste den centrala uppgiften bli att avgöra, om det är rationellt att lägga ned en viss kostnad på ett område jämfört med att lägga ned den på ett annat delområde. Såvitt jag förstår har tanken varit, att de belopp som har lagts ned på dessa militära övningar inte har stått i proportion till det värde man önskar få ut av varje miljon till försvaret. Det är å andra sidan självfallet, att fem dagars längre eller kortare övningstid i och för sig innebär en ökning respektive minskning av försvarets effektivitet. Det är en helt annan sak att säga, att vissa övningar är illa utnyttjade — det råder man bot ge-

nom att med alla medel försöka få fram en effektiv organisation. Som jag ser det är detta ett experiment, och det är rimligt att tro, att en förhållandevis tillfredsställande utbildning kan åstadkommas med en kortare, effektivt utnyttjad tid. Framtiden får utvisa, om detta varit en riktig bedömning. Försvaret är ju inte starkare än sin svagaste länk, och det gäller därför att se till att alla de många delar som försvaret består av får förhållandevis lika stor tilldelning. Det är möjligt att man så småningom kan komma fram till att den personella utbildningen har en förhållandevis något mindre betydelse och att man i varje fall kan göra en ytterligare differentiering i tjänstgöringstider mellan olika grupper av värnpliktiga för att få fram en lämplig avvägning av försvarskostnaderna.

Med den syn på frågan som jag här redogjort för har jag ingen invändning att göra mot att man på föreslaget sätt tills vidare försöker få till stånd en minskning av antalet övningsdagar. Jag tror att det är mycket svårt att säga om detta är god eller — som herr Svärd sade — dålig ekonomi. Det är helt enkelt inte möjligt att se den föreslagna åtgärden som en isolerad företeelse, utan den måste ses i ljuset av försvarskostnaden i sin helhet och medlens fördelning på olika områden. På den frågan kan svaret för oss bli både ja och nej. Det blir ytterst fråga om ett subjektivt bedömande, och jag tror att det är mycket svårt att förebringa ett klart bevis för att inte en övningstid av den längd som vi från vår sida nu föreslår skulle räcka.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Gentemot de synpunkter, som herr Siegbahn framförde på vad jag tidigare sagt här i debatten, vill jag bara framhålla, att vad jag velat understryka är, att Sverige som en liten nation i längden icke kan imitera stormakterna. För en liten nation som Sverige är det, med de begränsade inkomster som vi har och med det mål som vi sätter upp för vårt försvar, nödvän-

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

digt att inför den utveckling som nu sker över hela fältet på kostnadsområdet låta göra en utredning, som fastställer hur stor del av våra medel som skall gå till försvaret. Det blir då, som herr Siegbahn sade, en avvägningsfråga.

Han behöver i det sammanhanget självfallet inte ta mig ur någon villfarelse i så måtto att jag inte skulle förstå, att varje krona, som vi ger till försvaret, tar bort en krona, som vi annars skulle kunna ge till något annat område. Jag har aldrig påstått, att vi förden skull borde avskaffa försvaret som sådant. Vad jag har sagt är endast, att det här måste bli en avvägning mellan utgifterna åt olika håll, särskilt som vi nu kommit i ett läge då försvarskostnaderna är så svindlande höga. Då vi inte kan få fram tillräckligt med pengar till skolor, sjukhus och olika sociala ändamål, måste vi helt enkelt sätta oss ner och utreda hur stor del av våra samlade ekonomiska resurser, som kan anslås till försvaret. Vi måste undersöka vilka försvarskostnader vi har råd med. En efterlåtenhet att tillfredsställa behoven på andra områden resulterar nämligen lätt i en försvarsovilja, som på sitt sätt kan undergräva effektiviteten i vårt försvar.

Den parlamentariska utredning, som jag har föreslagit skall tillsättas, skulle få till uppgift att göra den avvägningen, som också herr Siegbahn pekar på såsom nödvändig. Avsikten är, att vi med hänsyn till våra resurser skall ge försvaret de pengar, som försvaret skall ha. Samtidigt måste vi dock tänka på, att anslagen till försvaret inte kan bli hur stora som helst, utan att det även där finns en viss gräns. Vi får inte bara rusa i väg allteftersom den tekniska utvecklingen tvingar oss fram till nya utgifter, utan man måste ha mod att säga stopp, när utgifterna för försvaret går ut över andra livsviktiga områden.

Herr SIEGBAHN (s) kort genmäle:

Herr talman! De tekniska framstegen gör ju att utrustningen för en viss personell kader nu blir dyrare och dyrare

i en takt som stegras kanske snabbare än i aritmetisk serie, och det är naturligtvis ett svårt problem att avgöra hur länge ett litet land skall kunna hänga med i denna utveckling. Detta är dock ett helt annat problem än det som jag diskuterade i mitt förra anförande. Den diskussionen rörde sig om huruvida vi till försvaret skall anslå 4 eller 5 procent av nationalinkomsten o. s. v. Där sade jag att vi f. n. ligger ungefär i mitten av de andra kulturländernas utgifter för försvarsändamål.

Det är klart att man alltid kan diskutera den rätta siffran. Det svåra med en sådan här diskussion är, att vi vet vad vi får för en miljon kronor till nya skolor. För det beloppet får vi så och så mycket i form av nya skolor och kan undervisa så och så många flera barn. Om det gäller en miljon till försvaret, vet vi visserligen hur många kanoner och annan materiel vi kan få för det beloppet, men vi vet inte exakt hur mycket en miljon kronor ytterligare i anslag kommer att öka försvarets effektivitet och därmed öka olusten hos en potentiell angripare att inleda ett anfallsföretag mot oss. Man får därför nöja sig med relativt godtyckligt fastställda regler för vad man anser att vi har råd med till försvaret. Vad jag kritiserade är att herr Dahl säger, att vi för samma pengar kan få ett lika effektivt försvar — så fattade jag åtminstone herr Dahls yttrande. Mot bakgrunden av alla de svåröverskådliga faktorer, som jag pekade på i mitt anförande, måste jag undra över hur man så bestämt kan yttra sig om denna sak. Det gäller ju här en problemställning som är betydligt svårare, och om vilken jag nog har en annan uppfattning än herr Dahl.

Herr DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Svaret på frågan, som jag också berörde i mitt förra anförande, om det nuvarande försvarets effektivitet kan vi inte få förrän i ett krig. Man kan säga, att vårt försvar är tillfredsställande med utgångspunkt från de och de synpunkterna eller spekula-

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

tionerna om hur vi skulle kunna klara oss i vissa tänkta lägen. Det är ju också dylika bedömningar, som ligger till grund för försvarsuppgörelsen. Ingen kan dock med säkerhet säga, att det försvar, som vi nu har, är absolut effektivt. Inte heller kan man säga, att om vi minskar anslagen till försvaret med 200 miljoner kronor, så får vi ett försvar som sämre skulle motsvara våra förväntningar. Det är inte säkert, att resultatet av en minskning blir detta. Det beror i stor utsträckning på var minskningen sker. Man kan ju t. ex. tänka sig att minska anslagen till flygvapnet för att i stället ge mer pengar till civilförsvar, partisanförsvar etc. Då kanske resultatet blir, att vi får ett försvar, som är effektivare än det, som vi nu har, och ändå mindre kostnadskrävande.

Jag vill emellertid, herr talman, icke ingå på någon närmare diskussion av detta problem, ty det är onödigt i frågans nuvarande läge. Jag vill bara peka på, att man inte bör vara rädd att diskutera igenom försvarsfrågan även ur den synpunkten, att man ska begränsa kostnaderna. Försvarsutgifterna stiger annars så snabbt i höjden, att vi inte orkar följa med.

Herr SIEGBAHN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Dahl säger nu, att man vid ett eventuellt krig inte kan vara säker på försvarseffekten, men inte desto mindre har han i dag sagt att han tror att vi kan få ett effektivare försvar för lägre kostnad. Bakom detta måste ligga den uppfattningen att vi har ett felaktigt planerat försvar, och det var detta jag ville försöka få klarhet om.

Herr Dahl säger att vi med ett försvar för 2,8 miljarder inte löper större risker än med ett försvar för 3 miljarder. Riskerna är lika små eller stora i det ena fallet som i det andra, och varför skall vi då kasta ut 200 miljoner extra, menar herr Dahl. Jag avundas inte herr Dahl, om han vill stå för den kalkylen. Men det är en helt annan sak om man säger att vårt försvar är felaktigt

planerat — det har ingenting med försvarskostnadernas storlek att göra.

Det är självklart att försvaret i viss utsträckning är felaktigt planerat på samma sätt som akademisk undervisning etc. Det är alltid möjligt att förbättra organisationen. Den oerhört snabba tekniska utvecklingen gör naturligtvis att riskerna för felaktig planering är jämförelsevis stora inom det militära försvaret, men de problemen undersöks ju oavslutligt inom de militära förvaltningarna, och jag hoppas att civila representanter och inte minst riksdagen skall i större utsträckning än hittills kopplas in i det arbetet och framför allt de bedömningar som undersökningensresultaten föranleder.

Man kan säga att vi alltid är osäkra beträffande krigsriskernas storlek, men det är ju bra om vi för 3 miljarder kan få ett försvar som är effektivare uppbyggt. Fråga uppstår då om vi till en lägre kostnad vill nöja oss med den tidigare försvarseffekten eller om vi vill bibehålla försvarskostnaden och få en högre försvarseffekt. Här om kan man ha delade meningar. Men här gäller det två helt olika problem. Man kan komma till herr Dahls ståndpunkt, det vill jag inte bestrida, men jag tycker att vi skall skilja på problemen, och jag tror att det är ägnat att skapa en viss olust och försvarsovilja, om man sprider uppfattningen att vårt försvar är illa planerat och vi kan få precis samma försvarseffekt till billigare kostnad. Vi kan inte säga att ett större belopp till försvaret är bortkastade pengar, ty det bör vara glädjande, om vi för samma kostnad kan få ett ännu effektivare försvar.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Herr Siegbahn frågade mig, om jag uppfattade honom rätt, vad vi menade med vårt förslag om ett neutralitetsförsvar.

Vi har i den motion, som jag åberopade i mitt tidigare anförande, begärt att 1960 års försvarsutredning skall inrikta sitt arbete på en omorganisering av vårt försvars utgifter till ett neutra-

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

litetsförsvaret. Den nuvarande militärorganisationen är enligt vår mening icke effektiv ur synpunkten att den bör försvåra vår neutralitet. En effektivare försvarsorganisation är enligt vår åsikt möjlig. Den nuvarande väldiga prioriteringen av flyget kan inte vara ett effektivt sätt att skydda neutraliteten. Jag vet inte på vad sätt flygstridskrafter i den omfattning och med den utformning vi nu har skulle kunna effektivt skydda våra gränser.

Därvidlag åberopar vi även den uppfattningen framträdande representanter för militärväsendet själva givit uttryck åt. Jag erinrar om vad general Bredberg så sent som i november 1959 skrev i några artiklar i tidningen *Folket*, en tidning som ju står herr Siegbahn mycket nära. Jag tillåter mig att citera: »För en liten stat som vår är det omöjligt och tillika ärdamålslost att i försvaret söka infoga stridsmedel av alla de slag med tillhörande organisationer, som en stormakt anser sig behöva och ha råd att införliva i sitt försvarssystem.»

Jag anser att det framför allt är denna felaktiga planering som präglar den svenska försvarsorganisationen. Med våra små resurser och med hänsyn till vår alliansfrihet och strävan efter neutralitet i händelse av ett krigsfall kan vi icke bygga upp en organisation som blir en kopia av stormakternas krigsorganisationer. Och det är därför vi har föreslagit att man skall utreda hela frågan om försvarets organisation. Vi anser att den nuvarande organisationen icke motsvarar sitt syfte.

Nu sade herr Siegbahn att han inte kunde förstå, hur man kan säga att målsättningen för vårt försvar strider mot den officiella utrikespolitiska linjen. Ja, därom kan man naturligtvis i och för sig tvista, men när det från högsta auktoritativa militära håll sägs, att vi skall ha ett försvar som kan verka effektivt till dess vi får hjälp av en stormakt, då måste väl bakom dessa funderingar ligga tanken att den svenska krigsmakten skall vara så uppbyggd, att den på smidigast möjliga sätt kan så att säga monteras in i den tänkta stor-

maktshjälp som man räknar med. Dessa uttalanden innebär ju också att de stormakter, som man väntar att få hjälp av, tillhör Atlantpakten.

Till sist vill jag säga, herr talman, att kostnadsfrågan ur vår synpunkt icke är det avgörande, även om kostnaderna naturligtvis måste avvägas — därom är jag ense med herr Dahl och andra som har samma mening. Vi får icke värdera försvaret av vårt lands nationella frihet i kronor och ören. Det har aldrig för oss varit huvudfrågan, även om vi vid upprepade tillfällen och senast i dag har pekat på hur orimligt det är med dessa kostnader, som blir allt orimligare så länge vi fullföljer 1958 års uppgörelse och så länge vi fasthåller vid denna prioritering för detta oerhört kostnadskrävande tekniska stridsmedel, som i realiteten icke kan få någon avgörande betydelse som neutralitetsförsvaret.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Herr Öhman kritiserade, om jag minns rätt, militärerna för att tänka i gamla förlegade kategorier. Jag skulle nästan vilja betrakta det uttalandet som en bumerang. Nu säger herr Öhman att flygplan väl inte kan tjäna till att skydda de svenska gränserna. Herr Öhman har tydligen för sig att Sverige omges av en gräns, där vi placerar trupper som med gevär eller något annat enklare medel har till uppgift att skjuta på den fiende som kommer över gränsen. Det förefaller mig vara en mycket underlig uppfattning, som illa hänger samman med hans tal till förmån för en partisanarmé, som ju inte normalt finns vid gränserna utan i motsats till ett gränsförsvaret inne i landet.

Jag skall emellertid inte här gå in på några detaljer beträffande den frågan. Det intressanta är, såsom jag redan nämnde i mitt förra anförande, att herr Öhman tydligen är i den lyckliga situationen, att han är säker på att vårt försvar egentligen är ett neutralitetsförsvaret i den bemärkelsen att det bara gäller att försvara vår neutralitet. Han utgår från att det är otänkbart att någon

Ang. utbildningstiden för vissa värnpliktiga, m. m.

skulle vilje angripa Sverige. Vi har sagt att vi vill vara neutrala, och detta är ett »fiat» till världen i övrigt; vi skall bara försvara vårt land mot inkräktare, som kommer mer eller mindre av miss-tag. Men som jag och som den övervä-gande majoriteten av svenska folket ser det, ligger tyvärr inte problemet så en-kelt till. Det finns risker för att vi blir angripna och indragna i ett krig, och då kan man inte säga att flygplan inte är lämpliga vapen. Det är alldeles givet att här äger rum en kraftig uppbygg-nad av stormaktsarméerna och att vi inte kan följa med i den utvecklingen, men det är en helt annan sak. Försvaret kan inte vara uppbyggt bara för gräns-kränkning, utan det måste vara upp-byggt för att vi skall kunna försvara oss över huvud taget.

När det gäller vad herr Öhman sade om vår målsättning är det riktigt att det i 1948 års försvarsutredning står ett uttalande av överbefälhavaren, som är godkänt av dåvarande och nuvarande ut-rikesministern och därmed den svenska regeringen, nämligen att det svenska för-svaret inte en längre tid kan stå emot en stormakt. Men vi bedömer det som en relativt liten risk att vi blir utsatta för ett isolerat angrepp. Om det blir ett angrepp på Sverige, är det troligt att det sker i ett större krig. Detta innebär rent logiskt, att det i en sådan situation är en annan makt, troligen en stormakt, som befinner sig på samma sida och som har samma motståndare som vi. Det är väl ganska naturligt att man då säger, att vi inte ensamma kan stå emot mer än en viss tid men att vi får se till att vi åtminstone kan klara oss så länge att vi kan få hjälp, om detta är möjligt. I ett sådant uttalande kan det inte ligga någonting underligt — eller någonting som strider mot vår utrikes-politiska målsättning.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag delar inte herr Sieg-bahns överdrivna farhågor för ett plöts-ligt överfall på vårt land. Jag vet inte vilken av stormakterna som skulle hysa några angreppsplaner, och det vet väl

inte heller herr Siegbahn. Han anser emellertid att vi måste vara beredda på den saken och därför måste vi, såvitt jag förstår honom rätt, ha bland annat ett mycket starkt flyg. Men, herr Sieg-bahn, hur kan man — med den moder-na tekniken, med den interkontinentala roboten och allt sådant som nu finns — mot sådana angrepp skydda sig med det svenska flyget? Måste vi inte i stället se till att vi bygger upp en försvarsor-ganisation, som just tar till vara det som herr Siegbahn själv nämnde, näm-ligen erfarenheterna från partisankri-gen under det andra världskriget och i några länder också efter kriget? Dessa partisantrupper har visat sig vara mot-ståndskraftiga och har kunnat hålla till och med en stormakt stängden. Jag erin-rade om Algeriet, vars partisantrupper har kunnat hålla nära en halv miljon av den franska krigsmakten bunden, och det förefaller i dessa dagar som om segern för dessa fria styrkor i Algeriet ingalunda är så långt avlägsen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yr-kats propositioner komme att framstäl-las särskilt angående vardera punkten av utskottets i det nu ifrågavarande ut-låtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad ut-skottet i denna punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den vid punkten avgivna re-servationen.

Sedermera gjorde herr talmannen pro-positions enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Virgin* begärde votering, i an-ledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagut-skottet hemställt i sitt utlåtande nr 18 punkten A, röstar

Ja;

Ang. utgiftsramen för det militära försvaret

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Virgin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 16.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten B hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Ang. utgiftsramen för det militära försvaret**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1961 föreslagits rörande utgiftsram för det militära försvaret under budgetåren 1961/63, dels ock för budgetåret 1961/62 medgiva, att därest av beredskapsskäl värnpliktiga inkallades till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åt-

gärder måste vidtagas, följande under riksstatsens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Armén: Förhyrning av motorfordon m. m., Marinen: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m., finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 7) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Senander* och *Hagberg* (II: 2), i vilka hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att 1960 års försvarsutredning borde inrikta sitt arbete på en omorganisering av våra försvarskrafter till ett neutralitetsförsvar i huvudsaklig överensstämmelse med de principer som angivits i motionernas motivering,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Dahl* och *Lage Svedberg* (I: 187) samt den andra inom andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.* (II: 274), i vilka hemställes, att riksdagen måtte besluta, att försvarskostnaderna budgetåret 1961/62 skulle minskas från föreslagna 3 056 800 000 kronor till 2 856 800 000 kronor samt att en parlamentarisk utredning snarast skulle tillsättas med uppgift att utreda och framlägga förslag om en ändamålsenligare försvarsorganisation med successiv minskning av försvarskostnaderna,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 301) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 368), i vilka hemställes, att riksdagen — under uttalande av att krigsförbandsvisa repetitionsövningar av i värnpliktslagen stadgad längd skulle anordnas även under budgetåret 1961/62 — måtte besluta, att det av Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln åskade beloppet skulle under respek-

Ang. utgiftsramen för det militära försvaret

tive anslagstitlar uppräknas med sammanlagt 5 miljoner kronor och alltså upptagas till 3 061 800 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* väckt motion (II: 362), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en nedbantning av de föreslagna försvarsutgifterna kommande budgetår med 800 miljoner kronor och nedskära myndigandekraven med 470 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 187 och II: 274 samt I: 301 och II: 368, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1961 föreslagit rörande utgiftsram för det militära försvaret under budgetåren 1961/63;

II. att motionerna I: 7 och II: 2 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 187 och II: 274, i vad de icke behandlats under I., icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionen II: 362, såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1961/62 medgiva, att därest av beredskapskäl värnpliktiga inkallades till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl ändra särskilda åtgärder måste vidtagas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagens maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Armén: Förhyrning av motorfordon m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m., finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas.

Reservation hade anförts av herrar *Svärd, Kaijser, Staxäng* och *Heckscher*, vilka, under förutsättning av bifall till den vid andra lagutskottets utlåtande nr 18 av herr Virgin och fröken Wetterström fogade reservationen, ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionerna I: 301 och II: 368 samt med avslag å motionerna I: 187 och II: 274, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1961 föreslagit rörande utgiftsram för det militära försvaret under budgetåren 1961/63, dock med den ändringen, att denna ram fastställdes från den utgångspunkten, att repetitionsövningar skulle anordnas i den omfattning, som angives i 27 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941.

Vid punkten fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Bengtson, Svärd, Lundström, Kaijser, Staxäng, Malmborg, Svensson* i Stenkyrka, *Ståhl* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herr *Heckscher*.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna nr 7 i denna kammar och nr 2 i andra kammaren samt till motion nr 362 i andra kammaren.

Herr **DAHL** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 187 och II: 274, i vad de avser att en parlamentarisk utredning snarast må tillsättas med uppgift att utreda och framlägga förslag om en ändamålsenligare försvarsorganisation med successiv minskning av försvarskostnaderna.

Herr **SVÄRD** (h):

Herr talman! Med hänsyn till utgången av voteringen i det föregående ären-

Ang. utgiftsramen för det militära försvaret

det och med hänsyn till voteringsapparaten överansträngning skall jag avstå från att yrka bifall till reservationen på denna punkt och följande punkter.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje moment av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Därefter gjordes enligt de beträffande mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 7 och II: 2; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om mom. III, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 187 och II: 274 i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 1 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 187 och II: 274 i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Härpå gjordes i enlighet med de angående mom. IV förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen II: 362, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. V hemställt.

Punkterna 2—166

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 167

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Anslag till socialattachéer

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Socialattachéer för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 245 000 kronor.

För tiden fr. o. m. den 1 februari 1960 tills vidare intill utgången av år 1962 hade Kungl. Maj:t förordnat två socialattachéer för tjänstgöring vid beskickningarna i Washington och London.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Birke* och *Sveningsson* (I: 336) samt den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 399), hade — såvitt nu var i fråga — hemställt, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1961/62 till Socialattachéer av 245 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 336 och II: 399, såvitt nu vore i fråga, till Socialattachéer för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 245 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Svärd*, *Kaijser*, *Stacång* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhalla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 336 och II: 399, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Även i år har vi antingen ensamma eller tillsammans med företrädare för folkpartiet motionerat om vissa besparingar inom den huvudtitel, som nu är föremål för behandling. Skall det verkligen vara nödvändigt eller ens önskvärt att komma med förslag om besparingar i år, då pengarna flödar rikligare än någonsin och då man kunde tyckas ha råd till nästan vad som helst?

Vi tycker i alla händelser att det ock-

Anslag till socialattachéer

så i år är riktigt att spara. Det är inte meningen att här starta någon ekonomisk debatt, men vi tror inte att man kan räkna med att detta penningflöde kommer att stå sig oförändrat i framtiden. Vi hade redan tidigare, före de senaste väsentliga lönehöjningarna, högre lönekostnader än flertalet av våra konkurrentländer, och trots att de bokslut som hittills framlagts i år för flertalet industrier visar att 1960 varit ett synnerligen gott år, tror vi att vår industri, med de nu ännu högre lönerna, allteftersom tullskyddet försvinner kommer att få svårt i konkurrensen, i all synnerhet när de stigande avgifterna till ATP slår igenom som en ytterligare belastning. Vi tror också att det är angeläget att kunna se fram mot en tid då skatter och avgifter i samhället inte bara stiger och stiger utan där man kan skönja ett slut på stegringarna och hoppas på möjligheten av en sänkning av skattebördan. I år har ju inte några nya skatter pålagts, men här har redan tidigare framhållits att med den progressiva karaktär som våra skatter har, betyder oförändrade skatter detta år ändå en procentuell stegring av de enskilda medborgarnas avgifter till samhället. De får lämna ifrån sig en större del av sina inkomster till staten.

Vi tror att det är riktigt att spara när det man får för de utgivna pengarna inte förefaller att svara mot utgifternas storlek. Vi tror också att det är riktigt att spara när man genom rationalisering och genom att ta bort onödiga och för verksamhetens huvudändamål betydelselösa arbetsuppgifter kan minska storleken av den använda personalen utan att minska verksamhetens effektivitet. Vi tror vidare att det är riktigt att spara när en verksamhet så att säga överlevt sig själv och när dess nuvarande betydelse inte längre på något sätt svarar mot vad den från början var.

Detta var några allmänna synpunkter på de reservationer som vi har lagt fram till femte huvudtiteln. Just på punkten nr 3 gäller reservationen socialattachéerna.

Såsom framhålles i den motion som

Anslag till socialattachéer

ligger till grund för reservationen tror vi att de arbetsuppgifter som dessa socialattachéer skall utföra kan ombesörjas av den ordinarie personalen inom utrikesrepresentationen, i vad de avser de socialpolitiska undersökningarna, och av arbetsmarknadens parter själva i den mån dessa uppgifter avser arbetsmarknadsförhållandena.

Jag vet mycket väl att dessa attachéer har tillkommit efter ett gemensamt förslag av Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen, men jag har tagit hänsyn till vad statskontoret skrev i sitt remissvar, som återgavs i den proposition som var grunden till att befattningarna inrättades. Jag kan inte heller underlåta att påpeka att det gäller en mycket dyr apparat. Kostnaderna för de två socialattachéerna, inklusive flyttningskostnader, sjukvård, reseersättningar och expenser, beräknas till 245 000 kronor. Det förefaller åtminstone mig som om man kunde använda dessa pengar på ett bättre sätt. Jag kan inte ange de exakta lönekostnaderna enligt det nuvarande förslaget med den uppräknig som är gjord från 230 000 till 245 000 kronor, men enligt den tidigare staten var lönen för attachéerna i New York och London respektive 87 000 och 74 000 kronor. Flyttningskostnader, expenser etc. — de utgifter som jag nyss räknade upp — uppgick till 69 000 kronor. Jag tycker det är en mycket hög kostnad för denna organisation. Jag tror inte att det som man vinner står i riktig proportion till pengarna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Denna debatt kom för den föregående talaren litet olyckligt inpå den som nyss hölls. Då ville inte alls högern spara, men nu kommer plötsligt sparsamhetslidelsen in. Jag skall inte alls inlåta mig i debatt om den delen av reservanternas talesmans resonemang utan bara konstatera, att högern ingenting lärt och ingenting glömt när det gäller socialpolitiken utan kommer

med sina gamla förslag, som vi känner igen från en del tidigare år.

Vad socialattachéerna beträffar har ju även de diskuterats åtskilliga gånger. Man har från reservanternas sida både förut och nu förmenat att därest dessa attachéer behövs, bör de partsorganisationer som begärt dem få bekosta dem. Om detta är för nationen billigare vet jag inte. Det innebär kanske att herr Kaijser och jag skulle slippa bidra alldenstund vi tillhör varken Arbetsgivareföreningen eller Landsorganisationen. Nu har det emellertid visat sig att dessa socialattachéer fyllt en utomordentligt värdefull uppgift. De har inte bara att insamla material utan även att i de länder där de är stationerade sprida kunskap om de sociala förhållandena i vårt land. Det har från olika håll berättats hur oerhört värdefullt det är att vi har dessa attachéer, som i Förenta staterna och England kan förmedla kunskap om svenska förhållanden. Jag tror därför att man skulle göra en mycket stor dumhet om man följde reservanternas och drog in dessa attachéer. De bör få fortsätta det arbete de börjat. De pengar de kostar kommer säkerligen att förränta sig i form av större goodwill i de länder där de tjänstgör.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Jag vill inte helt bestrida att dessa attachéer kan ha ganska stor betydelse, men jag tycker att kostnaderna för dem är större än den nytta man får av dem.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6**Ang. socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå**

I förevarande punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 336, av herrar Birke och Sveningsson, samt II: 399, av herr Edlund m. fl. såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för socialstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordat;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för socialstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

c) till Socialstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 4 436 000 kronor;

II. att motionen II: 517, av herrar Rimmerfors och Eskel, icke måtte föranledda någon riksdagens åtgärd.

Det av utskottet tillstyrkta förslaget innebar främst en förstärkning av socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå.

I motionerna I: 336 och II: 399 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte

a) fastställa i motionerna införd avlöningsstat för socialstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

b) till Socialstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 4 294 500 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Svärd*, *Kaijser*, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl.

Ang. socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå

Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 336 och II: 399, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för socialstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 och reservanterna förordat;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för socialstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

c) till Socialstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 4 294 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Också på denna punkt, herr talman, har vi en reservation, till vilken jag vill yrka bifall.

Statens organisationsnämnd har föreslagit en omorganisation av socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå, vilken skulle innebära den personalminskning som reservationsyrkandet går ut på. Reservationsyrkandet bygger alltså på ett förslag som framlagts av organisationsnämnden. Jag vill framhålla, att organisationsnämndens förslag innebär dels en omorganisation av byråns arbets sätt, dels en ökning av tillgången på medicinsk expertis, dels slutligen en minskning av vissa arbetsuppgifter, bl. a. den ekonomiska inspektionen av anstalterna, vilken bör inriktas på större och mera principiella frågor, medan en detaljmässig verifikationsgranskning endast mer sällan bör komma i fråga. Förslaget innebär därjämte vissa förenklingar av administrativa rutiner samt slopande av byråns bearbetning och redovisning av vissa statistiska uppgifter. Mot bakgrunden av att byrån utser minst en revisor vid varje erkänd anstalt för alkoholmissbrukare förordar nämnden även slopande av detaljgranskningen beträffande de särskilda vårdkostnader för vilka statsbidrag utgår.

Det är dessa förenklingar och rationaliseringar i arbetssättet och dessa minskningar i arbetsuppgifterna inom områden av byråns verksamhet, som in-

Ang. socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå

te har med den direkta nykterhetsvården att göra, vilka föranleder oss att tro att man kan följa organisationsnämndens förslag.

Jag vill framhålla att man i motionen betonar det angelägna i att de myndigheter som har en nykterhetsvårdande uppgift får erforderliga resurser och att man också påpekar att om en ökning av arbetsuppgifterna för byrån skulle uppstå, så är man beredd att överväga de förstärkningar som då erfordras. Det kan hända att detta blir fallet med hänsyn till vad nykterhetsvårdsutredningen kommer att föreslå i sitt betänkande, som ju är att vänta inom en snar framtid.

Herr talman! Det är så vi sett saken. Det är här fråga om rationaliseringar som möjliggör att de föreslagna besparingarna inte innebär någon inskränkning eller försämring i effektiviteten i socialstyrelsens nykterhetsvårdande verksamhet. Jag kan därför biträda detta yrkande i avvaktan på vad nykterhetsvårdsutredningens betänkande kan komma att innebära och de förslag remissbehandlingen sedan kan föranleda.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Vad som skiljer högerreservationen från departementschefens och även utskottsmajoritetens förslag är att reservanterna vill i samband med en omorganisation, som skulle ske på socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå, dra in tre tjänster för byråsekreterare eller amanuenser, en kanslistjänst och fem biträdestjänster. Detta överensstämmer visserligen med vad statens organisationsnämnd har föreslagit, men man får beakta att socialstyrelsen å sin sida ansett att en utökning av byrån med tre tjänster erfordras. Vidare har ju organisationsnämnden föreslagit vissa ändringar i den administrativa rutinen, som absolut inte ansetts möjliga att genomföra.

Nu skall ju denna nykterhetsvårdsby-

rå vara ett ledande och impulsgivande organ för nykterhetsvården. Enbart de statliga utgifterna för nykterhetsvården uppgår för nästa budgetår till ca 50 miljoner kronor. Utom det att denna byrå har att handlägga viktiga frågor har den sålunda även att röra sig med stora belopp. Det är viktigt att det för den centrala ledningen av denna verksamhet finns erforderliga personella resurser. Personalbehovet bör därför bedömas inte endast mot bakgrunden av de uppgifter som socialstyrelsen i dag har att utföra utan även med tanke på de intensifierade insatser som man vill ha på detta område. Alla anser ju att man bör sätta in allt fler och fler människor på att rusta upp nykterhetsvården och få hyggliga och ordentliga förhållanden i nykterhetskänseende till stånd.

Nu har departementschefen inte tagit slutlig ställning till frågan om personalbehovet utan ansett att en omprövning bör ske i samband med ställningstagandet till nykterhetsvårdsutredningens förslag när det kommer. Jag tycker att man kan vänta med ställningstagandet till dess att man får den kartläggning av ärendet som är nödvändig. Högerns sparsamhetsnit är väl ingenting att göra något åt, men vi andra som inte är hemfallna åt detta anser att det är värdefullt att socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå får de resurser som behövs.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de beträffande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklara-

Anslag till mödrahjälp

des den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkterna 7—14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15

Anslag till mödrahjälp

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Mödrahjälp för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 336, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, samt II: 399, av herr *Edlund m. fl.*, i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1961/62 till Mödrahjälp av 6 000 000 kronor,

dels en inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Skellefteå väckt motion (II: 497), vari, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta, att mödrahjälpen fr. o. m. den 1 januari 1962 helt skulle överföras till kommunerna och till Mödrahjälp anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* väckt motion (II: 120), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition under förevarande punkt bifalla vad socialstyrelsen föreslagit och uppräknat anslaget till 11 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 336 och II: 399 samt II: 497, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom motionen II: 120 till Mödrahjälp för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 6 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Svärd*, *Kaijser*, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 336 och II: 399 samt i anledning av motionen II: 497, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionen II: 120 avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag;

b) av herrar *Boman*, *Per Jacobsson*, *Edström* och *Malmberg*, fröken *Elmén* samt herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 336 och II: 399 samt med bifall till motionen II: 497, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, och med avslag å motionen II: 120 till Mödrahjälp för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Samhällets stöd vid barnsörd utgår genom den allmänna sjukförsäkringen i form av moderskapshjälp, omfattande förlossningsutgifter och moderskapspenning. Dessutom utgår s. k. mödrahjälp som till skillnad från ersättningarna från sjukförsäkringen är en behovsprövad hjälpform. Mödrahjälpen finansieras med statliga medel och beviljas av de s. k. mödrahjälpsnämnderna, som är knutna till länsstyrelsen. De för behovsprövningen erforderliga utredningarna göres av de kommunala barnavårdsnämnderna.

Frågan om mödrahjälpens utformning och administration har länge varit aktuell. Senast föreslog 1958 års besparingsutredning att mödrahjälpen fr. o. m. år 1961 skulle överföras till kommunerna, som skulle handha såväl finansiering som administrering.

Goda skäl talar för att besparingsutredningens förslag genomföres. Mödrahjälpen medför i förhållande till sin relativt blygsamma omfattning betydande administrativa kostnader. Genom över-

Anslag till mödrahjälp

förande till kommunerna skulle dessa administrationskostnader avsevärt kunna nedbringas.

Behovet av mödrahjälpen har genom moderskapsförsäkringens tillkomst blivit allt mindre. Någon försämring av det hjälpbehov mödrahjälpen avser att tillgodose skulle inte uppstå, om vi omorganiserade den på det sätt som föreslås i reservationen.

Med den motiveringen yrkar jag bifall till den med b betecknade reservation, som är fogad till utskottets utlåtande vid denna punkt.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Med samma motivering som herr Edström anfört ber jag att få yrka bifall till den med a betecknade reservationen.

Skillnaden mellan reservationerna är den att den indragning av den statliga mödrahjälpen, som herr Edström redogjort för, skulle enligt reservation a äga rum redan vid nästa budgetårs ingång, under det att den enligt reservation b skulle börja den 1 januari 1962.

Jag yrkar bifall till den med a betecknade reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Under senare år har en rad förslag lagts fram om ändrade former för mödrahjälpen. Både högerns och folkpartiets representanter har ju anslutit sig till det förslag, som framlades av 1958 års besparingsutredning. Detta syftade ju främst till en förenkling av administrationen, och en sådan förenkling är säkerligen befogad — det är ingen som har förnekat det. Men riksdagen har ett par år tidigare ansett att man kan vänta med denna översyn tills den socialpolitiska kommittén är färdig med sitt förslag. Det har varslats om att socialpolitiska kommittén om några månader kommer att framlägga det betänkande som vi länge har väntat på, och när vi nu är så nära denna tidpunkt bör vi i år med ännu starkare skäl än tidigare kunna avslå dessa motioner och

avvakta resultatet av vad som kan framkomma. När vi i fjol och året dessförinnan med hänvisning till den socialpolitiska kommittén avvisat motionerna, är skälen för ett avslag nu betydligt starkare än i fjol.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Socialstyrelsen betonar ju nödvändigheten av att reformera mödrahjälpen men inte i den riktning som högern föreslår, nämligen att slopa den samma, och inte heller i den riktning som folkpartiet föreslår genom att pruta ned anslaget från sex till tre miljoner kronor. Socialstyrelsen vill ha 11 miljoner kronor, och det har vi föreslagit i vår motion. Därför ber jag att få yrka bifall till vår motion nr 120 i andra kammaren.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Den reformering beträffande mödrahjälpen, som den siste ärade talaren nämnde kan lättare genomföras, om det blir den förenkling av administrationen, som föreslås i reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på den nu förevarande punkten förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Svärd m. fl. vid punkten avgivna reservationen; 3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten anförda reservationen; samt 4:o) att kammaren skulle bifalla motionen II: 120.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 16—19

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 20***Ang. bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 401, av herrar Senander och Holmberg, till Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor.

I motionen II: 401 hade hemställts, att riksdagen måtte i anslutning till socialstyrelsens förslag uppräknat förevarande anslag till 14 000 000 kronor.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Vi har föreslagit att anslaget skall räknas upp med 4 miljoner till 14 miljoner kronor. Utskottet säger att detta inte är nödvändigt och att man inte kan föregripa den pågående utredningen. Vi anser emellertid att behoven på detta område är så stora och att saken ligger så till, att det inte innebär att föregripa en utredning om anslaget höjs i enlighet med socialstyrelsens äskande.

Jag hemställer till kammaren om bifall till motionen i andra kammaren nr 401.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet har skrivit ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 401; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 21 och 22

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 23***Om ökad hjälp åt utvecklingsstörda barn**

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt,

I. att riksdagen måtte till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 798 000 000 kronor;

II. att motionen II: 394, av herr Christenson i Malmö m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen II: 394 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till ökade samhälleliga hjälpåtgärder åt utvecklingsstörda barn, förslagsvis i form av ett extra barnbidrag eller genom liknande åtgärder till familjer, som vårdade sina barn i hemmen, samt att snabba åtgärder måtte vidtagas för ökad utbildning av personal på det berörda vårdområdet.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herrar Christenson i Malmö, Hammar och Arvid Nilsson i Lönsboda har i andra kammaren väckt en motion, i vilken de hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till ökad hjälp åt utvecklingsstörda barn. De föreslår att den skulle utgå i form av ett extra barnbidrag eller att andra liknande åtgärder vidtages till förmån för familjer som vårdar utvecklingsstörda barn i hemmen. De begär vidare att snabba åtgärder skall vidtagas för en ökad utbildning av den personal som tjänstgör eller kommer att tjänstgöra på detta vårdområde.

Statsutskottet, som är tämligen välvilligt i sitt utlåtande, erinrar om att denna fråga behandlades 1956, varvid utskottet konstaterade att det bland föräldrar som har handikappade barn på anstalt sannolikt funnes åtskilliga som skulle föredraga att vårda barnen i hemmet, om de hade ekonomiska resurser härtill. Utskottet anförde då att detta stod i överensstämmelse med den uppfattning som man över huvud taget hade

Om ökad hjälp åt utvecklingsstörda barn

tillägnat sig de senaste åren om kollektiv vård, samt att frågan om statliga stödåtgärder närmare borde utredas. Genom beslut 1958 överlämnade Kungl. Maj:t frågan till socialpolitiska kommittén. Med hänvisning härtill avstyrkte statsutskottet den av herr Christenson i år framförda motionen.

Frågan om de handikappade barnen och handikappade människor över huvud taget har ju de senaste dagarna fått en ökad aktualitet. Det finns ingen anledning att betvivla att inrikesministern, enligt uppgift i en socialdemokratisk aftontidning i går, är mycket oroad och att han även kommer att göra en hel del för att förbättra förhållandena på våra sjukvårdsanstalter. Att en bättre tillsyn och en bättre insyn i institutionsväsendet är i hög grad påkallade står klarare än någonsin och det bör ihågkommas även i andra sammanhang. Att vi också behöver få till stånd en utbildning av all vårdande personal är ju tydligt.

Men hur bra en institution än blir kan den ju aldrig motsvara ett gott hem. Ingen kan känna för ett barn och ingen kan förstå ett friskt eller ett sjukt barn som en riktig mor eller far eller rättare sagt som en mor eller far av den riktiga sorten, om de får stöd från medicinsk och social expertis i den mån de behöver det. I ingen annan miljö kan ett barn efter sina resurser utvecklas till ett vuxenliv som i ett vanligt hem.

När motionärerna bl. a. föreslog ökade barnbidrag till hem med utvecklingsstörda barn tills dessa blivit 16 år gamla och kan få folkpension, hade de säkerligen ingen förhoppning om att bidragen skulle bli av den storlek att mödrarna blev ersatta för den orimliga arbetsbörda som många av dem dras med. Kunde ökade barnbidrag täcka bara en del av de stora merkostnader som ett sådant barn drar med sig, skulle mycket vara vunnet. Jag behöver bara peka på vad läkare, sjukresor, förbandsartiklar, tvätt, medicin och eventuellt specialsydda kläder kostar.

Det är, som motionärerna anför, givet att landsting och städer utom landsting

har ett stort ansvar för handikappade barns vård, men inte heller kommunerna är fria från ansvar. Jag tänker närmast på hur man genom kommunalt anställda hemvårdarinnor och hemsamariter kan lätta mödrarnas arbetsbörda, tillföra barnen andra kontakter än bara familjemedlemmarna och hjälpa till med sjukvård och varför inte med sådan vård som efterlystes i den Munktelleska motionen om sjukgymnastisk behandling, som vi diskuterade i kammarer för några veckor sedan. Men även om hemhjälpen är subventionerad kostar den i regel pengar för hemmen.

När vi genom de sporadiska undersökningarna de senaste åren har fått en antydning om förhållandena — vi har tyvärr inte en hel bild ens av hur många handikappade barn som vårdas i hemmen — vågar man inte tänka på vilken belastning det skulle bli på anstaltsväsendet, om stora grupper av föräldrar som nu själva sköter sina sjuka barn bara gäve upp och läte samhället övertaga vården.

Jag anser, herr talman, att frågan om de handikappade barnen har en så speciell karaktär och är så påträngande att man inte skulle behöva invänta socialpolitiska kommitténs utredning.

Det bästa får ju inte bli det godas fiende.

Jag tror att vi skulle kunna nå en provisorisk lösning — nej herr talman, det är för mycket sagt, ty en lösning kan vi aldrig prestera — men vi borde kunna ge en provisorisk ekonomisk hjälp intill dess den socialpolitiska kommittén blir färdig med sitt stora arbete genom den föreslagna höjningen av barnbidragen.

Jag skall inte ställa något yrkande, herr talman. Jag vet att det är lönlöst mot ett enigt utskott, men jag har varit angelägen om att ändå få framföra dessa synpunkter.

Motionärernas förslag om snabba åtgärder för ökad utbildning av personal har utskottet inte berört. Jag förmodar att denna fråga kommer att tas upp i huvudtiteln om inrikesdepartementets verksamhetsområde. Skulle så inte va-

Anslag till ferieresor för barn

ra fallet är jag övertygad om att om utskottsutlåtandet hade skrivits i dag och inte varit daterat den 21 mars, så hade man inte helt förbigått denna viktiga passus.

Jag skall inte göra ytterligare kommentarer. Vi behöver bara slå upp en daglig tidning för att oroas och bli förtvivlade över vad ofullständig utbildning och okunnighet kan ställa till för rättslösa människor.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandlingen varande punkten hemställt.

Punkterna 24—31

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32

Anslag till ferieresor för barn

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ferieresor för barn för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 1 600 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 336, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, samt II: 399, av herr *Edlund m. fl.*, i vilka, såvitt avsåge förevarande anslag, hemställdes, att riksdagen måtte till Ferieresor för barn för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I: 431) och den andra inom andra kammaren av herr *Löfroth* (II: 512), i vilka, såvitt avsåge förevarande anslag, likaledes hemställdes, att riksdagen måtte till Ferieresor för barn anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl.

Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 336 och II: 399 samt I: 431 och II: 512, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Ferieresor för barn för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslaganslag av 1 600 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Kajser*, *Virgin*, *Staxäng* och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 336 och II: 399 samt I: 431 och II: 512, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna av reservanternas förordade ändringar av bestämmelserna om ferieresor för barn;

b) till Ferieresor för barn för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 1 100 000 kronor.

Reservanternas hade ansett, att en höjning nu borde kunna genomföras av egenavgiften för ferieresor för barn.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Antalet ferieresor har under senare år successivt minskat. Orsaken härtill torde såsom 1958 års besparingsutredning framhållit sammanhänga med bl. a. inkomstutvecklingen i förening med behovsprövningen av reseförmånerna liksom även med förändringar i semestervanorna för berörda befolkningsgrupper. För åtskilliga grupper som tidigare varit beroende av detta stöd för sin ferievistelse torde detta behov numera ha bortfallit. För andra grupper åter kan de ifrågavarande förmånerna dock alltjämt innebära en förutsättning för en ferievistelse.

Man kan i stort sett instämma med vad besparingsutredningen här anför i fråga om behovet av dessa subventioner, önskvärheten av att de blir föremål för en förutsättningslös omprövning liksom beträffande antagandet att allt färre grupper numera är beroende av

dessa förmåner för att kunna ordna sin semestervistelse.

Redan nu bör en höjning av egenavgiften för dessa resor kunna genomföras. Med hänsyn till den allmänna standardutveckling som skett, varigenom även behovet av detta stöd minskats, torde en höjning av de enskildas avgifter för ferieresor med 10 kronor per resa inte behöva bli särskilt kännbar. Priserabatteringen för dessa resor skulle fortfarande bli betydande. En dylik höjning av egenavgiften skulle medföra ett minskat anslagsbehov med 500 000 kronor till ferieresor till barn.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Denna fråga är ju också en gammal bekant, som vi har diskuterat under flera år.

Riksdagen har tidigare ansett att man bör vänta med sitt ställningstagande till dess att socialpolitiska kommittén kommit med sitt förslag. Departementschefen anser detsamma. Det finns inget skäl att nu ändra uppfattning när, som jag tidigare sagt här i dag, socialpolitiska kommittén kommer med sitt betänkande inom den närmaste tiden. Vi bör då kunna avvakta det betänkandet. Mer brådskande är inte denna fråga. Ingen kan väl förneka att dessa ferieresor har ett värde i och för sig. Det finns då absolut ingen anledning att nu genomföra en förändring innan socialpolitiska kommittén framlagt sin utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 33

Anslag till ferieresor för husmödrar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 900 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels de likalydande motionerna I: 336, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, samt II: 399, av herr *Edlund m. fl.*, i vilka, såvitt avsåge förevarande anslag, hemställts, att riksdagen måtte till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kronor,

dels ock de likalydande motionerna I: 431, av herr *Per-Olof Hanson*, och II: 512, av herr *Lófroth*, i vilka, såvitt avsåge förevarande anslag, likaledes hemställts, att riksdagen måtte till Ferieresor för husmödrar anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 336 och II: 399 samt I: 431 och II: 512, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 900 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Kajser*, *Virgin*, *Staxäng* och *Malmberg*, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 336 och II: 399 samt I: 431 och II: 512, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna av reservanterna förordade ändringar av bestämmelserna om ferieresor för husmödrar;

b) till Ferieresor för husmödrar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 700 000 kronor.

Ang. bidrag till driften av semesterhem — Ang. stipendier för underlättande av husmoderssemester

De av reservanterna föreslagna ändringarna av bestämmelserna om ferieresor för husmödrar avsågo, att en höjning skulle genomföras av egenavgiften för resorna.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Med en motivering som är parallell med den som jag anförde under föregående punkt ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare anfört när det gällde ferieresor för barn ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 34

Ang. bidrag till driften av semesterhem

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 336, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, samt II: 399, av herr *Edlund m. fl.*, ävensom I: 431, av herr *Per-Olof Hanson*, och II: 512, av herr *Löf-roth*, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av semesterhem för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 480 000 kronor.

I motionerna I: 336 och II: 399 samt I: 431 och II: 512 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Kaijser*,

Virgin, *Staxäng* och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 336 och II: 399 samt I: 431 och II: 512, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Även här ber jag att med en motivering, parallell till den som jag anförde under punkt 32, få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Även jag får hänvisa till tidigare motivering och yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 35

Ang. stipendier för underlättande av husmoderssemester

I förevarande punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 336, av herrar *Birke* och *Sveningsson*, samt II: 399, av herr *Edlund m. fl.*, såvitt nu vore i fråga, till Stipendier för underlättande av husmoderssemester för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

I motionerna I: 336 och II: 399 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett

Anslag till ungdomsvårdsskolorna

anslag för budgetåret 1961/62 till Stipendier för underlättande av husmoderssester av 1 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Kajser, Virgin, Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 336 och II: 399, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Under hänvisning till den motivering som finns anfordrad i reservationen ber jag att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 36

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 37**Anslag till ungdomsvårdsskolorna**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för ungdomsvårdsskolorna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordad, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för ungdomsvårdsskolorna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62, dels ock till Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar för sam-

ma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 10 687 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 515), vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att utredning måtte tillsättas med uppgift att snarast framlägga förslag om inrättande av en särskild ungdomsvårdsskola eller särskilda specialavdelningar vid någon eller några ungdomsvårdsskolor för alkoholskadade ungdomar,

dels ock en inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm och fröken *Elmén* väckt motion (II: 341), vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att vid envar av ungdomsvårdsskolorna Lövsta och Ryagården inrätta en rektorstjänst i Ae 26 i enlighet med det under förevarande punkt redovisade förslaget.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 341

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för ungdomsvårdsskolorna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordad;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för ungdomsvårdsskolorna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

c) till Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 10 687 000 kronor;

II. att motionerna I: 451 och II: 515 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman, Per Jacobsson, Edström* och *Malmberg*, fröken *Elmén* samt herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett,

att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställas,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 341

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för ungdomsvårdsskolorna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 samt reservanternas förordat;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för ungdomsvårdsskolorna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

c) till Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 10 750 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 451 och II: 515 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts.

Reservanternas hade bland annat funnit, att en utredning av de i motionerna I: 451 och II: 515 upptagna frågorna vore synnerligen angelägen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Vid ungdomsvårdsskolorna i Lövsta och Ryagården har man haft stora svårigheter att rekrytera chefsläkartjänsterna. Under många år har man över huvud taget inte kunnat besätta dessa tjänster. De är synnerligen arbetskrävande, framför allt därför att läkaruppgifter och administrativa uppgifter hopförts till desamma.

Lövsta för flickor och Ryagården för pojkar är de enda anstalterna i sitt slag här i landet, varför dit hänvisas ett psykiskt höggradigt skadat klientel, som kräver en intensiv medicinsk-psykiatrisk behandling. Att utbildad ungdomspsykiater, villig att fungera även som administrativ chef, icke stått till förfogande har lett till påtagliga svårigheter och brister i verksamheten.

Socialstyrelsen har gjort en framställning om att chefsfrågan skall lösas ge-

Anslag till ungdomsvårdsskolorna

nom att rektorsbefattningar inrättas för de administrativa och pedagogiska uppgifterna. Därigenom skulle chefsläkarna kunna ägna sig uteslutande åt de medicinska uppgifterna, och man skulle äntligen få en chans att anställa sådana läkare. Förfarandet har tillstyrkts av medicinalstyrelsen, statskontoret och statens organisationsnämnd. Motionärerna har upptagit detta förslag, och i reservationen till denna punkt hemställer vi att frågan skall lösas på detta sätt.

Dessutom har en annan fråga här tagits upp. De alkoholskadade eleverna och de sniffande ungdomarna har blivit ett allt större problem i våra ungdomsvårdsskolor. Det gäller att åstadkomma specialavdelningar för dessa grupper. Man har därför i motionerna föreslagit en utredning i syfte att denna fråga rent praktiskt skall få en lösning. Också detta förslag har upptagits i reservationen.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det är givetvis ingen som har någon annan uppfattning än att det är en mycket allvarlig sak, som vi bör se på med viss oro, att de här tjänsterna inte kan besättas.

Vid Lövsta finns för närvarande två läkartjänster, en tjänst som chefsläkare i Bo 1 och en tjänst som läkare i Ae 24, och vid Ryagården finns en chefsläkartjänst i Bo 1. Samtliga dessa tjänster är för närvarande obesatta, men för de medel som finns disponibla genom att läkartjänsterna är vakanta har anställts en rektor vid vardera skolan. Läkarfrågan vid skolorna har man hittills klarat genom att anlita rådgivande psykiatrer. Medelsanvisningen för detta ändamål har ökat betydligt, från 74 700 kronor budgetåret 1959/60 till 319 000 kronor budgetåret 1961/62, alltså mer än fyra gångers ökning under två år. Då har visserligen en ny anstalt kommit till, men ändå är ökningen avsevärd. Rekryteringen av rådgivande psykiatrer

Ang. personalutbildningen vid ungdomsvårdsskolorna

har gått tillfredsställande; svårigheterna har gällt att *anställa* läkare.

Frågan om läkartjänsterna får bedömas med hänsyn till de faktiska möjligheterna att besätta tjänsterna. I den mån man kan tillgå heltidsanställda läkare bör tjänster inrättas, men eljest torde det mest praktiska vara att liksom hittills utnyttja rådgivande psykiatrer. Det kan här anmärkas att man räknar med att vid den skola som nu skall skapas vid Bärby och där psykiatriskt abnorma elever skall tas om hand erhålla tillgång till psykiatrisk expertis från institutioner i Uppsala.

Orsaken till att man inte har anställt läkare är alltså helt enkelt bristen på läkare.

Vad sedan gäller den sniffande ungdomen vill jag påminna om att man vid Långanäs yrkesskola har skapat en specialavdelning för alkoholskadade ungdomar. Det är klart att ytterligare avdelningar kan behövas, men en utbyggnad sker undan för undan allteftersom man får personella resurser. Skillnaden mellan reservanterna och utskottsmajoriteten är inte så stor — den gäller väl närmast att reservanterna vill ha läkare på tjänster som finns men där tillgängliga läkare saknas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Anderssons anförande har stärkt mig i uppfattningen att jag har rätt. Det är nämligen just därför att de nuvarande chefsbefattningarna är sammankopplade befattningar, så att vederbörande både skall vara läkare och handha de administrativa funktionerna, som man inte får några sökande. Jag anser att reservationen bör bifallas, eftersom då möjligheten att få läkare ökas. Om vi skall ha det som vi nu har det, får vi inga läkare som sökande till befattningarna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner

komme att framställas särskilt angående vardera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes enligt de beträffande mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den vid punkten anförda reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 38—40

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41

Ang. personalutbildningen vid ungdomsvårdsskolorna

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ungdomsvårdsskolorna: Personalutbildning för budgetåret 1961 /62 anvisa ett reservationsanslag av 55 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Waltheim m. fl.* (I: 443) och den andra inom andra kammaren av fru *Renström-Ingenäs m. fl.* (II: 516) hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t an hålla om en skyndsam utredning angående utbildningsförhållandena för personal inom den statliga ungdomsvården, nykterhetsvården, fångvården samt övriga vårdområden med besläktade arbetsuppgifter.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

Ang. personalutbildningen vid ungdomsvårdsskolorna

I. att riksdagen måtte till Ungdomsvårdsskolorna: Personalutbildning för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 55 000 kronor;

II. att motionerna I: 443 och II: 516 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Elmén*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 443 och II: 516 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanten anfört angående utbildningsförhållandena för personal inom fångvården, ungdomsvården och nykterhetsvården samt övriga vårdområden med likartade uppgifter.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Massor av människor, barn som vuxna, är av olika anledningar intagna på anstalter av skilda slag. Att de omhändertagna skall ha en adekvat vård och hyggliga förhållanden, det hör till våra ambitioner.

Man satsar tämligen villigt pengar till lokaler och utrustning — fastän mycket är oändamålsenligt och trist, gunås såvisst, och släpar efter alltför länge på den statliga sidan. När fråga blir om det innehållsmässiga, själva vården — om man på A ska säga B — blir man ibland paralyserad inför driftkostnadsberäkningarna. I årtal får man i verksamheten ofta se sig fram för att komma i närheten av vad man tänkte sig då anstalten planerades. Personalstaterna bestäms ofta efter praktiska arbetsstudier, och man håller sig mestadels en liten aning i underkant. Att de anstaltsintagna har emotionella behov, ställer mänskliga krav på sin omgivning, liksom alla vi andra, det glömmar man bort, eller också är fantasien bristfällig. Måste vi inte snart medge att rimlig tid bör avsättas också för den sidan av vårdarbetet, när man beräknar driftkostnaderna, och i konsekvens därmed se till att vi får hyggliga rekryterings- och utbildnings-

förhållanden för all personal på anstalterna?

Rekryteringen till de lägre tjänsterna — vårdare och vårdarinnor, skötare, tillsyningsmän etc. — får nu ske slumpvis, ofta direkt från gatan. Några kompetenskrav kan inte ställas, därför att ingen speciell utbildningsväg finns ordnad för de människor som är intresserade av detta slags arbete. Vid de diskussioner som de parlamentariskt utsedda inom kommittén för ungdomsbrottslighetens bekämpande hade med representanter för fångvårdsstyrelse, socialstyrelse, läkare, rektorer och företrädare för organisationer framförde man samstämmigt lika dystra erfarenheter om rekryterings-svårigheterna och bekymren inför personalsituationen. Vid Røxtuna gjordes exempelvis 1957 37 nyanställningar på 27 vårdartjänster. Av 18 ansökningar som inkommit efter riksannonsering ansågs två acceptabla, men de sökande reflekterade sedan i bägge fallen inte på anställningen.

Jag tror knappast att förhållandena därefter blivit bättre. Tvärtom torde konkurrensen om arbetskraften vara mycket hård, och anstaltsområdet befinner sig tyvärr i underläge. Det synes mig fullt klart att hela vårdsituationen påkallar snabba åtgärder för att förbättra rekryteringsförhållandena, och till den ändan krävs enligt min tro en översyn av både löne- och trivselfrågor liksom av utbildningsfrågorna för dessa grupper av befattningshavare.

Vårt anstaltsväsen kostar samhället väldiga belopp. Det finns då allt skäl i världen att se till att man når det åsyftade vårdresultatet, så långt nu detta är möjligt. En institutions standard sammanhänger med personalens kvalifikationer och ingalunda endast med anstaltsledningens eller toppfunktionärernas. Sociala insikter, elementära kunskaper beträffande vårdområdet och först och främst naturligtvis personlig lämplighet fordras i hög grad av vårdare, tillsyningsmän och andra som skall utföra sina svåra arbetsuppgifter mitt ibland de vårdbehövande, internerna, som i vardagens många triviala samman-

Ang. personalutbildningen vid ungdomsvårdsskolorna

hang upplever anstaltslivets påfrestningar och krav på sin person.

Dessa utbildningsfrågor har i flera sammanhang förts fram av ämbetsverken, men statsmakterna har hittills inte tagit något radikalt grepp. För mig, och jag tror många andra, är detta någonting ganska obegripligt. De utbildningskostnader som här skulle komma i fråga kan knappast vara annat än bagatellartade om man ser dem i relation till allt det övriga som finns under de här berörda huvudtitlarna.

Sedan några år har ämbetsverken tagit egna initiativ för en intern grundutbildning av dessa grupper, och det är något som man har anledning att vara både glad och tacksam för. Men resurserna för ändamålet är knappa och ofta nedprutade. De användes till två-å-treveckorskurser i anknnytning till varierande praktiktid.

Jag och mina medmotionärer har begärt en skyndsam utredning för att få till stånd en ändamålsenlig och rationellt ordnad grundutbildning för den lägre vårdpersonalen, gemensam för olika vårdområden. Enligt vår mening kan det inte vara särskilt rationellt att förfara som nu, då varje verk som en belastande sidouppgift sysslar med intern grundutbildning. Det kunskapsstoff som bör ingå i utbildningen är gemensamt för vård av människor på anstalter inom olika områden, och de arbetsuppgifter och problem som möter vid anstalterna är i många fall identiska. Förfarandet kan näppeligen heller vara rationellt ur ekonomisk synpunkt, när man tänker på tillgången av föreläsare och lärare, administration o. s. v.

Jag tror för min del att en gemensam grundutbildning skulle ha en värdefull stimulanseffekt på personalen. Den skulle kunna förhindra uppkomsten av de tråkiga horisontella personalnivåer som finns på en hel del anstalter, till förfång för arbetet och trivseln. Den skulle vidare kunna bidra till en vidgad kunskap och förståelse för andra, närliggande vårdområden med åtföljande större rörlighet mellan dessa vårdområden

och mellan öppen och sluten vård. Den skulle med andra ord kunna leda till en smidigare och vettigare personalpolitik. Jag tror också att en sådan gemensam utbildning, riktigt upplagd, ytterst skulle vara mycket välgörande för dem den närmast berör, de anstaltsintagna, eftersom ju många av dem passerar olika anstaltsformer.

Till en del har de synpunkter, som jag här framfört, rönt instämmande från utskottets sida genom en välvillig skrivning, och det tackar jag för. Utskottet anser emellertid inte att man skall ändra på nuvarande ordning. Dessa kortare kurser skall enligt utskottet vara koncentrerade till de egna verksamhetsområdena. Jag skulle då till utskottets ärade talesman vilja säga att enligt vad som angivits i betänkandet 1959 har exempelvis fångvårdsstyrelsen inemot 200 tillsynsmän som inte har och som inte heller kan få någon grundläggande utbildning sedan man år 1956 har genomfört en aspirantlinje. Denna linje tar 30 befattningshavare om året, vilka skall fördelas på fångvårdsstyrelsens många olika anstalter. För ungdomsvårdsskolornas del har den ansvarige skolbyråchefen sagt att en godkänd genomgång av treveckorskursen *framdeles, när förhållandena så medgav*, skulle bli ett kompetensvillkor för en fast anställning som vårdare. På nykterhetsvårdens område har man fått pengar till en försöksverksamhet med ett par tre veckors utbildning. Det förefaller mig inte sannolikt att man på denna väg, åtminstone inte på åtskillig tid, kan räkna med att inom olika vårdfunktioner få folk som har en elementär utbildning för sina arbetsuppgifter.

Jag måste sedan fråga: Är det alldeles säkert att det är tillräckligt med så korta kurser som dessa treveckorskurser? Från fångvårdsmanaförbundets sida har anförts att en utbildning på tre månader får anses vara minimum. Då jag vet att man kräver tre månaders utbildning för en ladugårdsskötare och en månads utbildning för den som skall bli svinskötare, kan jag inte tycka annat

Ang. personalutbildningen vid ungdomsvårdsskolorna

än att det är rätt och i hög grad befo-
gat med en vidgad utbildning.

Vad motionärerna önskar är att nå-
gra personer skulle få sätta sig ned och
fundera över hur lång utbildningen för
vårdpersonalen skall vara och vad den
kunskapsmässigt skall innehålla, men vi
anser också att frågan om fortbildning
och vidareutbildning skall tagas upp. Vi
menar också att erforderliga påbyggnad-
er för att tillgodose de olika vårdom-
rådena, liksom också kompletteringar
med studiecirklar, konferenser, föreläs-
ningsserier och praktiskt arbete på om-
rådet ävensom självstudiernas roll bör
belysas. Det är dessa frågor som enligt
vår mening kan påkalla en utredning.

Vid de sakkunnigas kontakt under den
konferens som jag förut har berört var
samtliga representanter för ämbetsver-
ken ense om att vilja ha en gemensam
grundutbildning, och man ville t. o. m.
ha den mycket snart. Jag tycker därför
att det är litet tråkigt att motionen inte
har varit föremål för remiss; kanske
hade då reservanterna i vart fall varit
flera.

Jag blev under arbetet med ungdoms-
brottslighetsfrågorna helt övertygad om
att frågan om den lägre vårdpersonalens
utbildning är en central fråga i hela
detta problemkomplex, och jag har bli-
vit ytterligare stärkt i den uppfattning-
en under arbetet inom barnanstaltsutred-
ningen. Av en tillfällighet och helt mot
vanligheten har jag nu blivit bönhörd
redan före denna debatt. Barnanstalts-
utredningen har i dagarna fått ett till-
läggsuppdrag, nämligen att utreda ut-
bildningsfrågorna för personal inom
barnanstalterna. Jag är glad åt att kunna
säga, att direktiven uttrycker uppfatt-
ningar som helt sammanfaller med dem
som jag har försökt göra mig till tolk
för. Detta uppdrag gäller således barn-
anstalterna. Jag är för min del myc-
ket angelägen om att det skall hända
någonting även när det gäller de andra
anstaltsområdena. Jag tror att det är en
stor illusion att tro att inte också vux-
na människor på anstalt understundom
kan vara lika hjälplösa som barn och

att de många gånger kan bli hunsade
och illa behandlade, mestadels därför
att människor helt enkelt saknar till-
räckliga kunskaper.

Vi har inte råd med sådana dystra av-
slöjanden som vi har fått de senaste
dagarna. Även om någon skulle tycka
att hela det långa anförande, som jag
har vågat besvara kammaren med, kan
vara en överloppsgärning, vill jag ändå
yrka bifall till de föreliggande motio-
nerna i den tron att en sådan menings-
yttring i varje fall inte kan skada sa-
ken.

I detta anförande instämde fröken
Nordström (fp) och fru *Carlqvist* (s).

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Efter det långa inlägg vi
har lyssnat till av en av motionärerna
skall jag fatta mig mycket kort. Jag
skall inte alls ge mig in på själva utbild-
ningsväsendet, utan jag vill endast säga
att vi inom utskottet inte har samma tro
som fru Wallentheim på att en utred-
ning skulle gagna saken i det aktuella
läget. Vi vet att utredningar i regel tar
mycket lång tid, och därför har vi an-
sett det vara mycket bättre att, som vi
har gjort, hänvisa till Kungl. Maj:t, och
jag hoppas att man inom Kungl. Maj:ts
kansli tar en titt på vad som kan göras
för att effektivisera utbildningen av per-
sonal.

Vi tror inte heller på möjligheterna att
så där utan vidare skapa en grundut-
bildning som är lämplig för olika vård-
former. Jag har själv talat med perso-
ner som arbetar inom detta anstaltsvä-
sende, och de anser inte att grundut-
bildningen är det väsentliga, utan en
utbildning speciellt för den anstalts-
grupp där personal behövs.

Jag tror att om vi följer utskottets
förslag och om en undersökning angä-
ende möjligheterna till effektivisering av
utbildningen kommer till stånd inom
Kungl. Maj:ts kansli, så kommer motio-
närerna att få sina önskemål förverkli-
gade långt tidigare än de skulle få, om
en utredning hade tillsatts.

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

I fråga om mom. II, anförde vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna.

Härefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Wallentheim* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 41 mom II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Wallentheim* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 21.

Därjämte hade 17 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Fru *Wallentheim* anmälde, att hon vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt båda voteringsknapparna. Å omröstningstavlan hade följaktligen angivits att hon avstode från att rösta.

Punkterna 42—62

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63**Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranledes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordad, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62, dels ock till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 8 808 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 343) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 397), hade såvitt nu var i fråga, föreslagits viss reducering av personalen och hemställts, att riksdagen måtte besluta att

a) godkänna i motionerna införd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

b) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 8 400 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 343 och II: 397, såvitt nu vore i fråga,

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen

a) bebyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 8 808 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Kaijser, Virgin, Staxång* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 343 och II: 397, såvitt nu vore i fråga,

a) bebyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordat;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 8 400 000 kronor.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Till den här punkten liksom till punkterna 65 och 68 har representanter för den grupp jag tillhör inom riksdagen fogat reservationer. Med herr talmannens tillstånd skall jag motivera dem samtidigt, därför att motiveringen i långa stycken är gemensam.

Den nu föredragna punkten avser avlöningar inom arbetsmarknadsstyrelsen. Anslaget är i år uppfört med drygt 7,5 miljoner kronor. Det föreslås att anslaget skall höjas till 8,8 miljoner, medan reservanternas nöjer sig med 8,4.

I nästa punkt, som avser avlöningar inom den offentliga arbetsförmedlingen

m. m., har i år givits ett anslag på drygt 28,5 miljoner kronor. Kungl. Maj:t föreslår nu nära 35 miljoner, medan reservanternas nöjer sig med inte fullt 32 miljoner. I bägge fallen avser prutningen anslaget till tillfällig personal. Det finns ju upptaget löner till icke-ordinarie personal.

Beträffande reservationen under punkt 68, som avser anslag till beredskapsarbeten, föreslår reservanternas att reservationsanslaget uppföres med 230 miljoner kronor i stället för av utskottet nu föreslagna 280 miljoner kronor. Den gemensamma bakgrunden är situationen på arbetsmarknaden.

Enligt de siffror som finns redovisade i propositionen uppgick antalet anmälda arbetslösa i augusti 1959 till 25 000, medan antalet för motsvarande månad 1960 var 16 500. Situationen avspeglas även på det sättet, att medan det i augusti 1959 fanns 3 500 människor sysselsatta i beredskapsarbeten, var antalet för motsvarande månad 1960 inte mer än 2 000. Antalet hade sjunkit från 13 000 i februari samma år.

Den gemensamma bakgrunden är alltså att det förbättrade läget på arbetsmarknaden rimligtvis bör avspegla sig såväl i fråga om avlöningarna till arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingsorganen för övrigt som när det gäller framför allt beredskapsarbeten.

Ur den sammanställning som arbetsmarknadsstyrelsen har gjort och som finns intagen i propositionen på s. 155 kan utläsas, att man på senare år har lagt ökad vikt vid vad man kallar för rörlighetsstimulerande åtgärder. Jag skulle tro att det är en klok ordning. Då vi har en sådan ojämn fördelning av arbetskraften, att vi har överskott på arbetskraft i vissa delar av landet och underskott i andra delar, måste det vara riktigt att främja arbetskraftens rörlighet så mycket som låter sig göra. Dit hör även den s. k. omskolningsverksamheten — jag använder ordet i dess egentliga betydelse: omskolning från ett yrke till ett annat. I den sammanställning som jag nämnde upptogs för budgetåret 1959/60 för rörlighetsstimulerande åtgärder

Anslag till arbetsmarknadsstyrelsen

gårder ca 25 miljoner kronor. För budgetåret 1960/61 hade arbetsmarknadsstyrelsen beräknat ca 35 miljoner kronor och beloppet föreslås nu till 53 miljoner kronor.

Då det emellertid nu främst behövs sådana åtgärder som syftar till större rörlighet av arbetskraften och då konjunkturen är sådant det nu är, förefaller det rätt förvånansvärt att det anses nödvändigt att anslå så pass mycket pengar till sysselsättningsskapande åtgärder som Kungl. Maj:t föreslagit. Det ter sig även rätt förvånansvärt att löneanslaget skall stiga så pass mycket som det har gjort. Det är väl ganska rimligt att anta, att när konjunkturen är så radikalt förändrad, så måste ändå verksamhetens volym minskas.

När det gäller de sysselsättningsskapande åtgärderna kan man ur sammanställningen finna, att medan det 1959/60 för detta ändamål gick åt ungefär 145 miljoner kronor, räknade arbetsmarknadsstyrelsen för 1960/61 med ca 83 miljoner kronor och begär för 1961/62 drygt 150 miljoner kronor.

Om man lägger tillsammans dessa senare poster — de som avser rörligheten och de som avser egentliga arbeten — kommer man fram till att medan vi budgetåret 1959/60 gav ut ungefär 171,5 miljoner och för innevarande budgetår räknar med ca 119 miljoner, så beräknas anslaget för 1961/62 nu till ca 205 miljoner. Tar vi sedan med diverse andra poster, kommer vi till de 280 miljoner som Kungl. Maj:t har begärt och som utskottet har tillstyrkt.

Det är självfallet ett gemensamt intresse att ingen går sysslolös och att folk bereds tillfälle till produktivt arbete i den utsträckning som är möjlig, men det går inte ihop, att man mitt i en högkonjunktur, samtidigt med att man — som jag anser fullt riktigt — ökar insatserna för att skapa rörlighet på arbetsmarknaden, anser sig behöva anslå så mycket till beredskapsarbeten som Kungl. Maj:t föreslagit. Om detta resonemang skulle slå fel beträffande framtidsutsikterna, har vi ju beredskapsstaten att ta till.

Jag tycker alltså, att reservanternas förslag att minska anslaget till sysselsättningsskapande åtgärder med 50 miljoner kronor — från 280 till 230 miljoner — är väl underbyggt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid punkten 63.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag skall liksom herr Bergh behandla alla tre reservationerna på en gång. Då blir det en lämplig fortsättning på den rationalisering av behandlingen av den femte huvudtiteln som i dag förekommit.

När det gäller arbetsmarknadsstyrelsens avlöningar har högerreservanternas framför allt ansett, att slopandet av det särskilda anslaget till arbetsmarknadsstyrelsens krisorganisation även skulle kunna göra det möjligt att minska anslaget till tillfällig personal.

Nu var det ju på statsutskottets förslag som beteckningen »krisorganisation» slopades, men det skulle dock inte innebära att man skulle nedrusta organisationen. Man skulle bara ta bort en beteckning, som man inte längre tycker är den rätta. Däremot ansågs från statsutskottets och riksdagens sida, att arbetsmarknadsstyrelsen bör — trots att det inte finns en krisorganisation — vara funktionsduglig i alla lägen. Det gäller här bara en teknisk omläggning, och personalbehovet har inte påverkats av att man dragit in krisorganisationen — till namnet så att säga.

Det är självfallet viktigt att organisationen kan fullfölja sina uppgifter. Samhällets utgifter för sysselsättningspolitiken är betydande, och det vore i hög grad oklokt att inte kunna göra den förstärkning av centraladministrationen som kan behövas för de uppgifter som åligger arbetsmarknadsstyrelsen.

Därmed kan jag nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 63, alltså den punkt som gäller arbetsmarknadsstyrelsen och dess avlöningar.

I fråga om den offentliga arbetsförmedlingens och sjömanshusens avlöning-

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen

är gällar även där samma motivering. Att minska arbetsförmedlingarna och sjömanshusen i en tid, då omsättningen på arbetskraft är så stor som nu, skulle vara till stor nackdel för arbetsmarknaden, och jag förmodar att ingen vill vara med om en sådan nedrustning.

Beträffande de sysselsättningspolitiska åtgärderna är det klart att man kan ha olika uppfattningar. Man kan givetvis avsevärt minska anslagen i en högkonjunktur, om man nämligen vill bedriva en sysselsättningspolitik av det gamla slaget, ungefär som på 1930-talet, så att man bara sitter och väntar på att arbetslösheten bryter ut men inte förbereder någonting.

Vi vet att det här är nödvändigt att omskola människor och att flytta dem mellan olika delar av landet. För att detta skall kunna ske och arbetsmarknaden därmed få arbetskraft, där det behövs, är det angeläget att man har arbetsmarknadsstyrelsen och dess organ i ordentlig trim.

Det hela är alltså beroende på vilka ambitioner man har i fråga om sysselsättningspolitiken. När det gäller omskolningen, är det viktigt att man över huvud taget kan bedriva den; det är ju bättre att omskola människor som blir sysslösa här i landet på grund av att det ena eller andra företaget klappar ihop än att exempelvis importera arbetskraft från olika delar av världen. Det blir mycket billigare att på det viset använda de människor som finns tillgängliga.

Det är många sådana synpunkter som man kan lägga på detta problem, men det väsentliga är att man i en brytningstid som den vi nu lever i, då man inte vet vad som kommer att ske på grund av stormarknader och annat, har en så stark och funktionsduglig organisation som möjligt för att kunna gripa in vid arbetslöshet och dylikt. Arbetsmarknadsstyrelsen får ju tjänstgöra som ett slags brandkår, som rycker ut när kriser uppstår — i Valdemarsvik eller annorstädes.

Att högern inte har samma uppfattning som de andra partierna i riksdagen

må vara hänt. Det är dock så, att om man verkligen vill förhindra arbetslöshet och kriser och hålla hela arbetsmarknaden så vital som möjligt, så behöver man ha arbetsmarknadsstyrelsen i ett sådant skick som den f. n. har och inte rusta ned den.

När arbetsmarknadsstyrelsens chef nyligen kom hem från Amerika berättade han i radio och i intervjuer i tidningarna, att den arbetslöshet som man har i Förenta staterna bl. a. är en följd av att man inte har möjlighet till omskolning eller till omflyttning av arbetskraft. Den som börjar vid 14 års ålder som textilarbetare och blir arbetslös som textilarbetare vid 18 års ålder, har stämpeln textilarbetare på sig livet ut och kan inte flytta över någon annanstans.

Här försöker man i varje fall att skapa alla tänkbara underlättande möjligheter för att få människor i arbete. Det är det som gjort, herr talman, att vi utan att tveka kunnat gå med på de i propositionen föreslagna åtgärderna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 64

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 65

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen

socialärenden för den 3 januari 1961 förordad, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62, dels och till Den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 34 725 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 343 av herr *Sveningsson*, och II: 397, av herr *Edlund m. fl.*, i vilka, såvitt avsåge förevarande anslag, hemställts, att riksdagen måtte

a) godkänna i motionerna införd avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62,

b) till Den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 31 758 500 kronor;

dels och två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 428) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 500).

Utskottet hade i den nu ifrågasvarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 343 och II: 397, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordad;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

c) till Den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen: Avlöningar för

budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 34 725 000 kronor;

II. att motionerna I: 428 och II: 500 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits, utom av annan, av herrar *Kaijser*, *Virgin*, *Staräng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 343 och II: 397, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordad;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

c) till Den offentliga arbetsförmedlingen och sjömanshusen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 31 758 500 kronor.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Jag ber att med hänvisning till min tidigare motivering få yrka bifall till den vid denna punkt av herr Kaijser m. fl. avgivna reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

Sedermåra gjordes i enlighet med de rörande mom. I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad ut-

Anslag till vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

skottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkterna 66 och 67

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68

Anslag till vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 000 kronor, därav förslagsvis 110 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 343, av herr *Sveningsson*, och II: 397, av herr *Edlund m. fl.*, i vilka såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 230 000 000 kronor, därav förslagsvis 80 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 442) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Önnarp m. fl. (II: 499), i vilka hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om slopande av kommuns andel av utbildningsbidrag till arbetslösa.

dels också en inom andra kammaren av herr *Rask* väckt motion (II: 345).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 343 och II: 397, såvitt

nu vore i fråga, till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 000 kronor, därav förslagsvis 110 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionen II: 345 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 442 och II: 499 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits,

a) av herrar *Kaijser*, *Virgin*, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 343 och II: 397, såvitt nu vore i fråga, till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 230 000 000 kronor, därav förslagsvis 80 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) av herrar *Ivar Johansson*, *Bengtsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 442 och II: 499 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört angående slopande av kommunernas andel i kostnaderna för utbildningsbidragen till arbetslösa m. fl.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med a betecknade reservationen.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! När jag för några minuter sedan satt i min bänk och lyssnade till herr Birger Anderssons anförande om samhällets åtaganden för att bekämpa arbetslösheten och på samma sätt som han besjålades av en anda av solidaritet, när det gäller dessa frågor, väntade jag faktiskt att herr Birger Anders-

Anslag till vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

son skulle sluta sitt anförande med att frångå sin vana att yrka bifall till utskottets utlåtande och i en delfråga under denna punkt yrka bifall till den reservation, som är betecknad med b.

Tyvärr sträckte sig inte solidaritetsandan så långt att herr Andersson gjorde det yrkandet.

Reservation b går ju ut på att staten i större utsträckning än vad som nu är fallet skall bidra till de kostnader, som uppstår för omskolning av den arbetskraft, som på grund av den rörlighet som nu karakteriserar arbetsmarknaden måste flyttas till andra orter. För närvarande är det ju så att staten bidrar med 75 procent av kostnaderna och att kommunerna svarar för de återstående 25 procenten.

I statsverkspropositionen säges givetvis, att det här skall finnas möjligheter till dispens som skulle innebära att staten svarar för hela kostnaden. Den motion, som har väckts i denna fråga, och det yrkande, som där finns, baseras på arbetsmarknadsstyrelsens förslag, där den anser att staten skall svara för hela denna kostnad.

Utskottet säger bl. a. att det finner att det med den rörlighet på arbetsmarknaden, som jag tidigare talat om, är nödvändigt att staten svarar för en större andel. Men sedan kommer man märkligt nog, även om man hänvisar till denna dispensmöjlighet, avslutningsvis fram till att man med hänsyn till de kostnader detta skulle föra med sig för statsverket inte kan tillstyrka denna motion.

Jag har, herr talman, den uppfattningen att solidariteten bör sträcka sig även till betalningsskyldigheten. I det sammanhanget är det min bestämda uppfattning att staten bör ha större skyldighet att betala dessa kostnader än de många gånger fattiga kommuner, som inte ens får behålla den arbetskraft som omskolas för att sedan flytta.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den under denna punkt med b betecknade reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag har alltid varit lyhörd för ordet solidaritet — det har så att säga ingått i min politiska fostran. Men fastän herr Sundin försöker att beveka mig med det ordet, så skall jag inte på något sätt frångå vad utskottet här skrivit.

Vad vi här har velat, det är just att hjälpa de fattiga kommunerna. Det är nämligen inte så, att det bara är de fattiga kommunerna som då och då får några arbetslösa som behöver omskolningskurser — även rika kommuner kan komma i samma läge. Jag anser att den rika kommunen skall fortsätta att betala de kostnader det här gäller, men att den fattiga kommunen skall få hjälp och stöd av staten, och genom de dispensmöjligheter som finns kan de fattiga kommunerna få denna hjälp. På det sättet kan både herr Sundin och jag bli tillfredsställda.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i anledning av därunder framkomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt angående varje moment av utskottets i den nu ifrågavarande punkten gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de beträffande mom. I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Sedermera gjordes enligt de i fråga om mom. III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarades den

Ang. bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 69 och 70

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71**Ang. bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 231, av herr Åke Larsson m. fl., och II: 343, av herr Johanson i Västervik m. fl., såvitt nu var i fråga, samt motionerna II: 336, av herrar Jonsson i Strömsund och Bengtsson i Varberg,

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordad ändring av grunderna för statsbidrag till anordnande av verkstäder inom arbetsvården;

b) till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

I motionerna I: 231 och II: 343 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statsbidraget för anskaffande av en första uppsättning av verktyg och maskiner skulle utgå med hälften eller i undantagsfall med 2/3 av kostnaderna samt att det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget under förevarande punkt skulle uppräknas med erforderligt belopp.

Herr LARSSON, ÅKE, (s):

Herr talman! Då jag och några medlemmar beträffande bidraget till skyddade verkstäder i en motion anfört en något avvikande mening från statsutskottets, skall jag be att få anföra några synpunkter. Jag gör det därför att jag tror att de svårigheter, som möter den handikappade vid dennes återinförande i arbetslivet, inte torde stå klara för alla.

För den oinvigde kan det kanske te sig, som om problemen inte vore så sto-

ra, ty man får lätt en känsla av att alla människor är mycket positivt inställda till att hjälpa dessa mindre väl lottade människor och att de får den hjälp och det stöd som de så väl behöver. Men man kan fråga sig: Är det på det sättet? Är folk i allmänhet så positivt inställda och välvilliga när det gäller att hjälpa den handikappade som man kan tro? Man kan på detta svara både ja och nej. Men om många goda krafter bidrar till att skapa sådana betingelser för den handikappade, att hans återinpassning i normalt arbetsliv underlättas, finns det ändå tillräckligt många trösklar som ter sig oöverstigliga för många handikappade. Här kommer allmänhetens roll in i bilden och allmänhetens inställning till de handikappade är inte alltid så positiv som man ytligt sett tror att den är.

En sociologisk undersökning, som sociologiska institutionen i Uppsala slutförde 1960 och som också nyligen har varit införd i en dagstidning, gav till vissa delar ett mycket skrämmande resultat. Institutionen hade tillgång för vidare bearbetning till primärmaterialet i en undersökning av Sifo, som utfördes i samarbete med Svenska diakonsällskapets epileptikerklinik, Stora Sköndal. Den undersökningen gällde tbc, sinnessjukdom, försöksutskrivna från sinnessjukhus, könssjukdom i ej smittsamt stadium, epilepsi, cancer och polio.

En fråga löd: Skulle ni ha något emot att vara arbetskamrat — eller klasskamrat — med en person som har någon av följande sjukdomar?

Svaren gav det dystraste resultatet för den försöksutskrivne från sinnessjukhus. Av de 933 tillfrågade förklarade sig 18 procent ha »mycket emot» detta, 24 procent »något emot» och mindre än hälften, eller 46 procent, »inget emot». »Det beror på», svarade 10 procent.

För könssjukdom i ej smittsamt stadium var siffrorna 12 procent »mycket emot», 16 procent »något emot» och 64 procent »inget emot».

För den fallandesjuka var utslaget 11 procent »mycket emot», 20 procent »något emot» och 61 procent »inget emot».

Ang. bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

För cancersjuka var 3 procent »mycket emot», 14 procent »något emot» och 73 procent »inget emot».

En person, som haft tbc, gav siffrorna 5 procent »mycket emot», 13 procent »något emot» och 77 procent »inget emot».

Gynnsammast var det för poliosjuka: 1 procent »mycket emot», 6 procent »något emot» och 88 procent »inget emot».

Ännu värre var det inför följande fråga: »Skulle Ni ha något emot att Ert barn som går i skolan blev klasskamrat med en pojke eller flicka, som har respektive haft någon av följande sjukdomar?»

För försöksutskriften i samband med sinnessjukdom blev svaret i nästan en tredjedel av fallen — 31 procent — »mycket emot», 25 procent »något emot» och endast 34 procent »inget emot».

En liknande fråga ställdes till egna företagare, arbetsgivare och lantbrukare: »Skulle Ni ha något emot att hos Er anställa eller ha anställd en person, som har respektive haft någon av följande sjukdomar, även om sjukdomen nu inte märks hos honom eller henne?»

För försöksutskrivna från sinnessjukhus sade man »mycket emot» bland 37 procent av de tillfrågade, »något emot» 19 procent och endast 22 procent hade »inget emot». Könssjukdom i ej smittsamt stadium: 24 procent »mycket emot», 17 procent »något emot», 40 procent »inget emot». Epilepsi: 31 procent »mycket emot», 18 procent »något emot» och 30 procent »inget emot». Cancer: 18 procent »mycket emot», 14 procent »något emot» och 48 procent »inget emot».

Jag skulle kunna fortsätta att räkna upp siffror men jag skall inte trötta med det.

Sociologiska institutionen gick vidare med en undersökning i Uppsala. Här frågades bl. a.: »Tror Ni att arbetsgivare ofta undviker att anställa invalider, även om dessa kan klara av arbetet trots sin invaliditet?» Icke mindre än 76 procent av de tillfrågade ansåg, att det fanns ett avståndstagande från arbetsgivarhåll. Endast 2 procent trodde absolut inte,

att arbetsgivare undviker att anställa invalider.

»Tror Ni att många människor ofta tycker, att det är besvärligt att arbeta tillsammans med invalider?» löd en annan fråga. 34 procent trodde att det existerar ett sådant avståndstagande.

Slutligen frågades: »Tror Ni folk i allmänhet ofta försöker undvika personer, som är svårt invalidiserade, som t. ex. sitter i rullstol eller går på kryckor?» Hela 40 procent trodde det.

Jag har velat peka på dessa svårigheter. Jag har inte anfört alla utan bara eu del av dem, som möter en person som genom medfödda eller förvärvade psykiska eller fysiska skador eller lyten blivit handikappad. De handikappade möter motstånd till följd av bristande kunskap och fördomar. Dessa trösklar måste den handikappade hjälpas över, om han inte skall brytas ned.

Det har därvid visat sig, att de skyddade verkstäderna är ett utmärkt komplement till den övriga verksamhet, som bedrivs för återinpassning och för rehabilitering. Det har också visat sig, att den skyddade verksamheten, som från början avsåg att den handikappade skulle kvarstanna där så länge han eller hon kunde utföra något arbete, gett till resultat att många efter kortare tid kunnat återföras till den allmänna arbetsmarknaden. Det är således en verksamhet, som i allra högsta grad bör uppmuntras, och det är detta som vi avsett med motionerna I: 231 och II: 343, i vilka vi yrkat att riksdagen måtte besluta att statsbidraget för anskaffande av en första uppsättning av verktyg och maskiner må utgå med hälften eller i undantagsfall med 2/3 av kostnaderna. Vi tror att intresset för krafttag på detta område skulle stimuleras av detta ävensom av ett förhöjt anslag till arbetsledares och föreständares löner, vilket vi yrkar under nästa punkt.

För speciellt skattetyngda kommuner — inte minst i Norrland där behovet av skyddad verksamhet är mycket stort men även inom andra kommuner där skyddade verkstäder är behövliga — skulle ett tillstyrkande av vår motion

ha blivit den impuls, som är nödvändig, om plats skall kunna beredas alla dem, som behöver sysselsättning i skyddad verksamhet. 1 500 platser står nu till förfogande, men cirka 15 000 platser skulle behövas. 30 000 handikappade personer nyinskrevs i följd vid arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsbyråer.

Det är siffror, som talar för behovet av större krafttag när det gäller inrättande av skyddade verkstäder. Det är nu 60—70 kommuner, som bedriver sådan verksamhet. Jag känner vidare till att vissa landsting f. n. diskuterar att ställa till förfogande ökade möjligheter för sysselsättning åt handikappad ungdom genom att här och var inrätta skyddade verkstäder. Det betyder ju inte, att primärkommunerna i princip kommer ifrån sitt ansvar att svara för den skyddade verksamheten inom sitt område.

Herr talman! Utskottet anser emellertid ett icke tillräckliga skäl föreligga att nu förorda utvidgning av bidragsgivningen utöver vad departementschefen föreslagit. Såsom utskottet föregående år uttalat, förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer bidragsgivningen och föreslår de eventuella ändringar av bidragsreglerna som en närmare erfarenhet av reglernas tillämpning kan komma att påkalla.

Detta är gott och väl, och visst tror jag att Kungl. Maj:t kommer att följa denna fråga med uppmärksamhet. Men det betyder ju att man skall vänta och se, och under tiden ökar behovet.

Herr talman! Under de två år som jag har haft äran att tillhöra denna förnämliga kammare har jag lärt mig, att det inte går att med framgång mot ett enhälligt utskott ställa något yrkande, och därför skall jag avstå från detta, även om jag inte är tillfreds med utskottets utlåtande. Jag hoppas ändå, att de kommuner och städer här i landet, som haft eller har planer på att inrätta skyddade verkstäder, ändå skall göra det, ty det är ju inte pengarna som är det viktigaste — även om de är nödvändiga — utan det väsentliga i detta sammanhang är att skänka arbetsvilja, d. v. s. att återge

arbetsförmåga och arbetsglädje åt människor.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag har visserligen inte begärt ordet, men då jag nu ändå har fått det ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 72—77

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78

Anslag till byggnadsforskning

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt,

I. att riksdagen måtte till Byggnadsforskning för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 530 000 kronor;

II. att motionerna I: 433, av herrar Gustaf Henry Hansson och Stefanson, samt II: 508, av herr Källenius m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionerna I: 433 och II: 508 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening framhålla, att styrelsen för statens institut för byggnadsforskning borde utökas med en ledamot med särskild insikt i praktiska byggnadsfrågor sett ur företagsynpunkt.

Vid punkten hade reservation anmälts av herrar *Kajser*, *Staxäng* och *Cassel*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! I en i denna kammare väckt motion har jag och herr Stefanson hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening framhålla, att styrelsen för statens institut för byggnadsforskning bör utökas

Anslag till byggnadsforskning

med en ledamot med särskild insikt i praktiska byggnadsfrågor sett ur företagens synpunkt.

Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 5 under punkt 78 för sin del hemställt, att motionen icke må föranleda någon riksdagens åtgärd, och detta motiverar utskottet därmed, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma antalet ledamöter och att utse desamma, samt att utskottet icke anser det lämpligt att binda Kungl. Maj:ts ställningstagande.

Jag kan inte finna annat än att denna utskottets motivering måste betecknas som rätt egendomlig. Ty så långt jag kan finna, föreligger det icke något hinder för att här i riksdagen motionera även om ändringar i av Kungl. Maj:t utfärdade förordningar.

Genom att på detta sätt avslå motionen har utskottet undvikit att pröva densamma ur saklig synpunkt. Det måste väl ändå få betecknas som ganska anmärkningsvärt att det icke i institutets styrelse insatts någon representant för byggnadsföretagarna. Ty det är väl inte så, att det är enbart på planläggnings- och konstruktionssidan som forskning skall ske. Det torde väl vara ytterligare en hel del att hämta även inom området för själva byggandet. Den som ser hur byggnadsarbeten i dag kan bedrivas t. ex. vid Hötorgscity och kommer ihåg hur byggnadsverksamheten bedrevs bara för 10—15 år tillbaka i tiden måste ju kunna konstatera, att skillnaden är mycket stor. Dock finns det ingenting som hindrar att utvecklingen kan gå vidare genom forskning, och i denna får man väl ändå anse, att byggnadsföretagarna kan ha en hel del att göra.

Då det inte torde få betraktas såsom helt uteslutet att Kungl. Maj:t, nu när uppmärksamheten riktas på denna sak, kommer att utöka institutets styrelse med en ledamot och på denna placera en byggnadsföretagare, så skall jag, herr talman, avstå från att göra något yrkande.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det är inte alldeles korrekt när herr Hansson påstår att utskot-

tet inte har prövat frågan ur sakliga synpunkter och att därför hans enda förhoppning är att Kungl. Maj:t kommer att rätta till detta, när uppmärksamheten ändock har riktats på saken.

Utskottets skrivning är kanhända ordknapp men har dock ett innehåll, som den med sådana ordknappa formuleringar vane läsaren upptäcker. Bakom döljer sig nämligen åtskilligt mycket mer än vad som framgår av de få orden.

Jag vill endast här till säga, att när vi förra året beslöt en omorganisation av byggnadsforskningen skapades det två organ, nämligen rådet, som har hand om fördelningen av pengarna, och institutet, som har hand om en del praktisk forskning, som inte andra organ i samhället kan utföra, såsom tekniska högskolan, enskilda forskningar o. s. v.

När det gäller rådets sammansättning sade Kungl. Maj:t — och riksdagen godtog detta — att det skulle vara sammansatt av »representanter från skilda parter». Om institutet sades det att det skulle bestå av fem ledamöter, men det sades ingenting om att det skulle vara sammansatt på något speciellt sätt.

Emellertid får man liksom utgå ifrån, att styrelser för statliga institutioner bör vara tillfredsställande sammansatta så att där finns personer med erfarenheter från skilda områden. Om så verkligen alltid har blivit fallet, kan man naturligtvis ha delade meningar om.

Utskottet anser dock inte, att det bör åligga riksdagen att precisera vilka grupper man skall hämta representanter ur när det gäller att välja ledamöter till styrelsen för institutet, eftersom vi förra året tog ställning till denna fråga. Om det emellertid kan finnas sakliga skäl för att vidga urvalsmöjligheterna, så har Kungl. Maj:t med utskottets nu föreliggande skrivning också fått möjlighet att välja fler ledamöter än fem. Det antalet är Kungl. Maj:t, som det nu är, bundet vid genom sitt förslag och genom riksdagens beslut förra året. Det hindret har vi nu undanröjt, och man får förutsätta att Kungl. Maj:t kommer att utöka antalet styrelsemedlemmar, då sakliga skäl kan redovisas härför.

Att så kommer att ske har väl sådana personer, som så att säga är initierade i frågan, all anledning att förmoda. Kungl. Maj:t brukar inte annonsera i förväg vad det har för avsikt att göra, men det torde inte vara obekant för dessa initierade, till vilka herr Gustaf Henry Hansson får räknas, att Kungl. Maj:t kommer att utnyttja den möjlighet som riksdagen här kommer att ge.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Den uppdelning av arbetsuppgifterna som herr Bergman talade om är alldeles riktig. Rådet skall kartlägga forskningsbehovet och fördela de medel som står till förfogande. Det är en viktig sak. Institutet skall se till att forskningsuppgifterna blir genomförda, och det är ju också en viktig del av uppgiften. Är det nu på det sättet, att man bör ha representanter för företagavärlden med i rådet, så kan jag inte finna något hinder för att de inte också skall få vara med i institutets styrelse.

Herr Bergman lämnade vidare en förklaring hur utskottets utlåtande skall tolkas. Jäg har visserligen inte varit här i riksdagen mer än i tre år, men jag har inte kunnat finna att utskottsutlåtandena som regel varit förenade med någon blygsamhet.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Då representationen enligt förra årets beslut skall bestå av vissa experter, och bland dem utsetts en representant från arbetstagersidan, kan det kanske vara angeläget att också få en representant från företagens sida.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 79—83

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 84

Ang. vissa kostnader för statens bosättningslån

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 260 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist* (I: 230) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén* (II: 338), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att bevilja riksbanken rätt att påföra bosättningslåntagare en så avpassad förvaltningsavgift per år, att riksbankens självkostnader för administrationen av bosättningslånen bleve täckta samt att det under förevarande punkt uppförda anslaget av 260 000 kronor skulle utgå.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 230 och II: 338 till Statens bosättningslån: Ersättning åt riksbanken för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 260 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrarna *Boman*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Kaijser*, *Virgin*, *Staxång* och *Malmborg*, fröken *Elmén* samt herrarna *Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 230 och II: 338

a) medgiva riksbanken rätt att påföra bosättningslåntagare förvaltningsavgift enligt av reservanterna förordade grunder;

b) avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! I vanliga fall är det så, att när en låntagare går till en bank och får ett lån, så får han betala vad det kostar, och i kostnaderna ingår även

Ang. vissa kostnader för statens bosättningslån

bankens självkostnader för administration. Då det gäller statens bosättningslån är det emellertid inte så, utan riksbankens självkostnader för administrationen betalas genom ett särskilt statsbidrag.

Ersättning åt riksbanken för dess bestyr med dessa statliga bosättningslån utgår med ett belopp av sex kronor för varje lån. Det är inte något stort belopp, och då det här inte gäller några behövande borde det vara enkelt för vederbörande låntagare att betala de sex kronorna.

Nu kan man säga, att det här statsbidraget på 260 000 kronor inte är så stort och att den här saken inte är mycket att diskutera. Lånen drar dock inte bara med sig den kostnaden utan också i samband med bokföring, kontroll och redovisning andra kostnader på andra konton. Det är säkert tillsammans inte ett så litet belopp det rör sig om. Då det för den enskilde saknar betydelse finns det ingen motivering för att bibehålla systemet.

Med denna motivering yrkar jag bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag råkade säga i mitt förra anförande, att man inte hade uppfattat utskottets utlåtande riktigt. Det kan förefalla ofint att komma med sådana påståenden, men jag måste ändå till herr Edström säga att han nog har missuppfattat det här med bosättningslånen, när han kan säga att de inte utgår till behövande.

Det här är ju en social låneform. Skulle låntagarna gå till en bank och betala vad det kostar, skulle många av dem inte kunna låna några pengar. Deras säkerhet är så dålig, att de, om de över huvud taget fick låna, skulle få betala en avsevärd ränta. Nu är räntan lägre än på den vanliga marknaden. Den svarar mot statens upplåningsränta, men den är uträknad på gamla räntesatser och svarar inte mot det aktuella läget. Detta innebär en subvention, och det är

därför inte rätt att bedöma kostnaderna för dessa lån som om det vore en vanlig affärsverksamhet med handel med pengar. Herr Edström må ha den åsikten att det borde vara så som han beskrivit, men nu är det inte så och därför är hans beskrivning av lånen i grunden felaktig.

Det här har vi diskuterat förut år efter år. Folkpartisterna har krävt en ökning av kostnaderna för låntagarna, men vi har gått emot det. Nu är frågan om bosättningslånen dessutom uppmärksammas i annat sammanhang genom att det har krävts en översyn av dessa, vilken dock inte skall avse den här kostnaden, utan systemet i dess helhet. Vi kanske därigenom får en bättre bakgrund för bedömningen av lånens funktion och en bättre belysning av vad lånen betyder.

Med detta resonemang som utgångspunkt ber jag att få yrka bifall till vad utskottet har hemställt.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Här är det inte fråga om någon ändring av räntan, utan här är det fråga om en exakt utgift, som icke är högre än 6 kronor för någon per år. Det är mindre än vad två paket cigaretter kostar.

En nygift person bör kunna betala lika mycket för bosättningslånet som för två paket cigaretter! Det är inget stort ekonomiskt problem för den enskilde.

Med den motiveringen vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. kyrkoskatten för den som ej tillhör svenska kyrkan

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 84 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 45.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 85—101

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 102

Lades till handlingarna.

Ang. kyrkoskatten för den som ej tillhör svenska kyrkan

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckta motioner angående kyrkoskatten för den som icke tillhör svenska kyrkan.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 43, av herrar *Wirmark* och *Heilebladh*, samt II: 51, av herr *Zetterberg m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl.

Maj:t anhålla, dels om en utredning avseende principerna för uträkning av den skattelindring å avgifter till kyrkan m. m., som skulle tillkomma dem som utträtt ur svenska kyrkan, dels att, sedan principerna prövats och fastställts, en rutinmässig omräkning måtte företagas förslagsvis vart tionde år av den procentsats, enligt vilken skattelindringen skulle ske.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 43, av herrar *Wirmark* och *Hellebladh*, samt II: 51, av herr *Zetterberg m. fl.*, angående kyrkoskatten för den som ej tillhörde svenska kyrkan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WIRMARK (s):

Herr talman! Bevillningsutskottet har inte funnit tillräckliga skäl föreligga för att tillstyrka den utredning som föreslås i motionerna I: 43 och II: 51. Som motionär vill jag dock säga några ord i den fråga som vi nu behandlar.

I samband med 1951 års religionsfrihetslagstiftning antogs även en särskild lag om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan. Det beslutades således att fysisk person, som utträder ur svenska kyrkan, skall få sin kyrkokommunala utdebitering nedsatt med 40 procent. Förslaget om denna nedsättnings storlek kom från 1950 års dissenterskatteutredning, som grundade sitt förslag på uppgifter i 1949 års inkomst- och utgiftsstaten från ett antal stads- och landsförsamlingar. Dessa anslagsposter uppdelades i dels en grupp för kyrkliga ändamål och dels en grupp för borgerliga ändamål. Från olika håll riktades invändningar mot de principer som använts vid fördelningen av dessa utgiftsposter. Sålunda fördelades t. ex. utgiften för prästlöner lika på kyrkliga och borgerliga ändamål. Även uppdelningen av kyrkomusikernas arbetstid är behäftad med mycket stor osäkerhet. Men även om man bortser från denna osäkerhet beträffande principerna för uppdelning mellan kyrkliga och

Ang. kyrkoskatten för den som ej tillhör svenska kyrkan

borgerliga ändamål har vi motionärer den uppfattningen, att det kan framstå såsom mycket sannolikt att en förskjutning mellan de olika posterna har skett under de något mer än tio år som gått sedan nedsättningen av den kyrkokommunala utdebiteringen fastställdes.

År 1949 hade vi här i landet stränga restriktioner för byggnadsverksamheten. Dessa restriktioner inverkade helt naturligt även på byggandet för kyrkliga ändamål. I dag är bilden en helt annan. Vi har nu, utan överdrift sagt, ett omfattande byggande av kyrkor, kapell och församlingshus. Den kyrkliga verksamheten präglas av stor aktivitet. Det är inte alls ovanligt att församlingar anställer ungdomsledare för sin ungdomsverksamhet. Man har därför all anledning att förmoda att det har skett en förändring i storleken mellan de nyss nämnda anslagsposterna för kyrkliga och borgerliga ändamål. Har en sådan förskjutning ägt rum, finns det all anledning att ompröva det skatteavdrag i fråga om kyrkokommunal utdebitering som tillkommer person som utträtt ur svenska kyrkan.

Bevillningsutskottet har i sitt betänkande påpekat, att en ändring i skattelindringsprocenten har mycket liten ekonomisk betydelse för den enskilde skattebetalaren. Det torde vara riktigt. Men denna fråga har också en annan sida, som kanhända är lika viktig som den ekonomiska, nämligen den principiella sidan av saken. En person som en gång utträtt ur svenska kyrkan skall heller inte ekonomiskt behöva medverka till den av kyrkan bedrivna religiösa verksamheten eller till byggande och underhåll av de lokaler i vilka kyrklig-religiös verksamhet bedrivs. Detta är ett rättvisekrav. Det torde vara lika riktigt att den som står kvar i svenska kyrkan skall bära dess utgifter.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till motionerna I: 43 och II: 51 vari hemställs, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla dels om en utredning avseende principerna för uträkning av den skattelindring å avgifter till kyrkan m. m. som

skall tillkomma dem som utträtt ur svenska kyrkan, dels att sedan principerna prövats och fastställts, en rutinmässig omräkning måtte företagas förslagsvis vart tionde år av den procent-sats enligt vilken skattelindringen skall ske.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Motionären herr Wirmark ville liksom antyda, att bevillningsutskottet inte tagit så allvarligt på denna fråga. Bevillningsutskottets ambitioner är emellertid att ta allvarligt på samtliga frågor, och behandlingen av denna motion har inte utgjort något undantag. Men utskottet har ansett att man på sin tid tvingades göra den här fördelningen efter en tämligen grov schablon. Det är inte möjligt att uppnå något slags millimeterrättvisa, långt därifrån. Det förefaller sannolikt att en förskjutning ägt rum i fråga om kostnaderna mellan den profana och den rent kyrkliga verksamheten, men vi tror inte att förskjutningen — som kanske framför allt förekommit i en del stadsförsamlingar — är så betydande att man nu skulle behöva påfordra en undersökning och revision av den kostnadsfördelning, som fick ligga till grund när denna som sagt tämligen grova schablon infördes.

Självfallet anser utskottet att denna fråga har principiell betydelse, och jag ansluter mig helt till herr Wirmarks uppfattning, när han säger att det är ur den synpunkten man skall försöka se till att de som har begagnat sig av rätten att utträda ur svenska kyrkan inte belastas med kostnader för den rent kyrkliga verksamheten. Denna principiella ståndpunkt är riktig, men jag tror ingalunda att vi våldför oss på principen genom att nu följa vad utskottet har hemställt och avslå motionerna.

Jag yrkar alltså bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkandens propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu före-

dragna betänkandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. värdering av varulager vid beskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckta motioner angående värdering av varulager vid beskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 40, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 45, av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande beskattningsregler, att den s. k. 30-procentregeln vid värdering av varulager vid beskattningen åter skulle tillämpas från och med 1962 års taxering, samt

2) de likalydande motionerna I: 353, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 412, av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Det i motionerna I: 353 och II: 412 framlagda lagförslaget avsåg, att nedskrivning av varulager vid beskattningen skulle få ske till lägst 30 procent av lagrets värde.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 40, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 45, av herr *Kollberg m. fl.*, angående värderingen av varulager vid beskattningen, samt

2) de likalydande motionerna I: 353, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 412, av herr *Hjalmarson m. fl.*, angående värderingen av varulager vid beskattningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. värdering av varulager vid beskattningen

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg Spetz, Söderquist, Yngve Nilsson, Kollberg, Magnusson* i Borås, *Stenberg* och *von Sydow*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av de likalydande motionerna I: 40, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 45, av herr *Kollberg m. fl.*, samt de likalydande motionerna I: 353, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 412, av herr *Hjalmarson m. fl.*, måtte för sin del antaga det vid sistnämnda motioner fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Varulagervärderingen tillhör den rad av ärenden som år efter år återkommer från bevillningsutskottet, och denna fråga är en följetong som har pågått sedan 1957. I följande förelägg en gemensam reservation från oppositionen, som gick ut på ett uppskov tills vidare med den s. k. 40-procentregelns ikraftträdande. Den varulagervärderingsmetod som motionärerna förordat är den s. k. 30-procentregeln, som tidigare tillämpades. I år har emellertid utskottsledamöterna från centerpartiet gått på utskottets linje. Från värt håll hade med all säkerhet inte något hinder rests mot en gemensam reservation även i år efter ungefär samma linjer som i följande, men en sådan reservation har alltså inte nu visat sig möjlig.

I det läget har vi från folkpartiet och högern reserverat oss efter rent principiella linjer. Vår ståndpunkt grundar sig på att den s. k. 30-procentregeln varit gällande i praxis ända sedan slutet på 1940-talet såsom en tillämpning av den principiellt fria värdering som dessförinnan fanns i lagstiftningen. Det är inte riktigt, när utskottet vill göra gällande att varulagervärderingen avser ett skydd mot prisfall, utan den ursprungliga motiveringen är en helt annan, och reservanternas håller i princip fast vid denna ursprungliga motivering.

Ang. värdering av varulager vid beskattningen

Ändringen i denna praxis och den princip som tidigare gällt trädde första gången i kraft vid 1961 års taxering, och man kan ju ha rätt att undra varför det varit sådan brådska just i denna sak, när så många andra beskattningsfrågor blivit lagda på is med hänvisning till den stora skattutredningen. Då det gäller varulagervärderingen har man alltså inte velat avvakta utredningsresultatet, utan ändringen har genomförts genast.

Jag skall inte, herr talman, upprepa alla de skäl som tidigare anförts utan vill bara peka på en sak. Utskottet säger på sid. 8 i tredje stycket: »Emellertid måste en avvägning ske mellan, å ena sidan, önskemålen att beskattningsreglerna utformas så att de i största utsträckning bidrar till företagens konsolidering, och, å andra sidan, det allmännas befogade anspråk på att även skattskyldiga, som driver rörelse, skall bidra till skatteintäkterna alltefter sin bärkraft.» Nu är det ju mycket olika inom olika företag. Möjligheterna till konsolidering är beroende på så många skilda faktorer. För de större företagen finns i allmänhet många vägar att uppnå en konsolidering. De har ofta maskiner, inventarier och byggnader, och när det gäller maskiner och inventarier vill jag påpeka att de har möjlighet att helt avskrika dessa under en tidsrymd av fem år. De större företagen har i allmänhet också stora möjligheter till fondavsättningar av olika slag. Varulagervärderingen utgör emellertid för många småföretag, kanske alldeles särskilt för småföretag inom detaljhandeln, såsom vi har framhållit i reservationen, det enda sätt varpå de har möjlighet att konsolidera sin ställning, och ingen vägar väl ändå påstå, att det just inom denna grupp av företag skulle föreligga en särskilt stor bärkraft.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hagberg* (h), *Stefanson* (fp), *Schött* (h) och *Gösta Jacobsson* (h).

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Om jag till att börja med skulle försöka att i likhet med herr Spetz göra en tillbakablick över vad som hänt på detta område, kan vi väl först se på vad som timade förra året. Herr Spetz nämnde — och det är riktigt — att det då fanns en gemensam reservation från centerpartiet, folkpartiet och högern. Denna reservation kom till på det sättet, att centerpartiet i en motion krävde ett fullföljande av linjen om uppskov. Vi ställde alltså inte samma krav som motionärerna i år från högern och folkpartiet. Vårt förslag förra året var, herr Spetz, inte någon nyhet för bevillningsutskottet.

Frågan varför vi i år inte har kunnat vara med om den reservation, som har förts fram av högern och folkpartiet, har jag väl delvis inledningsvis redan besvarat. Jag tror emellertid, herr talman, att det är riktigt att vi för att kunna lösa principen när det gäller dessa frågor under några minuter går tillbaka i tiden.

När principbeslutet om 40-procentregeln togs av riksdagen, hade detta beslut föregåtts av en utredning, och jag tar mig friheten att med utgångspunkt från det utredningsmaterialet anföra några synpunkter. Majoriteten inom utredningen hade förordat en 50-procentregel. När propositionen kom på riksdagens bord innefattade den ett förslag om en 40-procentregel. Hur det gick till vill jag, herr talman, i all min blygsamhet inte relatera, men verkligheten är sådan. Om vi ser på de tabeller, som denna utredning presenterade, skall vi finna att vid det tillfället endast ett fåtal av de företag, som kan betecknas som små, drabbades av den 50-procentregel, som majoriteten i utredningen förordat.

När reservanterna här talar om att speciellt småföretagsamheten — och de skiljer inte, såsom herr Spetz gjorde för en stund sedan, mellan olika företagsamhet utan talar bara om småföretagsamheten över huvud taget — skulle drabbas särskilt hårt av de föreslagna åtgärderna, vill jag med bestämdhet hävda att så inte är fallet. Då vi nu behandlar bevillningsutskottets betänkande nr

Ang. värdering av varulager vid beskattningen

20, ger det mig inte anledning att gå in på frågan vilka åtgärder jag anser bör vidtagas beträffande denna del av näringslivet. Den saken torde vi få möjligheter att återkomma till vid ett senare tillfälle.

Till detta kan läggas att inga företagare eller finansmän påstår att de avskrivningsregler vi för närvarande har är för hårda. Jag vill också framföra en synpunkt som jag har hämtat ur en tidning som Skattebetalarnas förening ger ut. Den föreningen står mig inte nära på något sätt, men i ett sådant här sammanhang kan man ju ha en viss nytta av den genom att åberopa dess tidning. Man finner nämligen där att i det land som kommer närmast oss på det här området, vilket är Schweiz, har man möjlighet att skriva av 33 procent. I Sverige har vi enligt 40-procentregeln möjlighet till en 60-procentig avskrivning. Närmast efter Schweiz kommer Västtyskland med möjlighet till avskrivning med 10 procent. I England t. ex. finns det ingen som helst möjlighet att göra avskrivningar på det här området. Detta och det övriga jag har anfört gör att vi från centerpartiet inte anser det vara reell politik att på det sätt som skett demonstrera i den här frågan.

Låt mig till sist bara säga att om man från ett visst håll ville sluta tjata om en ändring på ett område, där det redan nu tillämpas mycket liberala regler, så tror jag att man bättre än vad som nu sker skulle tjäna företagsamheten i vårt land.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att när centerpartiet i fjol var med om att skriva »uppskov tills vidare», betydde det alltså uppskov ett år.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av den sista repliken från herr Spetz vill jag

bara än en gång påpeka att principbeslutet i den här frågan hade fattats tidigare. Hårtill vill jag sedan bara tillägga: Tror herr Spetz att vi med den nuvarande maktställningen i riksdagen har möjlighet att föra fram ett mycket lovvärt förslag från centerpartiets sida, i likhet med vad som skedde i fjol, om ett uppskov i den här frågan?

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Det har sitt intresse att lyssna på den här debatten, och det är intressant att läsa den reservation som är fogad till bevillningsutskottets betänkande.

Reservanterna säger numera att man skall lägga huvudvikten när det gäller lagervärderingen vid företagens möjlighet till konsolidering, vid företagssparandet och vid ett stärkande av konkurrenskraften. Lagervärderingsreglerna har ju från början kommit till för att klara prisfallsrisker, men det motivet har alldeles fallit bort hos reservanterna, och jag kan förstå att reservanterna har utformat sin reservation på det sätt som skett.

När reservanterna säger att företagssparandets villkor har försämrats genom diverse åtgärder, så har jag uppfattat deras skrivning så, att det är ATP-försäkringen de syftar på. Det är riktigt att den på sitt sätt har försämrat företagssparandets villkor — det är det väl ingen som förnekar — men det borde väl också erinras om att företagsbeskattningen ur företagens synpunkt har förbättrats. Den extra holagsskatten har försvunnit, och dessutom bör man heller inte bortse från de förändringar beträffande reglerna för investeringsfonder som har förekommit. Det sistnämnda är den största skattelättnad som företagen här i landet har fått på många år. Kammarens ledamöter kan på olika sätt avläsa hur många hundratals miljoner kronor som förs utanför beskattningsreglerna genom avsättning till investeringsfonderna. Detta är i och för sig ingenting att säga om, ty avsikten var att möjliggöra detta, men jag vill påpeka

Ang. värdering av varulager vid beskattningen

det därför att det så ensidigt sägs att vi bara försämrar företagens möjligheter till sparande.

Herr Spetz hänvisar till vad utskottet säger på sidan 8 i utlåtandet, där det erinras om de befogade krav som samhället kan ha på bolagen när det gäller att bidra till att täcka samhällets utgifter. Det finns ingen skrivning som jag är mera beredd att försvara än just den. Herr Spetz, som kan allting om taxering och skatteregler, har säkerligen klart för sig att Kungl. Maj:t i sin proposition nr 1 till årets riksdag i bilaga 1, som behandlar inkomsterna, har en statistik som är utomordentligt upplysande, men herr Spetz är för klok för att anvisa den statistiska källan, ty det skulle inte gagna reservanternas syften. Det är nämligen på det sättet, ärade kammarledamöter, att den taxerade inkomsten för fysiska personer under 1950-talet har stigit från 17 miljarder till 34 miljarder — den senare siffran avser 1959 års inkomster och alltså 1960 års taxering. Den taxerade inkomsten för svenska aktiebolag uppgick år 1950 till 1,8 miljarder kronor och för 1951 till 2,5 miljarder. 1960 hade emellertid svenska aktiebolag en taxerad inkomst på 2 200 000 kronor, alltså en faktisk sänkning jämfört med 1951 men en höjning med 20 procent jämfört med det »låga» året 1950. För övriga skattskyldiga, alltså ekonomiska föreningar, sparbanker och en del andra företag, har stegringen hållit samma takt som för fysiska personer, för vilka indextalet är 200 i förhållande till 1950. För aktiebolag m. fl. är siffran 121 och för övriga skattebetalare 200. Enklare uttryckt: aktiebolagen har ökat sitt skatteunderlag med 20 procent, medan fysiska personer har ökat sitt med 100 procent. Även övriga skattskyldiga — ekonomiska föreningar, sparbanker m. fl. — har ökat sitt skatteunderlag med 100 procent.

Ärade kammarledamöter! I en sådan här situation finns all anledning för bevillningsutskottet att framhålla, att företagen i skälig omfattning skall bidra till att täcka statens utgifter. Det finns inte några starka skäl för påståendet

att de svenska företagen just nu är särskilt hårt beskattade, och att det i första hand är företagen som skall ha skattelättnad. Jag hyser nog närmast den uppfattningen, att den skattelättnad som det här argumenteras för inte främst skall komma företagen till godo, utan den skall komma fysiska personer till godo i den mån vi kan lätta på skatetrycket. Jag finner i varje fall inga skäl att ändra på varulagervärderingen, när en skatteutredning pågår. Men även om denna skatteutredning inte hade varit tillsatt, hade jag haft precis samma uppfattning som kommit till uttryck i bevillningsutskottets betänkande, att det inte är företagen som i första hand skall ha skattelättnad.

Herr Spetz hänvisade till att de stora företagen alltid har bättre möjligheter att utnyttja avskrivningsreglerna än de mindre. Ja, det är klart, och den statistik jag har läst tyder på det. Det är dock framför allt så, att det är de nya skatte-reglerna som riksdagen har beslutat — jag syftar på investeringsfonderna och annat — som har lett fram till denna mycket måttliga beskattning av företagen. Att de övriga skattskyldiga har fått en relativt större skatteinbetalning, kan ju inte hänga samman med varulagervärderingsreglerna. Det är en del andra faktorer som spelar in där, och nu gäller det ju, såvitt jag vet, ett mycket litet antal företag som har använt alla möjligheter, dvs. att skriva ned sitt varulager med 70 procent.

Herr Spetz framhåller detaljhandeln såsom en bransch som behöver ha speciellt liberala avskrivningsregler. Jag har hört detaljhandlare säga, att de har besvärliga tider nu. Det vill alltså herr Spetz förneka, och herr Spetz säger att vinsterna är så pass hyggliga att man bör använda möjligheterna att skriva ned varulagren med 70 procent. Det är väl som herr Sundin sade, att småföretagarnas bekymmer inte är att komma undan med vinsterna, utan småföretagarnas besvär är väl att åstadkomma hyggliga resultat. I den mån de kan skaffa sig maskiner och inventarier och annat med kort avskrivningstid är väl

Ang. värdering av varulager vid beskattningen

problemet, hur de skall kunna få vinst-ter som räcker till då det gäller att utnyttja dessa avskrivningsmöjligheter. Jag tror inte småföretagarna är mycket berörda av reglerna om 30 eller 40 procent.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! De siffror och den statistik som bevillningsutskottets ärade ordförande anförde förefaller mig inte på något sätt jäva de påståenden som jag tillät mig göra i mitt anförande. Det är nu på det sättet, att vi inom gruppen fysiska personer har en mycket stor del av just de människor som är beroende av varulagervärderingsreglerna, alltså företagarna. Alla företag är ju inte bolag. Jag tycker tvärtom att den argumentering som herr John Ericsson anförde bestyrker vad jag sade, nämligen att de större företagen, som ju i regel är i bolagsform, har alla dessa olika möjligheter. Fysiska personer har inte möjligheterna till investeringsfonder och dylikt.

Jag skall inte gå in på frågan om huruvida under senare år beskattningen har inneburit en lättnad för företagen. Bevillningsutskottets ordförande sätter likhetstecken mellan aktiebolag och företagsamhet — näringsliv — och jag vill understryka att detta är felaktigt. Att vi har haft en period då det i huvudsak har gällt att införa lättnader för bolagen är något som ligger vid sidan av det ärende som vi nu behandlar, nämligen frågan om varulagervärderingen, som berör heit andra människor.

Herr Ericsson har ju redan tidigare här berättat statistiken om ökningen av inkomstbeskattningen för fysiska personer samt den uteblivna ökningen för aktiebolag och säger att företagen skall betala en skälig andel av bördan. Men när det nu gäller bolagen, vem är det som betalar skatten i sista hand? I sista hand är det ju fysiska personer som får betala det hela. Det blir alltså i mycket stor utsträckning en avvägningsfråga,

var skatten skall läggas. Att vi fått den stora förskjutningen på fysiska personer och en mycket liten förskjutning när det gäller aktiebolagen är alltså något som inte har med denna sak att göra. Herr Ericssons siffror är på intet sätt relevanta, som jag ser på denna fråga.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Av den allmänna debatten har jag fått den uppfattningen att frågan gäller de stora företagen. Nu säger herr Spetz att det inte gäller så mycket de stora som de små företagen. Det är en alldeles ny syn på saken.

Reservationen är, som jag sade, uppbyggd på dessa moment: behovet av konsolidering av företagen, företagssparande, ökad konkurrenskraft. Man talar om den stora marknaden o. s. v. Detta är ju reservanternas uppläggning av saken. Även om det inte, jag erkänner det, föreligger en mera detaljerad statistik på området kan man nog få den uppfattningen verifierad, att genom det svenska näringslivets hyggliga konjunktur under efterkrigstiden har man kunnat konsolidera företagen och skaffa sig dolda reserver i så stor utsträckning, att alla de investeringar som skett inom svenskt näringsliv under efterkrigstiden i stort sett eller i varje fall upp till 80—90 procent har finansierats genom framtagna dolda reserver.

Jag tror inte, herr Spetz, vi kommer så långt genom att diskutera detaljer kring uppdelningen av skatteunderlag och taxerad inkomst. Jag vill i stället säga: tyder inte detta på att vi i detta land, då det gäller företagsverksamhet, har en skattelagstiftning som är så utformad att de önskemål som reservanternas säger sig sträva efter redan kunnat tillmötesgå genom skattelagstiftning?

Detta är för mig det avgörande i saksfrågan. Jag vidhåller sålunda, att vad utskottet skrivit i sitt betänkande är mycket väl grundat och välmotiverat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet

Om utredning rörande arvs- och gåvobeskattningen

i det nu förevarande betänkandet hemställt, samt vidare på antagande av det förslag, som iunefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då enellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 44.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner angående viss reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse, m. m.; och

nr 31, i anledning av väckt motion om viss utvidgning av skattebefrielsen för invalidfordon.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om utredning rörande arvs- och gåvobeskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta motioner om utredning rörande arvs- och gåvobeskattningen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 42, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 52, av herr *Hamilton m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte igångsätta en utredning rörande arvs- och gåvobeskattningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 42, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 52, av herr *Hamilton m. fl.*, om utredning rörande arvs- och gåvobeskattningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd

Reservation hade anförts av herrar *Hagberg, Söderquist, Yngve Nilsson, Sundin, Magnusson* i Borås, *Stenberg, Nilsson* i Tvärälund och *von Sydow* samt fru *Nettelbrandt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 42, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 52, av herr *Hamilton m. fl.*, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförte; samt

2) att de likalydande motionerna I: 42, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 52, av herr *Hamilton m. fl.*, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anförte och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! De motioner som behandlas i detta betänkande från bevill-

Om utredning rörande arvs- och gåvobeskattningen

ningsutskottet gäller, såsom kammarens ledamöter finner, utredning rörande arvs- och gåvobeskattningen. Utskottet avstyrker motionerna. Detsamma gör reservanterna, men med en betydelsefull modifiering, nämligen så till vida att de önskar att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t »ge till känna vad utskottet ovan anført», som det heter på riksdagspråket.

Reservanterna skriver starkare än majoriteten anser sig böra göra beträffande allmänna skatteberedningens roll i detta sammanhang. Enligt direktiven för allmänna skatteberedningen bör frågan om arvsskattens höjd och huvudsakliga fördelning lämnas utanför utredningen, i den mån annat inte föranledes av det resultat som framkommer på andra områden av beskattningen. Beredningen är sålunda, konstaterar reservanterna till skillnad från utskottsmajoriteten, uppenbarligen oförhindrad att ingå på en prövning av arvsskattens höjd, därest den så finner ändamålsenligt vid den allmänna avvägning av skattesystemet som beredningen har att göra. I det sammanhanget är det enligt reservanternas mening önskvärt, att de i motionerna härutinnan framförda synpunkterna blir upptagna till prövning. Reservanterna skriver alltså mera utförligt och kategoriskt om skatteberedningens uppgift i detta sammanhang än majoriteten velat skriva.

Sedan har vi frågan om en teknisk översyn av skattereglerna. Enligt reservanternas uppfattning har detta spörsmål icke något sådant samband med allmänna skatteberedningens arbete som frågan om arvsskattens höjd. Reservanterna anser därför, att en utredning här om bör företagas i särskild ordning. I anslutning till detta uttalande erinrar de om att riksdagen redan år 1958, alltså för tre år sedan, begärt en allsidig översyn av bestämmelserna rörande arvsbeskattningen. Detta riksdagens önskemål, uttalat för tre år sedan har emellertid regeringen icke beaktat. Reservanterna förväntar, att Kungl. Maj:t inom kort låter igångsätta den sålunda av riksdagen begärda utredningen. Jag skulle alldeles särskilt vilja understryka denna reser-

vanternas hemställan. Det är ju en anmärkningsvärt lång tid som nu har förflutit sedan riksdagens båda kamrar på ett otvetydigt sätt gav sin mening till känna.

Herr talman! Med dessa få ord yrkar jag bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr CARLSSON, OSCAR, (s):

Herr talman! Såsom framgår av utskottets betänkande prövades dödsbobe- skattningens höjd i samband med kvarlåtenskapsskattens avskaffande vid 1958 års B-riksdag. Det i propositionen år 1958 framlagda förslaget till omläggning av dödsbobe- skattningen innebar, att arvsbeskattningen skulle höjas med ett belopp, i stort sett medförande återvinning av skattebortfallet till följd av kvarlåtenskapsskattens avskaffande.

I sitt betänkande B 10 år 1958 sade sig bevillningsutskottet bestämt vilja taga avstånd från skattesänkningar av den omfattning som förordats i då framlagda motioner, och utskottet gav uttryck för den uppfattningen, att dödsbobe- skattningen inte syntes tillhöra de områden som i första hand borde få åtnjuta skattelättnad, om möjlighet till sådan skulle uppkomma. I motion II: 140 vid 1960 års riksdag hemställdes om utredning och förslag angående arvsbeskattningen i syfte att åstadkomma en väsentlig lindring i skattebördan. I sitt betänkande nr 46/1960, som godkändes av riksdagen, anförde bevillningsutskottet bl. a. att i motionen inte framförts några andra synpunkter på frågan än dem riksdagen hade att beakta vid omläggningen av beskattningssystemet. Det fanns således ingen anledning, uttalade utskottet, att frångå den år 1958 intagna ståndpunkten. Man torde väl inte heller nu kunna påstå, att något särskilt nytt inträffat, som skulle kunna föranleda riksdagen att intaga någon annan ståndpunkt till de nu föreliggande motionerna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 54.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av väckta motioner rörande vissa ändringar i förordningen om arvsskatt

och gåvoskatt, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 27, av herr *Gösta Jacobsson*, och II: 50, av herr *Regnéll m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t genom vidgade direktiv till allmänna skatteberedningen måtte giva denna i uppdrag att utreda frågan om en långsiktig avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar, samt

2) antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändring av förordningen den 9 december 1960 (nr 658) med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall.

Sistnämnda förslag avsåg, att den år 1960 återinförda s. k. kedjebeskattningen skulle avskaffas. Denna beskattning innebär, att aktiebolag och ekonomiska föreningar bleve skattskyldiga för utdelning å aktier och andelar, som anskaffats i kapitalplaceringssyfte.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 27, av herr *Gösta Jacobsson*, och II: 50, av herr *Regnéll m. fl.*, om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg*, *Gustaf Elofsson*, *Söderquist*, *Yngve Nilsson*, *Nilsson* i *Svalöv*, *Gustafson* i *Göteborg*, *Magnus-*

Om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar son i Borås och Rydén, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 27, av herr Gösta Jacobsson, och II: 50, av herr Regnéll m. fl., ansett, att utskottet vad gällde det under punkten 2 i motionernas hemställen framställda yrkandet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga det i motionerna intagna förslaget till förordning angående ändring av förordningen den 9 december 1960 (nr 658) med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall;

II) av herrar Hagberg, Yngve Nilsson, Nilsson i Svalöv och Magnusson i Borås, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 27, av herr Gösta Jacobsson, och II: 50, av herr Regnéll m. fl., ansett, att utskottet vad gällde det under punkten 1 i motionernas hemställen framställda yrkandet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville giva allmänna skatteberedningen i uppdrag att utreda frågan om en långsiktig avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar; samt

III) av herr Spetz, utan angiven mening.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! I anslutning till reservationerna nr I och II, som är fogade till detta bevillningsutskottets betänkande, skall jag be att få säga ett par ord.

Det är alldeles riktigt, som det uttalas från majoritetens sida, att kamrarna i höstas behandlade dessa frågor och att vi då onekligen ganska grundligt ventilerade både spörsmålet om dubbelbeskattningen av bolagens och de ekonomiska föreningarnas utdelade vinster och den s. k. kedjebeskattningen av företagens placeringsaktier. Att vi på vårt håll icke desto mindre redan nu — trots den omfattande diskussion, som då ägt rum — kommer tillbaka, beror på den vikt vi tillmäter dessa skattefrågor och deras betydelse för den fortsatta investeringsverksamheten och produktionsutvecklingen i vårt land.

Vi fick ju, som kammarens ledamöter kommer ihåg, i höstas en modifiering av bolagens och de ekonomiska föreningarnas dubbelbeskattning i form av en provisorisk lagstiftning. Vi hälsade på vårt håll detta beslut med tillfredsställelse såsom ett steg i rätt riktning. Det innebar ju i alla fall från finansministerns sida ett godtagande av den kritik, som sedan många år tillbaka riktats mot systemet med dubbelbeskattning. Tyvärr förbands det beslut, som fattades i höstas, med en annan ändring av företagsbeskattningen, som drog åt alldeles motsatt håll mot det beslut jag nyss nämnde. Jag syftar på återinförandet av den en gång avskaffade beskattningen av företagens inkomster av s. k. placeringsaktier eller med andra ord kedjebeskattningen.

Från majoritetens sida har hävdats — i höstas liksom i det utlåtande vi nu har framför oss — att den provisoriska lagstiftningen måste betraktas som en enhet. Det är en linje, som man kommer tillbaka till flera gånger från majoritetens sida. Vi har av principiella skäl inte kunnat godtaga detta betraktelsesätt utan hävdar, att båda frågorna — dubbelbeskattningen och kedjebeskattningen — är oavhängiga av varandra och måste behandlas var för sig.

Nu vill jag medge att vi inte avser att man skall avskaffa dubbelbeskattningen på en gång. Vi tror helt enkelt inte att detta är möjligt. Men det vi alldeles bestämt föreställer oss skulle vara möjligt är en planmässigt genomförd successiv minskning av skatten på den utdelade vinsten. Vi tycker att detta skulle vara den lämpliga vägen att gå för att nå målet, och vi anser med rätt eller orätt att vi i finansministerns ståndpunktstagande i höstas har fått en vink om att man kanske på det hållet inte är alldeles främmande för ett sådant resonemang.

På olika håll i utlandet, bl. a. i Västtyskland, har man ju — som påpekats från denna talarstol vid flera tillfällen — en väsentligt lägre skattesats i fråga om utdelad vinst än då det gäller fonderad vinst. En sådan differentiering

Om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar är betingad inte bara av önskemålen att öka tillflödet särskilt av långsiktigt sparande till kapitalmarknaden utan också av angelägenheten att erhålla en spridning av aktieägandet.

Samtidigt med en sådan reform bör en justering ske, varigenom skattesatsen på företagets vinster blir densamma för aktiebolag och ekonomiska föreningar — ett gammalt och här i kammaren ofta ventilerat önskemål, som alla väl känner till.

Vi föreslår alltså att riksdagen måtte skriva till Kungl. Maj:t och anhålla, att Kungl. Maj:t ville ge allmänna skatteberedningen i uppdrag att utreda frågan om en långsiktig avveckling av dubbelbeskattningen på aktiebolag och ekonomiska föreningar — med andra ord: här är det fråga om att vi på denna punkt önskar vidgade direktiv åt allmänna skatteberedningen. Det är innebörden av vårt ståndpunktstagande i detta hänseende.

Av vad jag i övrigt här i största kortet antytt om vår principiella syn på denna sektor av den allmänna företagsbeskattningen framgår kanske att vi inte kan acceptera den nu återinförda kedjebeskattningen. Jag skall inte upprepa alla de argument, som framfördes i höstas, utan jag kan hänvisa till dem. Enligt vår mening bör kedjebeskattningen avskaffas från och med ingången av år 1962. Den är enligt vår mening både principiellt och praktiskt en ganska orimlig beskattningsform.

Över huvud har vi inom den meningsriktning som jag tillhör den åsikten, att vår svenska företagsbeskattning inte synes vara utformad med tillbörlig hänsyn till de förutsättningar, under vilka ett näringsliv numera fungerar. Vi har tidigare i dag, mina damer och herrar, haft en överläggning om arbetsmarknadsstyrelsen och dess funktioner i ett rörligt näringsliv i ett ekonomiskt mycket skiftande klimat. En aktad talare här på skaraborgslänsbanken, herr Birger Andersson, utvecklade nödvändigheten av att arbetsmarknadsstyrelsen hölls — som han sade — i högsta möjliga

trim för att kunna möta de mycket skiftande situationer som kan uppstå under de förhållanden under vilka vi nu lever. Jag lyssnade till det anförandet med mycket stort intresse — jag beklagar att herr Birger Andersson synbarligen inte är här närvarande — ty det var mycket som fanns att ta fasta på i detta. Men samtidigt vill jag understryka att när man nu talar om möjligheterna att möta dessa starka skiftningar, dessa plötsligt och oväntat uppkommande omställningsproblem och allt vad därmed sammanhänger, har naturligtvis arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsmarknadspolitiken sin roll att spela, men, ärade kammarledamöter, vi får inte glömma, att den första försvarslinjen mot arbetslösheten dock går genom företagen själva. Sedan må arbetsmarknadsstyrelsen ha högsta möjliga trim. Det är en sak för sig, men i den mån själva företagen inte är tillräckligt konsoliderade, försvåras naturligtvis arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet högst väsentligt. Jag har inte, herr talman, ansett det ligga alldeles vid sidan om ämnet att erinra om vad som för ett par timmar sedan förekom i kammaren i detta hänseende.

Vi menar alltså — jag återknyter nu till ämnet — att direktiv bör ges åt allmänna skatteberedningen att utreda frågan om en långsiktig avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Jag har, redan innan jag gjorde denna lilla utvikning från ämnet, talat om kedjebeskattningen. Vår företagsbeskattning i dess helhet är som sagt inte utformad med tillräcklig hänsyn till de förutsättningar, under vilka ett näringsliv nu fungerar. Tiden rider snabba hästar, som det brukar heta. Det är sant och inte minst på detta område. En modernisering och en rationalisering av vår företagsbeskattning synes oss på viktiga punkter vara nödvändig med hänsyn till de svåra problem som den svenska kapitalmarknadens otillräcklighet ställer det ekonomiska livet och den ekonomiska politiken inför.

Med vad jag här anført, herr talman,

Om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar yrkar jag bifall till de vid utskottets betänkande fogade reservationerna I och II.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Bevillningsutskottets vice ordförande har redogjort för ärendets behandling tidigare då det gäller dubbelbeskattningen, och det finns ingen anledning att uppehålla sig vid denna historik mera. Jag vill bara hänvisa till vad majoriteten i utskottet anför i sitt betänkande och säga att de syften som man strävade efter, när vi förra året fattade beslut om att underlätta nyemissioner, väl i stor utsträckning har uppfyllts. Det är då bara att tillägga ifrån majoritetens sida att vi betraktar denna omläggning som en helhet. Om man ville underlätta för de expanderande och kapitalfattiga företagen och ge dem en lättnad, så fick man ta en skärpning på ett annat håll. Vi tycker att utvecklingen har varit gynnsam. Jag vill gärna ha detta konstaterat.

När det gäller det andra önskemålet från reservanternas sida om att allmänna skatteberedningen skulle få mera vidgade direktiv, så att de av motionärerna framförda spörsmålen kunde angripas, vill jag säga att det väl knappast går att uppfylla det önskemålet. De direktiv som gäller för allmänna skatteberedningen när det gäller företagsbeskattningen är väl så vida som de över huvud taget kan skrivas. I den del av allmänna skatteberedningen som sysslar med företagsbeskattningen finns inga politiker, inga riksdagsmän. Riksdagen kommer i sinom tid att få ta ställning till utredningens arbete, och jag är övertygad om att det då kommer att finnas material, där det redovisas vilka undersökningar som har genomförts.

Jag har ingen känsla av att man för närvarande från näringslivets sida skulle vara särskilt angelägen om att radikalt omforma vårt skattesystem. Snarare har jag fått det intrycket, att man är mycket försiktig ifrån näringslivets sida när man talar om lämpliga skattereformer, och jag förstår det. Jag förstår fö-

retagarrepresentanterna när de uttrycker sig försiktigt, ty det finns många möjligheter när det gäller omläggningar av beskattningen. Det finns många intressanta uppslag, men i avgörande skeden måste man i dessa ting se på ett längre perspektiv och vad som gagnar det stora hela. I långa stycken är vi överens om vad man syftar till, men jag vill gärna säga till dem som har den uppfattningen att det finns enhetliga ståndpunkter och synpunkter på företagsbeskattningen, att de kan fundera ett tag, ty jag tror inte vi är ense i alla avseenden. På en punkt är vi naturligtvis ense, nämligen att vi vill ha lägsta möjliga skatt. Det är ingen svårighet att enas om en sådan sak, men att enas om ett system när det gäller företagsbeskattningen tarvar åtskilligt med funderingar, och jag hoppas att företagsbeskattningsavdelningen inom allmänna skatteberedningen kommer att lösa sin uppgift, men några vidgade direktiv behöver den inte, ty den har, såvitt jag kan se, alla tänkbara fullmakter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag har till detta betänkande fogat en blank reservation, och jag skulle vilja säga ett par ord som förklaring till detta. Det är ju så, att utskottet särskilt i år liksom i någon mån tidigare har lyckats finna en sådan skrivning, att det har gått att få enighet inom utskottet för skrivningen. Jag hade för min del, innan ärendet kom upp i utskottet, hoppats att även detta i denna fråga skulle kunna lyckas. Jag förstod emellertid omedelbart av diskussionen, att det inte ens var lönt att försöka att framställa ett yrkande på den punkten.

Jag är i sak ense med herr Hagberg när det gäller denna skattefråga och denna lagstiftning. Men det är en provisorisk lagstiftning, och vi har ännu ingen erfarenhet av hur den har verkat eller kommer att verka. Jag hade därför kanske varit benägen att avvakta något för

Om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar att se, vad denna provisoriska lagstiftning skulle leda till.

Nu är det emellertid inte möjligt att göra någonting, utan jag vill, herr talmannen, bara meddela, att jag kommer att stödja reservationen nr I i omröstningen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas, först särskilt angående utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan såvitt gällde ändring av förordningen den 9 december 1960 med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall samt därefter särskilt beträffande utskottets hemställan i vad gällde utredning av frågan om en långsiktig avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar.

I fråga om utskottets hemställan såvitt anginge ändring av ifrågavarande förordning den 9 december 1960, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan i denna del skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 38, såvitt angår ändring av ifrågavarande förordning den 9 december 1960, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl.

vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Hagberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 48.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande utskottets hemställan i vad gällde utredning av frågan om en långsiktig avveckling av dubbelbeskattningen å aktiebolag och ekonomiska föreningar, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 38, såvitt angår viss utredning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Om befrielse i vissa fall från skyldighet att upprätta bouppteckning, m. m.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;
Nej — 19.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om befrielse i vissa fall från skyldighet att upprätta bouppteckning, m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om befrielse i vissa fall från skyldighet att upprätta bouppteckning, m. m.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 497 i första kammaren av herr *Sundin* och nr 577 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att a) undersöka möjligheterna för införande av befogenhet för domstol att i vissa fall medgiva befrielse från skyldigheten att upprätta och ingiva fullständig bouppteckning efter avliden samt b) undersöka huruvida skyldighet borde åläggas kommun att i vissa fall föranstalta om utredning av dödsbo och därmed sammanhängande åtgärder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 497 och II: 577, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herr *Nilsson*, *Ferdinand*, och herr *Svensson* i Vä, vilka ansett, att ut-

skottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 497 och II: 577, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att undersöka möjligheten att införa befogenhet för domstol att i vissa fall medgiva befrielse från skyldigheten att upprätta och ingiva fullständig bouppteckning efter avliden.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Motionerna åsyftar tvänsaker, dels att man skall undersöka möjligheterna för införande av befogenhet för domstol att i vissa fall medge befrielse från skyldigheten att upprätta och ingiva fullständig bouppteckning efter avliden, dels att man skall undersöka huruvida skyldighet bör åläggas kommun att i vissa fall föranstalta om utredning av dödsbo och därmed sammanhängande åtgärder.

Vi brukar ju här i riksdagen vid behandlingen av olika ärenden ta hänsyn till vad remissinstanserna säger. Vägande skäl har därvid såvitt jag förstår av remissinstanserna anförts mot att den andra delen av motionen skall föranleda någon åtgärd.

Med den förra delen ligger det däremot till på ett helt annat sätt. Vi som har reserverat oss i utskottet har funnit att en hel rad av remissinstanser mer eller mindre starkt uttalar att det är motiverat att verkligen göra en undersökning. Stockholms stads rättshjälpsanstalt har med sin rika erfarenhet funnit att starka skäl talar för en ändring enligt motionärernas förslag av gällande bestämmelser. Stadsförbundet menar också att det finns skäl för en ändring och anser sig kunna biträda motionärernas hemställan i ifrågavarande avseende. Svenska landskommunernas förbund går på samma linje. Det förefaller förbundet angeläget att dessa förhållanden utreds och att sådan från lagens bestämmelser avvikande praxis som av lagstiftarna kan finnas godtagbar blir i vederbörlig ordning lagfäst. Advokatsamfundet

Om befrielse i vissa fall från skyldighet att upprätta bouppteckning, m. m.

anser att utredning i detta avseende bör komma till stånd.

På sålunda anförda, enligt min uppfattning ganska vägande, skäl hemställer jag om bifall till den till utskottets förslag fogade reservationen.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Det är riktigt som den föregående ärade talaren sade, att flertalet remissinstanser har tillstyrkt motionerna i det avseende som han talade om, men jag kan nämna att den här frågan har ur mera principiella synpunkter diskuterats av ett par särskilt högt kvalificerade juridiska instanser, nämligen lagberedningen, när boutredningsförslagen kom till, och ärvdabalkssakkunniga, som på 1950-talet hade just den här frågeställningen uppe. Man fann att det ur praktisk synpunkt i en hel del fall kan te sig som om det läggs ned onödigt mycket arbete utan stor anledning, men man ansåg att de principiella synpunkterna vägde så tungt att man inte borde gå ifrån kravet på formell bouppteckning även när mycket litet tillgångar fanns. Det är framför allt de synpunkterna som har legat bakom utskottets avstyrkande av motionerna.

Jag vill tillägga att av de fall som motionärerna särskilt talar om är det första det då ett litet barn avlider utan att efterlämna särskilda tillgångar och bara föräldrarna är arvtagare. I det fallet är nog skillnaden i besvär mycket liten mellan att upprätta en formell bouppteckning och att göra en sådan styrkt anmälan som motionärerna har tänkt sig. För det andra tänker man sig det fallet att en person i högre ålder avlider utan särskilt stora tillgångar; det kan då vid ett eller annat tillfälle innebära en del besvär att efterforska arvingarna. Å andra sidan är det just i sådana fall farligt att eftersätta kravet på att arvingarna skall bli underrättade — detta är ju den enda egentliga kontroll man har på att inte pengar som tillhört en sådan person på ett eller annat sätt kommer undan och i obehöriga händer. Det är arvingarnas intresse som skall tillgodo-

ses. Om de inte ens blir underrättade om att det har inträffat ett dödsfall, vet man inte hur det går.

Jag tror att man kan tänka sig att vidta vissa åtgärder för att underlätta upprättande av bouppteckning i de här fallen utan att gå den väg som motionärerna har föreslagit, och det föreligger en framställning i justitiedepartementet som eventuellt kan föranleda att man prövar andra vägar. Ärvdabalkssakkunniga uttalar också att man borde pröva några praktiska vägar som skulle underlätta arbetet i de fall när okända arvingar finns.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill inte på något vis ingå på det högre rättsprincipiella plan, på vilket den senaste ärade talaren rör sig med en avundsvärd säkerhet. För vanliga enkla människor som har hand om praktiska uppgifter är denna sak betydligt lättare att komma till rätta med. Då en avliden person efterlämnar inga eller mycket ringa tillgångar anser vi det onödigt med en sådan apparat för bouppteckning som nu krävs. Det förefaller oss rimligt att man här försöker komma till en praktisk lösning. Sveriges advokatsamfund, som består av praktiskt folk, anser ju att man skulle kunna tänka på den av oss anvisade utvägen. Stockholms stads rättshjälpsanstalt, som också sysslar med praktiska ting, har samma uppfattning. Svenska stadförbundet och Svenska landskommunernas förbund, som även representerar enkla, praktiska människor, har likaledes den uppfattningen att man här på något vis bör söka få till stånd en förenkling av förfarandet. Utskottets ärade talesman erinrade själv om att det kanske kan komma till stånd vissa överväganden som resulterar i förenklingar på detta område. Under sådana förhållanden finner jag att det blott är en hårsman som skiljer mellan reservanternas krav på utredning och den av utskottets talesman uttalade förhoppningen, att denna sak

Ang. skydd mot flyghavre

ändå skall bli undersökt och rättad. Jag undrar om det inte då är rimligare att nu ta steget fullt ut och försöka att få laga täckning för den praxis som på många håll, obesvärad av den högre juridikens finesser, kommit till rätta med denna sak.

Herr talman! Jag har ingen anledning att ändra mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion om upphävande av licenstvånget för hagelbössor; och

nr 24, i anledning av väckt motion om uppräknig av civilrättsliga underhållsbidrag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. skydd mot flyghavre

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre.

Genom en den 17 februari 1961 dagtecknad proposition, nr 51, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att antaga i propositionen infört förslag till förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två i anledning av

propositionen väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 571, av herr Larsson, Anton, och i andra kammaren nr 670, av herr Johansson i Dockered.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 51 måtte för sin del besluta, att importör som till riket infört produkt av spannmål skulle vara skyldig att låta analysera varan med avseende på halt av flyghavre, där-est säljaren icke skriftligt intygat, att frön av flyghavre icke förekommo i varan i större antal än som vore tillåtet enligt lantbruksstyrelsens föreskrifter.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 571 och II: 670, måtte bifalla förevarande proposition.

Herr LARSSON, ANTON, (cp):

Herr talman! Jag måste beklaga att utskottet inte kunnat tillmötesgå de i vår motion anförda synpunkterna beträffande flyghavrens bekämpande, ehuru jag finner utskottets skrivning välvillig.

Flyghavre är som bekant ett synnerligen svårt ogräs, och jordbrukarna i områden som drabbas av detta ogräs är mycket bekymrade över utvecklingen. Flyghavren förorsakar mycket stora inkomstbortfall. De av oss jordbrukare som har sina gårdar inom områden vilka ännu inte är besmittade av detta svåra ogräs är självfallet mycket oroliga för läget. Vi skulle givetvis gärna se att allt göres för att komma till rätta med denna hemsökelse.

För att ytterligare klargöra situationens allvar skall jag tillåta mig att för kammaren citera en artikel som nyligen stod att läsa i dagspressen och som skrivits av en lantmästare: »Flyghavren har under senare år fått en ökad spridning inom vissa delar av vårt land. Sin största utbredning har den i sydvästra Skåne, på Gotland, i Östergötland, Närke och Enköpingsområdet. Har ogräset en gång fått fäste i större omfattning, kan det bli mycket besvärligt att bekämpa. Det

Ang. skydd mot flyghavre

orsakar odlarna stora förluster och svenska försök har visat förluster på mer än 40 % av kärnsörden i vårsäd.

Flyghavren är nära släkt med den odlade havren, men är ofta längre. Vippan är mycket stor och gles med långa, slaka vippgrenar. Kornen är oftast svarta, starkt håriga och försedda med långa, spiralvridna, vinkelböjda borst. Flyghavren mognar tidigt, vilket medför att kärnan faller till marken innan den odlade havren har skördats. Fröna kan behålla sin grobarhet i många år, vilket förklarar flyghavrens uppdykande på åkrarna efter några års frånvaro. Flyghavren har en oerhörd förmåga att föröka sig. En planta kan producera 800—1 000 frön.»

Vi tycker nog att utskottet i alltför hög grad hesiterat inför uppgiften att tillgodose kontrollen av de importerade fodermedlen, då främst vetekli och foderblandningar. Utskottet har inhämtat uppgifter från lantbruksstyrelsen, som framhållit att man endast kunnat finna enstaka fall av skada. Dessvärre ligger det inte så till, utan man har nog på sistone i prov kunnat konstatera förekomsten av ett mycket stort antal flyghavrekärnor.

Detta är alltså ett mycket besvärligt ogräs, och vi skulle ha varit glada om man kunnat komma till rätta med det genom vad vi här föreslår. Inför ett enhälligt utskott har jag dock intet yrkande, herr talman.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Eftersom den föregående ärade talaren inte ställde något yrkande, kan jag fatta mig mycket kort.

Jag vill bara säga, att den institution vid Kungl. lantbrukshögskolan, som jag haft äran att förestå, kanske mer än någon annan i Skandinavien har ägnat sig åt studiet av flyghavren. Jag är alltså väl förtrogen med de skadeverkningar, som kan följa av flyghavreförekomster, och jag har även själv varit med om att utforma mycket av den verksamhet, som f. n. bedrivs mot flyghavren.

Enligt de upplysningar, vi kunnat inhämta inte bara från lantbruksstyrelsen utan även från andra håll, förekommer emellertid flyghavre mycket sällan i de importvaror som nämns av motionärerna. Det ena exemplet i motionen är gröpad fodersäd eller gröpat vete, och om flyghavre förekommer däri torde det bero på inblandning av avrens. Motionärernas andra exempel är oljekraftfoder. Det upphettas till 100° C och då förstörs sannolikt alla grobara frön av vad slag de vara må.

Inom utskottet har vi emellertid ansett, att man bör följa dessa frågor och genom forskning söka få klarhet om i vilken utsträckning flyghavre kan förekomma i de av motionärerna nämnda varupartierna, t. ex. genom att undersöka stickprov eller sådana importpartier, som kan misstänkas innehålla flyghavre. Skulle det då visa sig, att halten av grobara flyghavrekärnor är så stor, att det kan medföra risk för ytterligare spridning av flyghavren, så bör givetvis åtgärder vidtagas.

Herr LARSSON, ANTON, (cp):

Herr talman! Jag har här ett meddelande från chefen för frökontrollanstalten i Skara som efter telefonsamtal svarar:

»Med anledning av Edert telefonsamtal i dag ha vi gått igenom våra journaler avseende verksamhetsåret 1960/61. Under detta år ha vi endast verkställt analys beträffande förekomst av flyghavrekärnor i vetekli hos tvenne prov och i det ena provet funno vi 22 st kärnor per kg, i det andra 31 st kärnor.

Under föregående säsong — 1959/60 — analyserades ett 20-tal prov av importerat vetekli. Förekomsten av flyghavrekärnor varierade starkt i de olika partierna. I regel förekom dock flyghavrekärnor mellan 0—drygt 100 st pr kg räknat.»

Därför är det nog inte bara i enstaka fall som flyghavre förekommer, utan tyvärr i alltför många.

Om anslag ur kyrkofonden till avlöning av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens sjömanspräst i Hamburg

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag har också efteråt fått kännedom om dessa fall från Skara, och det förefaller mig egendomligt, att en sådan förekomst av flyghavre inte har rapporterats till lantbruksstyrelsen, så att styrelsen hade kunnat lämna utskottet upplysning om detta. Jag tror nog, att man har all anledning att räkna med att det i vissa fall kan förekomma flyghavre importerat i vetekli, men den undersökning, som utskottet har föreslagit, bör kunna ge bestämt besked om frekvensen av flyghavrebemängda vetekliprov.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Om anslag ur kyrkofonden till avlöning av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens sjömanspräst i Hamburg

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 februari 1961 dagtecknad proposition, nr 47, vilken såvitt avsåge vissa anslag ur kyrkofonden behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, såvitt nu vore i fråga, föreslagit riksdagen medgiva, att vissa i propositionen närmare angivna anslag måtte utgå ur kyrkofonden.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat dels de till lagutskott hänvisade likalydande motionerna nr 561 i första kammaren, av herr *Eskilsson m. fl.*, och nr 668 i andra kammaren, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, dels ock de likalydande motionerna nr 562 i första kammaren, av herr *Eskilsson m. fl.*, och nr 667 i andra kammaren, av herr *Nelander m. fl.*, i vad dessa motioner hänvisats till lagutskott.

I motionerna I: 561 och II: 668 hade hemställts, att riksdagen måtte — ut-

över de av departementschefen föreslagna anslagen till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse — till avlöning av Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens sjömanspräst i Hamburg anvisa 18 500 kronor att utgå ur kyrkofonden efter förmedling av Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse och enligt de närmare instruktioner, som Kungl. Maj:t kunde komma att meddela.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla föreslagna proposition i den del densamma behandlats av tredje lagutskottet;

B. att motionerna I: 561 och II: 668, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anförts och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 562 och II: 667, i vad desamma behandlats av tredje lagutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande behandlas bl. a. ett par motioner om anslag ur kyrkofonden till Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens sjömanspräst i Hamburg. Det väcktes liknande motioner vid fjolårets riksdag. Då påpekades att Fosterlands-Stiftelsen har sjömanspräster på fyra olika platser i utlandet. Den mest omlattande verksamheten bedrivs i Hamburg, där man hållit på med arbetet sedan år 1883 och där man haft egen sjömanskvarka sedan år 1907. I fjolårets motioner påpekades också att Svenska kyrkan och Fosterlands-Stiftelsen har ett mycket gott samarbete med varandra på detta område och att de aldrig bedriver verksamhet på samma plats i främmande land. Man kan följaktligen med fog göra gällande att Fosterlands-Stiftelsen utför en verksamhet som, om den inte omhänderhades av stiftelsen, skulle få lov att övertagas av kyrkans sjömansvård.

Tredje lagutskottet var mycket positivt till fjolårets motioner och förvän-

Om åtgärder för att stimulera till gåvor till religiösa m. fl. ändamål

tade att Kungl. Maj:t skulle överväga det i motionerna framställda yrkandet i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1961/62. Även i år är tredje lagutskottet mycket välvilligt inställt till motionerna. Utskottet beklagar bl. a. att departementschefen inte har funnit möjlighet att åtminstone i någon mån tillgodose de av utskottet år 1960 framförda önskemålen.

Jag har, herr talman, inte begärt ordet för att yrka bifall till motionerna, utan jag har närmast med mitt anförande velat uttrycka den tacksamhet som jag såsom motionär hyser gentemot utskottet för den välvilliga behandlingen av motionerna.

Utskottet framhåller bl. a. att om Fosterlands-Stiftelsens verksamhet på detta område inte kan fortsättas på grund av ekonomiska omständigheter, kan det komma i fråga att verksamheten får överflyttas på sjömansvårdsstyrelsen, och då får man via kyrkofonden bevilja de anslag som vi har begärt i motionen. Jag vill därför liksom utskottet understryka förhoppningen att Kungl. Maj:t nästa år skall finna möjlighet att beakta de synpunkter som framhållits både i motionerna och i utskottets utlåtande.

Jag har, herr talman, inget särskilt yrkande.

Häri instämde herr *Gustafsson, Nils-Eric*, (cp) och herr *Wirmark* (s).

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag skall endast be att få säga att vi i utskottet, såsom här framhållits av herr Eskilsson, har varit intresserade av att få denna fråga löst på ett sätt, som skulle tillfredsställa alla parter. I anslutning till herr Eskilssons anförande vill jag bara uttala den förhoppningen, att det skall bli möjligt att till ett kommande år åstadkomma en lösning i överensstämmelse med något av de alternativ, som tredje lagutskottet har framlagt dels förra året och dels i år.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av motioner om ändring i bestämmelserna angående folkbokföring av patienter i familjevård; och

nr 13, i anledning av motioner om ändrade folkbokföringsregler vid inflyttning i pensionärshem i kommunal regi.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om åtgärder för att stimulera till gåvor till religiösa m. fl. ändamål

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om stimulerande av gåvor till religiösa m. fl. ändamål.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 25, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 57, av herr *Hedlund m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av behovet och möjligheterna att stimulera enskilda personer att genom donationer och penninggåvor stödja religiösa, humanitära och vetenskapliga ändamål samt undervisning och kulturminneshård i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 25 och II: 57 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Nils-Eric Gustafsson, Johnsson* i Skoglösa, *Björkänge* och *Ernst Olsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt

Om åtgärder för att stimulera till gåvor till religiösa m. fl. ändamål

att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 25 och II: 57 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av behovet och möjligheterna att stimulera enskilda personer att genom donationer och penninggåvor stödja religiösa, humanitära och vetenskapliga ändamål samt undervisning och kulturminnesvård m. m.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Då jag har medverkat till en reservation till föreliggande utskottsutlåtande vill jag med några få ord motivera densamma.

Centerpartiet har i en partimotion anhållit att riksdagen måtte beställa en utredning av behovet och av möjligheterna att från samhällets sida stimulera enskilda personer att genom donationer och penninggåvor stödja religiösa, humanitära och andra ändamål. Enligt vårt partis uppfattning finns det starka skäl för riksdagen att gå med på ett dylikt yrkande. Utskottets majoritet har emellertid ansett svårigheterna vara så övermäktiga att man inte velat gå motionärerna till mötes.

Vi reser vanter har menat att här verkligen föreligger en fråga som borde lösas, och då vi anser att man genom avdrag vid beskattningen på det sätt som folkpartiet under många år har föreslagit inte får en rättvis form för en önskvärd stimulans, har vi i reservationen föreslagit riksdagen att genom bifall till de föreliggande motionerna åstadkomma en prövning av andra vägar för en lösning av problemet.

Under betonande av att det här gäller ett utredningskrav ber jag, herr talman, få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Föregående talare har i någon mån redogjort för innehållet i motionen II: 57 och även något för reservationen. Utskottet har emellertid kommit till annan uppfattning än vad re-

servanterna har gjort. Utskottet har ansett att betänkligheter gör sig gällande gentemot det av motionärerna förordade systemet att staten skulle tillskjuta belopp motsvarande dem som av enskilda personer skänks till religiösa, humanitära och vetenskapliga ändamål eller till undervisning och till kulturminnesvård.

Även om, såsom motionärerna förutsett, statens insats skulle maximeras till visst belopp för varje donation eller penninggåva, kan det knappast vara möjligt att överblicka omfattningen av de förpliktelser som staten härigenom skulle påtaga sig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I övrigt vill jag personligen ansluta mig till den uppfattning i denna sak som framförts i motion II: 173, vilken kommer att behandlas i bevillningsutskottet.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Jag skulle för utskottets ärade talesman bara vilja upppepa att det gäller ett utredningskrav. Vad som i motionen och reservationen har sagts om länkbara vägar för att åstadkomma den önskvärda stimulansen skulle ju på intet sätt hindra en blivande utredning från att pröva även andra möjligheter.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upppepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Gustafsson, Nils-Eric, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. statlig rådgivningsverksamhet vid byggande av ungdomsgårdar

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. statlig rådgivningsverksamhet vid byggande av ungdomsgårdar

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om statlig rådgivningsverksamhet vid byggande av ungdomsgårdar.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 65, av herrar *Palm* och *Georg Pettersson*, samt II: 111, av herrar *Kellgren* och *Allard*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om statlig rådgivningsverksamhet vid byggande av ungdomsgårdar måtte bliva föremål för positiva åtgärder, lämpligen genom att statens institut för byggnadsforskning finge i uppdrag att tillhandahålla skisser och typ-
rningar för sådant byggande.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 65 och II: 111 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Beträffande värdet av rådgivning vid byggandet av ungdomslokaler och ungdomsgårdar förefaller det ju som om allmänna beredningsutskottet är överens med motionärerna. Däremot

skiljer sig uppfattningen om hur den rådgivningen bör sättas in. Allmänna beredningsutskottet återopar socialstyrelsens yttrande, i vilket det sägs att det sker en granskning i samband med ansökningar av anslag ur allmänna arvsfonden.

Motionärerna har för sin del funnit att vad man borde åstadkomma är en möjlighet till att få goda råd när man försöker anordna ungdomslokaler. Vi vet allesammans att det finns en rik flora av lokaler. En mycket stor del av dessa får användas för ungdomsverksamhet, men de har inte byggts för det ändamålet och inte heller inretts för det. Det medför att verksamheten kanske inte blir vad den borde vara. Motionärerna har därför ansett att man borde samla goda erfarenheter och med dem som grund komma fram till en rådgivningsverksamhet till hjälp för kommuner och föreningar som planerar att skapa ungdomsgårdar eller ungdomslokaler.

Motionärerna har fått stöd för sin uppfattning i det yttrande som statens institut för byggnadsforskning har avgivit. Institutet finner det vara rimligt att man söker samla hittills vunna erfarenheter, så att rekommendationer för fortsatt inredning och byggande kan utfärdas. Institutet har också förklarat att det är villigt att verkställa en sådan utredning om erforderliga anslag beviljas. Då motionärerna lyser den uppfattningen att det skulle vara av värde att åstadkomma en dylik, hade de naturligtvis helst sett att motionerna tillstyrkts. Så har emellertid inte skett. Vi tröstar oss med att utskottet har sagt ifrån på det sätt det har gjort. Vi hoppas att det skall kunna leda till något resultat. Gör det inte det, får väl motionärerna återkomma med dessa yrkanden, ty vi har den uppfattningen att det är något av en nödvändighet med rådgivning vid byggandet av ungdomslokaler och ungdomsgårdar.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Motionären herr Georg Pettersson har riktigt uppfattat utskot-

Om utredning rörande den äldre arbetskraften

tets ståndpunkt, att utskottet inte har underskattat vikten av motionens syfte. Däremot har utskottet inte trott på lämpligheten av den metod motionärerna rekommenderar. I den uppfattningen har vi stöd av remissinstanserna som antingen ställt sig tveksamma till motionärernas förslag eller också avstyrkt det samma. Därmed kan man väl säga att själva huvudfrågan har besvarats.

Beträffande den centrala rådgivningen har såväl statens institut för byggnadsforskning som socialstyrelsen bekräftat behovet därav och även anvisat vägar som kan anses framkomliga. Att vi på denna grundval inte har velat tillstyrka motionen är väl inte oförklarligt. Det har i alla fall anvisats vägar, och både statens institut för byggnadsforskning och socialstyrelsen har ju förklarat sig beredda att medverka vid en sådan rådgivning i framtiden, vilken bör kunna närmare utformas under den fortsatta verksamheten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om utredning rörande den äldre arbetskraften

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om utredning rörande den äldre arbetskraften.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 298, av herr *Edström* och fröken *Nordström*, samt II: 266, av herr *Rydén m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att den äldre arbetskraftens problem måtte utredas med beaktande av i motionerna anförda synpunkter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

att de likalydande motionerna I: 298 och II: 266 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Det viktigaste i detta fall är ju att den äldre arbetskraftens problem blir tillräckligt observerade och beaktade. Utskottets skrivning är så positiv som den kan vara. Att motionerna formellt avstyrkts saknar därför all betydelse. Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Jag vill emellertid understryka en sak. Socialstyrelsen meddelar att den tagit initiativ till ett kontaktorgan för centrala ämbetsverk för samråd, ömsesidiga upplysningar och samverkan i lämpliga former i frågor som inbegripes i samhällets åldringsvård. Detta initiativ hälsas med största glädje. Det gäller emellertid även att få organet att fungera. Såvitt jag är rätt underrättad beslutades kontaktorganet i maj 1960, men något arbetssammanträde kom till stånd först för någon vecka sedan. Har motionerna haft den verkan att något praktiskt antligen åtgjorts, får man ju vara glad. Då har de i alla fall inte väckts förgäves. Vad som behövs är handling och inte ord.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet har inte funnit motiverat att tillstyrka motionärernas förslag om tillsättande av ny utredning, eftersom en del utredningar redan sysslar med denna fråga. Riksdagen underkastade denna fråga en ingående behandling senast förra året. I utlåtandet uppräknas ett antal pågående utredningar som sysslar helt eller delvis med dessa problem, nämligen allmänna skatteberedningen, socialpolitiska kommittén, arbetsmarknadsutredningen och 1960 års arbetslöshetsför-säkringutredning. Ytterligare utredningar pågår genom det kontinuerliga samarbete på området som nyligen inletts mellan en rad styrelser som nämns i utlåtandet.

Om utredning rörande den äldre arbetskraften

Motionärerna kan väl alltså med utskottet säga att denna fråga är föremål för stor uppmärksamhet. Utskottet har därför inte ansett det nödvändigt att tillstyrka ytterligare utredning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående fördelningen mellan i skoldistrikt ingående kommuner av kostnader för högstadiets genomförande i enhetsskolan; och

nr 17, i anledning av väckta motioner angående det ekonomiska ansvaret för kommunal verksamhet genom särskilda rättssubjekt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde nästkommande fredag samt att de anslag, som utfärdats till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, skulle nedtagas.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 141, i anledning av väckta motioner om skyndsamt förslag rörande mödrahjälpen; och

nr 142, i anledning av väckta motioner angående omreglering av vissa livräntor, m. m.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 147, till fullmäktige i riksgäldskontoret med uppdrag att utreda riksdagsledamöternas bostadsfråga.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 148, till Konungen angående ändrad lydelse av 51 § riksdagsordningen.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 116, angående vissa organisationsfrågor inom skolväsendet m. m.;

nr 135, med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521);

nr 137, med förslag till lag om ändrad lydelse av 41 § sjömanslagen; och

nr 139, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1947 (nr 288) om uppsikt å jordbruk.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 644, av herr *Kronstrand m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m.; samt

nr 645, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 123, angående förflyttning av Svea artilleriregemente m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.06.

In fidem
K.-G. Lindelöw